

MS
SINDS 1832

MILITAIRE SPECTATOR

175 jaar

Ethische commissie te velde

e.v. | NATO Response Force
Airpower-symposium
Jaarverslag KVBK

Algemene Ledenvergadering 20 juni 2007

Op 20 juni vindt de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de KVBK plaats. De vergadering is opengesteld voor alle leden van de vereniging. De relevante vergaderstukken vindt u in dit nummer van de Militaire Spectator en op de website www.kbvk.nl.

De vergadering vindt plaats aansluitend op de lezing van KLTZ J.T.A.M. van Loon over het optreden van de Hr.Ms. Van Galen in de UNIFIL-missie.

Locatie: Sociëteit De Witte, Plein 24, Den Haag
Aanvang: 19.30 uur

Agenda (voorlopig; de definitieve agenda verschijnt te zijner tijd op de website):

- Opening
- Mededelingen
- Bestuurswisseling en -verkiezing
- Jaarverslag 2006
- Financieel jaarverslag 2006
- Verslag Kascontrolecommissie
- Begroting 2006
- Leerstoel KVBK
- Rondvraag
- Sluiting

De secretaris

Woensdag 20 juni 2007 KVBK-bijeenkomst over:

Inzet Koninklijke Marine in UNIFIL

De commandant van Hr.Ms. van Galen, KLTZ J.T.A.M. van Loon, zal een lezing geven over de inzet van dat marineschip in de United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) missie. De inzet duurde van december 2006 tot en met maart 2007.

De taak van de UNIFIL Maritime Task Force (MTF) is het ondersteunen van de Libanese autoriteiten bij het voorkomen van wapensmokkel naar Libanon. In de presentatie besteedt KLTZ Van Loon aandacht aan zowel de uitvoering als het effect van de missie.

Leden van de KVBK en belangstellenden zijn uitgenodigd deze lezing bij te wonen.

Locatie: Sociëteit De Witte, Plein 24, Den Haag
Tijd: Zaal open 18.00 uur. Aanvang lezing 18.30 uur
Tenue: Militair DT/Tenue 6, civiel tenue de ville
Aanmelden bij mw. Schuts of mw. Gelens 076-5273510

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter
Beoefening van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie
luitenant-kolonel KLu E.M. Wijers
Telefoon 0164 - 69 51 90

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.
J.M.J. Bosch (hoofredacteur)
Telefoon 071 - 542 18 30
E-mail jmjbosch@xs4all.nl

kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc
kapitein ter zee P. van den Berg
commodore KLu drs. G.M. Bergsma
drs. P. Donker
luitenant-kolonel MJD mr. drs.
P.A.L. Ducheine
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar drs.
J.A.J. Leijters
kolonel MPD drs. F. Matser
brigade-generaal TS ir. R.G. Tieskens
luitenant-kolonel Marns drs.
A.J.E. Wagemaker MA
kapitein-luitenant ter zee
N.A. Woudstra

BUREAUREDACTIE

mw. drs. A. Kool
drs. F.J.C.M. van Nijnatten
NIMH
MPC 58A / Gebouw 203 / Kamer 026
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
Telefoon 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
Fax 070 - 316 51 99
E-mail redactiemilitairespectator@
mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 22,50
studenten € 15,00
buitenland € 27,50

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink
ISSN 0026-3869

NADRUK VERBODEN

Coverfoto: Een kind kijkt toe terwijl
Amerikaanse militairen Mitrovica in Kosovo
binnentrekken, 2000 (Foto US Army,
B. Stephens; collectie NIMH)

MILITAIRE SPECTATOR

242

Editoriaal:
Draagvlak

244

P.H. de Vries:
Ethisch handelen op het gevechtsveld
Een illusie?

251

Z. Jobbágy:
'Developing Strategy
On Effects-Based Operations, Complex Adaptive Systems,
and the Importance of Biological Connotations'

260

J.F.W. van Angeren:
Airpower-symposium

269

C.L. Turnhout:
'NATO Response Force'
Geen Rolls-Royce, maar Land Rover

274

Meningen van anderen/Antwoord op meningen van anderen

276

Boeken

280

L. Polman:
Bericht uit Afrika – Boerka

282

M.F.J. Houben:
Tegenwicht – Over strategie (m/v)

284

Samenvattingen / Summaries

DRAAGVLAK

‘Burgerdoden onacceptabel, NAVO en VS beloven Karzai voorzichtigheid’, aldus de kop uit het *NRC Handelsblad* van 3 mei naar aanleiding van berichten dat 51 burgers het voorafgaande weekend waren omgekomen bij een militaire actie in de westelijke provincie Herat in Afghanistan. Wederom burgerslachtoffers als gevolg van een militaire operatie was duidelijk de druppel die de al overvolle emmer heeft doen overlopen. ‘Burgerdoden en arbitraire besluiten om huizen te doorzoeken hebben een onaanvaardbaar niveau bereikt en de Afghanen kunnen dat niet langer accepteren’, aldus de Afghaanse president Hamid Karzai later in een verklaring.

De situatie in Afghanistan is uitermate complex. Het ging hier om een actie van Operation Enduring Freedom (OEF), die naast de door de NAVO geleide International Security Assistance Force (ISAF) missie nog altijd actief is met de jacht op terroristen. De *collateral damage* van OEF, ofwel de zijdelingse of onbedoelde schade bij een militaire actie, treft natuurlijk ook ISAF. Het feit dat het geen troepen van ISAF waren, maar eenheden opererend in het kader van OEF, doet niet ter zake. De Afghanen zien geen verschil tussen ISAF en OEF. Door de *collateral damage* van OEF dreigt ISAF de *hearts and minds* van de bevolking te verliezen. Dit waarschijnlijk tot groot genoeg van de opstandelingen, die dit proces juist willen uitlokken en versterken.

ISAF is in eerste instantie bedoeld om de Afghaanse autoriteiten zodanig te versterken dat zij op termijn zelfstandig in staat zullen zijn de veiligheid en de stabiliteit in het eigen land te garanderen. Ook zullen de militairen zich bezighouden met het scheppen van de voorwaarden voor bestuurlijke en economische wederopbouw. Voor een dergelijke missie is het winnen van de *hearts and minds* van de bevolking van cruciaal belang. Het uitschakelen van tegenstanders zonder de onschuldige bevolking te treffen, is één van de moeilijkste opgaven voor een stabilisatiemacht.

De mensenrechtenorganisatie *Human Rights Watch* is uitermate kritisch over het aanzienlijke aantal burgerslachtoffers dat tijdens de

operaties in Afghanistan gevallen is. Zo vermeldt het rapport *The Human Cost: The Consequences of Insurgent Attacks in Afghanistan* (april 2007) dat alleen al door eigen militaire operaties van de Afghaanse regering en de internationale hulptroepen in 2006 op zijn minst 230 burgers om het leven zijn gekomen. ‘Er is geen bewijs dat de coalitietroepen zich specifiek op de burgers richten, maar in bepaalde gevallen hebben de internationale troepen onzorgvuldige aanvallen uitgevoerd of hebben ze geen adequate voorzorgen genomen om de burgers te beschermen’, aldus het rapport.

Tijdens de Vietnam-oorlog begon langzaam maar zeker het belang van het vermijden van *collateral damage* een rol te spelen. Daarvóór werd het eerder gezien als een onvermijdelijk aspect van oorlogvoeren. Bij het begin van de Afghaanse campagne was de teneur nog gericht op de onvermijdelijkheid van *collateral damage*. Nu is in Afghanistan een punt bereikt dat elk burgerslachtoffer een breekpunt kan zijn in de broze relatie met de Afghaanse bevolking. Daarbij is het nog eens de vraag of het onderscheid tussen burger of terrorist wel zonder meer te maken is.

Collateral damage treft niet alleen Afghanistan, het ondergraaft ook in Nederland het draagvlak voor de operatie. Nederland heeft weinig begrip voor burgerslachtoffers. Zo heeft het Kamerlid Van Bommel (SP) reeds in januari van dit jaar kritische vragen in de Tweede Kamer gesteld over de aantallen burgerslachtoffers in Afghanistan en de rol van de Nederlandse troepen daarbij. De politieke bereidheid om *collateral damage* te accepteren is zeker in Nederland niet groot. Liever een meer restrictieve inzet dan onbedoelde slachtoffers.

Collateral damage is, hoewel er alles aan gedaan wordt om dit te voorkomen, echter niet volledig uit te sluiten. Per slot van rekening zal de tegenstander er alles aan doen om juist daar toe te slaan waar wij het kwetsbaarst zijn. De politiek moet hiertegen opgewassen zijn, anders ontstaat er een te grote inperking van het militaire vermogen. Geen militaire

operatie zonder het risico van slachtoffers. De morele rechtvaardiging van het onvermijdelijke van burgerslachtoffers moet volgens velen gevonden worden in het hogere doel dat wordt nagestreefd.

Duidelijk is dat voor het realiseren van de missie ook het winnen van de hearts and minds van de eigen achterban minstens zo belangrijk is. Von Clausewitz wees in zijn geschriften al op het militaire belang van draagvlak binnen de drie-eenheid – politiek, krijgsmacht en bevolking – om succesvol te kunnen zijn in de strijd. Het is noodzakelijk dat er binnen deze drie-eenheid overeenstemming is over de doelstellingen en de kosten die daar onlosmakelijk mee verbonden zijn.

De operatie in Afghanistan is veel meer dan een militaire missie en kan alleen slagen met een integrale aanpak waarbij militaire actie, (weder)opbouw en diplomatie gecombineerd worden ingezet. Deze 3D (Defence, Diplomacy, Development) benadering, die ook de basis vormt van het Nederlandse optreden in Uruzgan, biedt het meeste perspectief op een duurzame verbetering van de situatie in Afghanistan. Hiervoor zijn integrale doelstellingen noodzakelijk op basis waarvan de resultaten kunnen worden afgemeten.

Begin vorig jaar is hiervoor een voorzichtige aanzet gedaan tijdens een ministeriële conferentie in Londen. Tijdens deze conferentie is een kader voor internationaal partnerschap voor Afghanistan overeengekomen, met de naam Afghanistan Compact. Deze overeenkomst biedt het kader voor de inspanningen van de internationale gemeenschap in en met Afghanistan gedurende de komende jaren. Tijdens deze conferentie zijn uitgangspunten en hoofddoelen van het beleid ten aanzien van veiligheid, goed bestuur, rechtsorde en mensenrechten, economische en sociale ontwikkeling en drugsbestrijding geformuleerd.

Gevraagd naar de voortgang van de ISAF-missie, concludeerden de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie op 1 december vorig jaar dat de start van de operatie geslaagd was en de eerste resultaten reeds zichtbaar waren, hoewel het land nog lang niet veilig was. Er zijn de afgelopen jaren grote

stappen voorwaarts gemaakt: honderden projecten zijn gestart en afgerond, miljoenen euro's zijn geïnvesteerd, de voorziening in basis-gezondheidszorg is explosief toegenomen, meer kinderen gaan naar school, duizenden vluchtelingen zijn teruggekeerd naar hun huizen. Nederland heeft een bijdrage van zo'n 100 miljoen euro toegezegd over de komende drie jaar. Het geld gaat naar de opbouw van de productieve sector, de gezondheidszorg en het onderwijs.

Ondanks alle verworvenheden wordt in de discussie rondom de verlenging van de missie in Uruzgan vaak gewezen op de gepercipieerde onhaalbaarheid ervan. Daarbij wordt te snel voorbijgegaan aan het feit dat de wederopbouw van Afghanistan een kwestie is van de lange adem. Dit werd onlangs treffend gekenschetst als: 'je doet vier stappen vooruit, twee stappen achteruit, één links, twee rechts en dan weer vooruit'. Maar Nederland is ongeduldig. Dit ongeduld wordt aangewakkerd door discussies rond collateral damage en het schijnbaar uitblijven van concrete resultaten. Als er dan ook nog sprake is van slachtoffers onder de eigen troepen, dan erodeert het draagvlak razendsnel.

Voor het tegenwicht in de discussie omtrent het al of niet verlengen van de missie is het noodzakelijk de tastbare legitimiteit en het vertrouwen in de missie breed uit te blijven dragen. De door Von Clausewitz gesignaleerde drie-eenheid is onverbreekelijk met elkaar verbonden. De discussie omtrent verlenging van de missie in Afghanistan moet dan ook vanuit een integrale, interdepartementale benadering gevoerd worden. Hierbij dient men zich te realiseren dat militairen in de kern niet bedoeld zijn voor wederopbouw. Zij creëren wel de randvoorwaarden.

De vraag is niet of we de missie moeten verlengen, de vraag is hoe we in de toekomst invulling moeten geven aan de hogere doelen geformuleerd in het Afghanistan Compact. De Afghanen, maar ook de militairen die in Afghanistan hun werk hebben gedaan, verdienen meer dan een goed uitgevoerde exitstrategie.

Ethisch handelen op het gevechtsveld

Een illusie?

P.H. de Vries – brigade-generaal b.d. der cavalerie

Na een succesvolle interventie zijn de militaire eenheden van de coalitie begonnen met een zogeheten stabiliteitsoperatie. Deze omvat steun aan de opbouw van nationale instituties en de vestiging van orde en veiligheid in het voorheen door geweld verscheurde land. Veelvuldige gewelddadige incidenten tonen aan dat de gewenste stabiliteit nog ver te zoeken is.

Ook deze morgen verlaat een patrouille het kampement om door hun aanwezigheid en controles de rust en orde te bevorderen: 'smile and wave'! Na een rustig begin doet zich een incident voor bij de controle van een aantal burgers en ontstaat er een vuurgevecht. De militairen worden plotseling vanaf verschillende kanten beschoten. Ze zoeken dekking en beantwoorden het vuur. Zoals gebruikelijk verzamelt zich al gauw een groot aantal nieuwsgierigen dat op enige afstand de confrontatie volgt.

Opeens ontploft een RPG niet ver van de patrouille. Soldaat Jan kijkt in de richting waar het schot vandaan kwam op zoek naar de schutter. Hij ziet er geen. Bij de hoek van een steeg ziet hij wel een kleine jongen staan die voor zich uit lijkt te praten. Opeens duikt de jongen weg en komt uit het steegje een volwassen kerel met

een RPG tevoorschijn die een schot op hem afvuurt en onmiddellijk het steegje weer induikt.

Jan is geheel verrast en krijgt niet de gelegenheid het schot te beantwoorden. Even later ziet hij het jongetje weer staan; ook nu praat hij voor zich uit. Weer ziet hij het jongetje opeens wegduiken en weer komt een RPG schutter tevoorschijn die op hem vuurt. De granaat ontploft vlakbij hem en daardoor ziet hij geen kans tijdig terug te vuren. Nadat de rook is opgetrokken, ziet Jan weer dat jongetje praten.

Opeens dringt het tot hem door dat het jongetje de 'spotter' is die de verborgen 'shooter' vertelt waarop hij moet schieten en met welke afstand. Hij richt op de hoek van de steeg en ziet na enige tijd het jongetje weer wegduiken. Op het moment dat hij daarna enige beweging vanuit de steeg ziet, drukt Jan af.

Als hij door het schot heen kijkt ziet hij een bewegingloos lichaam liggen; maar het is niet de 'shooter'. Hij heeft het ongewapende jongetje, dat als 'spotter' oprad, doodgeschoten. Kennelijk kwam hij terug om zijn aanwijzingen voor de 'shooter' te verbeteren... En Jan Soldaat...?

Inleiding

Het hiervoor geschetste voorval is een (waar gebeurd) voorbeeld van het soort incidenten dat in het moderne gewapende conflict veelvuldig voorkomt. In de klassieke oorlogvoering komt dit soort incidenten zelden voor. In een klassiek gevoerde oorlog zetten natiestaten hun reguliere legers in. Het toepassen van geweld is voorbehouden aan militairen, aan combattanten.¹

Daarnaast zijn er non-combattanten die niet aan krijgshandelingen mogen deelnemen. Zij hebben recht op bescherming volgens het humanitaire oorlogsrecht. Deze bescherming vervalt als zij toch aan de gewapende strijd deelnemen. De grens tussen wat wel en niet mag is in de klassiek gevoerde oorlog tamelijk scherp afgebakend.

Maar hoe te handelen in een gewapend conflict waarin die grenzen niet scherp zijn te trekken? En waarin het geregeld voorkomt dat een non-combattant in formele zin het volgende ogenblik kan veranderen in een *de facto* strijder?

Wat betekent dat voor de militairen die daarmee worden geconfronteerd en wat betekent dat voor de krijgsmacht waarvan deze militairen deel uit maken? Deze vragen wil ik in dit artikel aan de orde stellen.

Allereerst wil ik ingaan op de betekenis van dit soort incidenten voor de direct betrokken militairen. Wat zijn hun morele dilemma's en hoe kunnen zij tot moreel verantwoorde keuzes komen? Is er een morele leidraad denkbaar?

Daarna ga ik in op de gevolgen voor

Task Force Uruzgan

de organisatie. Hoe gaat de organisatie om met dit soort incidenten en de gevolgen daarvan?

Binnen het bestek van dit artikel beschouw ik daarbij drie aspecten. Het eerste aspect betreft de externe verantwoordelijkheid van de organisatie: de formele verantwoording tegenover de buitenwereld. Ik ga daarbij kort in op de relatie tot het Openbaar Ministerie. Ik zal aangeven welke spanning daaruit voortvloeit voor het adequaat kunnen blijven functioneren van de militaire organisatie.

Het tweede aspect betreft de interne verantwoordelijkheid ten opzichte van de leden van de organisatie. Het gaat hierbij om de zorgplicht van de krijgsmacht ten opzichte van de eigen militairen. Het derde aspect betreft de verantwoordelijkheid van de krijgsmacht ten opzichte van de eigen orga-

nisatie. Hoe gaat de krijgsmacht om met deze verantwoordelijkheden?

Hoe beïnvloeden de eerste twee aspecten het ethos en het handelen van de organisatie en welke overwegingen spelen hierbij een rol? In deze paragraaf wil ik aangeven dat de krijgsmacht momenteel onvoldoende inhoud geeft aan het vereiste ethos en dat een systeem van zelfregulering hiervoor een nuttige aanvulling kan zijn.

Wat had Jan kunnen doen?

Hoe te handelen, wat is moreel juist? De Jan Soldaat in ons voorbeeld wordt geconfronteerd met verschillende verwachtingen: enerzijds wordt hij geacht zichzelf en zijn groep te verdedigen, en dat betekent: schieten op degenen die de groep belagen. Anderzijds mag hij alleen schieten op 'echte' belagers. Beide verwachtingen hebben vergaande morele implicaties.

Welke opties staan voor Jan Soldaat dan open? Niet schieten kan hemzelf en zijn kameraden in dodelijk gevaar brengen. Wel schieten kan tot verschrikkelijke gevolgen leiden – zoals

¹ In formele zin hebben de leden van een krijgsmacht de status van combattant voor zover zij niet behoren tot het medisch personeel of geestelijk verzorger zijn. Combattanten hebben het recht om rechtstreeks aan de vijandelijkheden deel te nemen, mits zij zich van de burgerbevolking onderscheiden door het openlijk dragen van wapens en het dragen van een uniform. Bovendien moeten zij zijn georganiseerd, onder leiding staan en onderworpen zijn aan een intern tuchtrechterlijk systeem. Zie art. 43 Eerste Aanvullende Protocol bij de Geneefse verdragen. Zie ook Koninklijke Landmacht, *Landmacht Doctrine Publicatie II deel C, Gevechtsoperaties tegen een irregulier optredende tegenstander*, par 2247-2254; en Koninklijke Landmacht, *Handleiding Humanitair Oorlogsrecht*, hoofdstuk 3.

uit het voorbeeld blijkt. Er is dus sprake van een substantieel moreel dilemma. Het gaat er dus niet om wat Jan volgens de wet wel of niet mag doen. Het gaat erom wat hij binnen de grenzen van de wet wel of niet kan doen.

Welke concrete handelwijzen zijn er voor hem? Niet schieten is geen optie vanwege het risico voor hem en zijn kameraden. Ongericht schieten, zal de aanvaller wellicht afschrikken, maar voor hoelang? Deze optie biedt hooguit een tijdelijke oplossing. Wachten met schieten en pas vuren als hij de gewapende aanvaller zuiver in het vizier heeft, lijkt aantrekkelijk. Maar ook hieraan is een risico verbonden: hij biedt dan immers ook de aanvaller meer tijd om zijn schot (op hem) gericht af te geven.

Hij kan ook proberen een ‘tegen-team’ te vormen: zijn collega neemt waar (de ‘spotter’) en hij schiet (de ‘shooter’). Dat biedt meer kansen op het voorkómen van vergissingen. Het bijkomende voordeel is dat de morele verantwoordelijkheid voor hun handelen als het ware wordt gedeeld. Maar deze optie is nauwelijks reëel. De groep ligt onder vuur en dan moet hij zijn kameraad eerst nog eens uitleggen wat de bedoeling is en hem ook nog wijzen waar het vijandelijke ‘spotter-shooterteam’ precies opereert.

In theorie lijkt deze laatste optie de moreel meest verantwoorde. De dwang van de situatie maakt realisatie hiervan echter problematisch. Bovendien lijkt het alsof in die praktijk dit soort morele afwegingen werkelijk plaats-

vinden. Onderzoek wijst uit dat dit veelal niet het geval is. Het is gebleken dat primair de situatie bepaalt hoe wordt gehandeld.²

Dit onderzoek en ook andere bronnen geven bovendien aan dat de uitkomst van morele besluitvorming voor een zeer belangrijk deel wordt bepaald door de morele vorming voorafgaand aan een noodsituatie.³ De *a priori* morele vorming vormt zo een noodzakelijke voorwaarde om ook in noodsituaties tot moreel verantwoord handelen te kunnen komen.

Welke vorming?

De vraag die dan vanzelfsprekend aan de orde komt, is welke onderwerpen in een *a priori* morele vorming binnen de krijgsmacht aan de orde moeten komen? Een Kantiaanse benadering, gebaseerd op plichtethiek, lijkt niet aan de orde. De omstandigheden op het gevechtsveld verdragen zich nauwelijks met de toepassing van een categorische imperatief.

Op het gevechtsveld staan mensen elkaar naar het leven. De tweede formulering van de categorische imperatief van Kant⁴ laat overduidelijk zien dat het gevechtsveld zich niet leent voor een plichtethische benadering. Het is ondoenlijk een imperatief te formuleren die voor alle mensen op dat gevechtsveld als morele wet geldt.

Er is veeleer sprake van een hypothetische imperatief: hoe verhouden de aangewende middelen zich tot het te bereiken doel?⁵ Een consequentia-listische benadering lijkt dus meer

voor de hand te liggen. Daarbij wordt de morele juistheid van een handeling vastgesteld op grond van de gevolgen en in hoeverre deze gevolgen in overeenstemming zijn met bepaalde waarden.

Maar aan welke waardetheorie moet het gevolg van een handeling, het te bereiken nut, worden getoetst? Wat betekent het grootste nut voor de meesten op het gevechtsveld? Welk doel heiligt welk soort middelen?

‘Winnen’ lijkt een relevante waarde, maar deze waarde kan per definitie slechts voor een deel van de populatie op het gevechtsveld worden gerealiseerd. Maximaal nut voor de één (winnen) betekent automatisch maximaal onnut voor een ander (verliezen). Een waardetheorie voor toepassing op het gevechtsveld lijkt dus niet algemeen geldig en ondubbelzinnig vast te stellen. Een deugd-ethische benadering lijkt daarom nog wel de meest geslaagde oplossing te bieden, maar een uitwerking daarvan ontbreekt momenteel.

Vooralsnog vormen alleen de bepalingen uit het oorlogsrecht, het *jus in bello*, een aanknopingspunt voor het morele handelen. Daarin zijn propor-

2 Seiler, S. *Developing responsible leaders – few roads lead to Rome*. Paper presented at the conference ‘The moral dimension of asymmetric warfare’ (Amsterdam, October 2006) pp 4: ‘The findings illustrate that basic moral beliefs and the cognitive ability to analyze moral dilemmas have only little impact on the decision of how to react in a specific bilateral conflict situation. In a structure equation model, only 5% of the variance of the so-called “adequate situational decision” could be explained by these variables. For none of the three concepts a significant impact could be shown. Only when the basic moral beliefs and the level of moral reasoning were extremely low, a significant negative impact of the “adequate situational decision” value was observed.’

3 Van Baarda, Th. A. en Verweij, D.E.M *Military Ethics: The Dutch Approach, a practical guide*. (Leiden, Martinus Nijhoff, 2006) pp 49-50.

4 Ibid pp 74, ‘handel zo alsof de maxime van jouw handeling door jouw wil tot algemene natuurwet zou worden’.

5 Ibid pp 64-66.

tionaliteit en subsidiariteit de centrale begrippen. Deze begrippen zijn echter over het algemeen abstract geformuleerd en bieden weinig concreet houvast, behalve in een aantal specifiek omschreven situaties.⁶ De vorming van militairen zal dus gericht moeten worden op het bevorderen van inzicht in deze begrippen en de reikwijdte daarvan.

Wat ook kan, is de morele dimensie van dit soort gevechtssituaties aan de orde stellen en deze herkenbaar maken. Daarbij kan worden gewezen op het vaak verborgen karakter van dilemma's waarin proportionaliteit en subsidiariteit een rol spelen. Daarmee kan het begrip hiervan worden vergroot. Gedegen kennis en inzicht in de algemene moraliteit van geweldtoepassing leidt ook tot een hoger moreel besef in noodsituaties.⁷

De *a priori* vorming dient daarom mede te zijn afgestemd op het herkennen van het soort dilemma's waarmee militairen in de uitoefening van hun functie kunnen worden geconfronteerd. Het gaat dan vooral op het herkennen van ethische implicaties en actieve vorming over hoe te handelen in dit soort situaties. Dat gaat verder dan het een keer uitleggen hoe een

ethisch besluitvormingsondersteunend model werkt. Het gaat om het internaliseren van een besef.

Na terugkeer van Jan

Gelukkig keren alle soldaten terug in het basiskamp. Weliswaar zijn er twee lichtgewonden, maar ze hebben het er allemaal levend vanaf gebracht. Toch is de stemming niet uitgelaten. Het verhaal van het doodgeschoten jongetje zit ze allemaal dwars. Vooral Jan tobt er erg mee. Het verhaal doet de ronde in het kamp en het voorval wordt ook aan de commandant gerapporteerd.

Weliswaar is de eenheid opgetreden binnen de *Rules Of Engagement* (ROE), maar sommigen zijn van mening dat Jan mogelijk een oorlogsmisdrijf heeft gepleegd. Er is een non-combattant en dan nog wel een kind doodgeschoten. Het is duidelijk dat het voorval moet worden gerapporteerd.

Ook zal de (militaire) justitie moeten worden ingeschakeld. Dat betekent een justitieel onderzoek door het OM. De plaats van het vermoedelijke delict moet worden onderzocht, de vermoedelijke dader moet worden verhoord en er moeten getuigen worden gehoord. De praktijk wijst uit dat dit eerste onderzoek al gauw meerdere dagen gaat duren. Al die tijd wordt de desbetreffende eenheid (vaak in afzondering) geconsigneerd op het basiskamp om het onderzoek niet onnodig te bemoeilijken.

Een dergelijk procedure leidt onmiddellijk tot verstoring van de operatie, omdat een eenheid tijdelijk aan de normale werkzaamheden wordt onttrokken. Dit is lastig en leidt tot een grotere belasting voor de overige eenheden. Daarnaast zal het ontstaan van sepsis onvermijdelijk zijn: 'Wat den-

Met behulp van de 'force protection' werden tientallen konvoien door Irak gereden (Foto I.M. de Jong)

ken ze nou nog in die straat te kunnen vinden?' en 'Hij kon toch niet anders!' en ook 'We zijn toch geen misdadigers en waarom worden we dan wel als zodanig behandeld?'.⁸

Het onderzoek kan voorts een domper zetten op het moreel van de eenheid, waardoor de operationele effectiviteit (althans tijdelijk) kan afnemen. Kortom, een formele melding met een justitieel onderzoek als gevolg, heeft een aantal evidente nadelen. Ondanks de formele vereisten bestaat dan ook de verleiding om het voorval niet te melden of slechts in bedekte termen.

In hoeverre *a posteriori* juist en volledig wordt gerapporteerd is dan ook niet *a priori* in materiële zin te verankeren. Nadien zal het een kwestie van toeval zijn of een eventueel onvolledige rapportage aan het licht komt. Een dergelijke ontdekking achteraf berokkent de organisatie veel schade. De professionaliteit en de betrouwbaarheid worden aangetast, met alle mogelijke gevolgen van dien.⁸ Dit risico moet worden weggenomen. Ik kom hierop later terug.

Wat doet de krijgsmacht eigenlijk voor Jan?

Jan vindt het verschrikkelijk wat er is gebeurd, en lijdt daaronder. Zijn kameraden proberen hem op te beuren, maar daarin slagen ze niet echt. Zijn commandant en de geestelijke verzorger praten ook op hem in en ook de arts draagt zijn steentje bij, maar het mag niet baten: Jan wordt hoe langer hoe somberder.

De krijgsmacht is een wereld op zichzelf, een gesloten systeem. Militairen leven en werken geïsoleerd en in gesloten gemeenschappen, zeker als ze

6 Bijvoorbeeld ten aanzien van het behandelen van krijgsgevangenen, het verbod op bepaalde strijdwijzen, e.d.

7 Zie noot 2, 4 en 5.

8 Brien, A.(1998) 'Professional Ethics and the Culture of Trust', in: *Journal of Business Ethics*, 17: 391-409.

op uitzending zijn. Onder die omstandigheden heeft de krijgsmacht de plicht haar personeel te verzorgen met materiële zaken zoals voeding, kleding en huisvesting en ze is verder ook verantwoordelijk voor de gezondheidszorg en het geestelijke welzijn.

De geestelijke gezondheidszorg is primair een verantwoordelijkheid van de troepencommandant. Daarnaast is een rol weggelegd voor de dienst geestelijke verzorging en de geneeskundige en de sociale dienst. Hoe dat verder formeel inhoud wordt gegeven, is in protocollen en regelingen vastgelegd, maar in de praktijk hangt veel af de betrokkenheid en deskundigheid van personen.

Bovendien kunnen deze functionarissen in hun beoordeling van de daad van een soldaat alleen namens zichzelf spreken. Zij kunnen alleen hun eigen morele oordeel plaatsen tegenover de opvatting van de soldaat. Het is de vraag of dat voor de soldaat bevredigend is en of daarmee de door hem zo verlangde objectieve en formele rechtvaardiging van zijn handelwijze wordt verkregen.

Een formeel oordeel over het al of niet gerechtvaardigde gebruik van militair geweld, kan hem helpen om met zichzelf in het (morele) reine te komen. Kortom, de zorg van de krijgsmacht richt zich veeleer op het persoonlijk welzijn vanuit het perspectief van zorgverlening dan vanuit het perspectief van rechtvaardiging. Daarmee wordt geen volledige inhoud gegeven aan die zorgplicht.

Wat moet de krijgsmacht hiermee?

De krijgsmacht wordt in deze situatie geconfronteerd met een aantal uitdagingen. Ten eerste is er de kwestie hoe enerzijds het recht zijn loop te laten nemen en anderzijds om de operatie ongestoord te laten verlopen. Ten tweede is er de vraag in hoeverre volledig inhoud wordt gegeven aan de zorgplicht ten opzichte van het mili-

taire personeel. In beide zaken staat het ethisch handelen centraal.

In hoeverre neemt de organisatie een juiste positie in ten opzichte van het morele handelen in relatie tot zowel de regering, het parlement en het publiek, als de militairen van de krijgsmacht? In beide kwesties speelt ook vertrouwen een belangrijke rol. Als professionele organisatie is het van groot belang dat de krijgsmacht het vertrouwen van de maatschappij in haar ethos verwerft en behoudt.⁹

Daarnaast is het even essentieel dat ook het eigen personeel vertrouwen heeft in het ethos van de organisatie. Beide groepen zijn belanghebbenden ('stakeholders') en dat betekent onder meer dat deze groepen en hun belangen serieus moeten worden genomen.¹⁰ Betrouwbaarheid vanuit beide perspectieven vormt mede daarom een belangrijk aspect van het ethos van de krijgsmacht. Hoe kan dat aspect van het ethos worden verankerd?

De standaardoplossing

De standaardoplossing hiervoor is een gedragscode, waarin een aantal voor de profesie relevant geachte waarden en normen wordt neergelegd. Maar een gedragscode helpt op zichzelf weinig, als de handhaving daarvan niet is verzekerd.¹¹ Een gedragscode heeft pas zin als daaraan ook een systeem is gekoppeld dat de handhaving waarborgt en zo nodig afdwingt.

Immers, de gedragscode is primair bestemd voor degenen die niet vanuit zichzelf handelen in overeenstemming met het ethos van de organisatie en anders vrijuit gaan. Dan rijst vervolgens de vraag hoe die code eruit moet zien. Natuurlijk is het mogelijk om op basis van het ethos van de organisatie gedragsregels op te stellen.

Maar in hoeverre vormt een dergelijke code een richtsnoer in de acute nood waarin Jan Soldaat zich bevond in de situatie als geschetst aan het begin van dit artikel? Zoals aangegeven, is die waarde gering. De toegevoegde waarde van een code ligt

vooral in de vorming voorafgaand aan de operationele inzet. De waarden en normen die in de code zijn neergelegd moeten zijn geïnternaliseerd, wil daarvan enige invloed uitgaan bij beslissingen in morele dilemma's. Internalisering vergt een actief beleid, waaronder handhaving!

Een nieuw instrument

Maar zelfs als een gedragscode stevig is verankerd in het ethos en dat ook zichtbaar is voor de maatschappij, blijven we nog steeds zitten met de problemen rond betrouwbaarheid. Hoe zorgen we er voor dat de gedragscode naar letter en geest wordt nageleefd? Ik ben van mening dat hiervoor een oplossing kan worden gevonden in het instellen van – wat ik noem – een Ethische Commissie Te Velde (ECTV).

Een dergelijk commissie wordt in het operatiegebied geformeerd. Zij bestaat uit de chef van de staf (of de stafofficier operaties) als voorzitter, de personeelsofficier als secretaris, de juridisch adviseur, een subalterne commandant en een geestelijk verzorger. Deze laatste zit in de commissie vanwege zijn formeel onafhankelijke positie ten opzichte van de krijgsmacht: de geestelijk verzorger draagt weliswaar een uniform maar is formeel een burger. De ECTV is dus geen militair onderonsje!

Deze commissie ziet alle verslagen van *Troops In Contact* (TIC) in het operatiegebied. Wanneer er aanleiding is – zoals in het incident met de doodgeschoten jongen – houdt de ECTV onmiddellijk een hoorzitting. Naar aanleiding van haar bevindingen geeft de ECTV een (voorlopig) oordeel over de morele aanvaardbaarheid van het handelen van de betrokken militair(en).

⁹ Ibid pp 396-397.

¹⁰ Donaldson, T. en Preston, L.E (1995) 'The stakeholder theory of the corporation: concepts, evidence and implications', in: *The academy of management review*, 20 (1): 65-91.

¹¹ Brien, A. (1998) 'Professional Ethics and the Culture of Trust', in: *Journal of Business Ethics*, 17:392.

Task Force Uruzgan

In hoeverre heeft de betrokken militair een ethisch juiste afweging gemaakt?

In hoeverre is zijn handelwijze moreel te billijken? Dit oordeel wordt uitgesproken ten overstaan van de betrokken militair(en). Het verslag, met inbegrip van het oordeel van de ECTV wordt ter hand gesteld aan het OM, dat vervolgens haar eigen afweging maakt om alsnog tot vervolging over te gaan, of niet. Het OM stelt de commandant van de eenheid in het operatiegebied van haar besluit op de hoogte.

De ECTV geeft dus geen juridisch oordeel! Een dergelijk oordeel is voorbehouden aan het OM. Wel kan de ECTV aandringen op een juridisch onderzoek als zij meent dat daartoe aanleiding is.

Voordelen

Een dergelijk systeem heeft naar mijn mening een aantal voordelen. Het is aanzienlijk minder waarschijnlijk dat incidenten onvermeld blijven. De operationele inzet wordt minder ver-

stoord doordat de ECTV in beginsel haar activiteiten daarop zal afstemmen. Tegelijkertijd wordt het reactievermogen verhoogd doordat onmiddellijk maatregelen kunnen worden genomen, omdat er niet hoeft te worden gewacht op politieel en justitieel personeel. De doelmatige inzet van schaars justitieel personeel wordt hierdoor ook bevorderd.

De rechtsgang wordt bovendien niet gehinderd, eerder bevorderd, aangezien alle rapportages van de ECTV naar het OM gaan, dat haar eigen afweging kan maken. De ECTV kan zelfs aandringen op een justitieel vervolgtraject: bijvoorbeeld vanwege de ernst van het voorval of om door middel van jurisprudentie inzicht te krijgen in de justitiële en morele grenzen van haar operationele optreden.

De instelling van een ECTV noopt de organisatie haar ethos metterdaad inhoud te geven, wat de institutionele verankering van dat ethos bevordert. De ECTV maakt zo deel uit van een systeem tot handhaving van de gedragscode. Publicatie van de bevindingen van de ECTV zal bijdragen aan de verdere verankering van het ethos van de militaire organisatie.

Door middel van de ECTV wordt bovendien een instrument gecreëerd waarmee de inhoud van een gedragscode kan worden getoetst en zo nodig kan worden aangepast. De veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de code worden bij elke zitting van een ECTV tegen het licht gehouden. Hierdoor ontstaat als het ware een systeem van *double loop learning*. Niet alleen de relevantie van de code wordt gezien, maar ook de veronderstellingen die aan (bepaalde regels van) de code ten grondslag liggen. Deze bevindingen kunnen worden gebruikt bij de noodzakelijke periodieke evaluatie van de gedragscode. Blijvende aansluiting op de praktijk wordt daarmee mogelijk gemaakt.¹²

De instelling van een ECTV en de praktische en transparante werkwijze daarvan zal ook bijdragen aan het vertrouwen van de civiele overheid en de burgerij in het ethische gehalte van de krijgsmacht. Nauwe coördinatie met het OM voorkomt bovendien dat het systeem van zelfregulering wordt gezien als truc om pottenkijkers buiten de deur te houden.

En als laatste voordeel, maar zeker niet als minste, geeft de ECTV haar weloverwogen oordeel over de rechtvaardigheid van het morele handelen van militairen. Daarmee wordt bijgedragen aan de verwerking door militairen van besluiten die zij in morele dilemma's hebben genomen. De krijgsmacht geeft hierdoor inhoud aan een zorgaspect waaraan thans geen formele inhoud wordt gegeven.

Tegenwerpen!

Natuurlijk zijn tegenwerpen mogelijk. Als kritiek kan worden opgeworpen dat een nieuw – en door sommigen wellicht bureaucratisch bevonden – instrument wordt geïntroduceerd, waarvan de toegevoegde waarde nog maar moet worden afgewacht. Bovendien kan worden opgemerkt dat door het tussenvoegen van een ECTV de rechtsgang wel degelijk wordt gehinderd.

¹² Morgan, G. *Images of organization*. (Thousand Oaks: Sage, 2006), pp 84-89.

En hoe moet het met de handhaving als er geen sprake is van operationele inzet; in Nederland kan toch ook van alles moreel misgaan.

Deze bezwaren zijn als volgt te weerleggen. Een ECTV is nauwelijks bureaucratisch te noemen, aangezien het een ad hoc verband is dat alleen bijeenkomt als daarvoor aanleiding is, te weten als er sprake is van een melding over *Troops in Contact*. De ECTV handelt op basis van een eenvoudig protocol om tot een oordeel te komen. Het oordeel wordt met een aanbeveling gerapporteerd en daarna wordt het ECTV weer (tijdelijk) ontbonden.

Bovendien kan een incident van zodanige aard zijn dat het evident is dat justitieel onderzoek is geboden. Als de justitiële capaciteit daarvoor ook direct voorhanden is, kan een ECTV achterwege blijven. De rechtsgang wordt dan in het geheel niet belemmerd. Een goede relatie op basis van wederzijds vertrouwen tussen de militaire leiding en de vertegenwoordiger van het OM biedt hiervoor voldoende waarborg.

Wat betreft de situatie in Nederland, zijn de omstandigheden zo anders dan bij operationele inzet dat ik de inzet van een ECTV niet noodzakelijk acht. De huidige rechtsmiddelen bieden voldoende mogelijkheden tot handelen. Bovendien zijn de morele dilemma's veelal van een andere orde. Daarbij komt dat een gedragscode naar mijn mening primair moet zijn afgestemd op het operationele optreden. De relevantie van de code staat dan buiten kijf. Kortom, de mogelijke bezwaren wegen naar mijn mening niet op tegen de te behalen voordelen.

Conclusies

Ik ben van mening dat de aard van het moderne gewapende conflict noopt tot aanvullende maatregelen om het ethische karakter van het optreden van de krijgsmacht zeker te stellen. Het vigerende *jus in bello* geeft hiervoor onvoldoende concrete aanknopingspunten.

Een betere verankering is van belang om het professionele karakter van de krijgsmacht te bestendigen. Dit vereist ruime en voortdurende aandacht voor de morele vorming van de militair. Een gedragscode helpt daarbij, maar daar mag het niet bij blijven. De instelling van een ECTV in een operatiegebied vormt naar mijn mening een goede mogelijkheid om aan de internalisering van de morele vorming bij te dragen en moreel verantwoord handelen te bevorderen.

De transparante werkwijze van een ECTV zal bovendien bijdragen aan het vertrouwen in de krijgsmacht, zowel dat van de maatschappij als geheel als van de militairen die deel uitmaken van de krijgsmacht. Tegen de introductie van een ECTV kunnen weliswaar verschillende bezwaren worden ingebracht, maar deze wegen niet op tegen de mogelijke voordelen.

Bovendien vormt niets doen een groter risico. Met niets doen loopt bestendiging van het militaire ethos gevaar, omdat niet actief inhoud wordt gegeven aan de instandhouding van een vertrouwensband met de maatschappij. Transparante borging van het ethische gehalte van het militaire optreden ontbreekt dan. Evenmin wordt actief inhoud gegeven aan een transparante borging van de morele verantwoordelijkheid van de krijgsmacht jegens de militairen in die krijgsmacht. Niets doen is dus geen optie.

En Jan?

Jan heeft zich verantwoord voor de ECTV. Onder meer aan de hand van de kaart heeft hij precies verteld wat er is gebeurd. Hij heeft daarbij geen geheim gemaakt van zijn twijfels achteraf en hoezeer hij onder de indruk is van wat is gebeurd. Ook zijn directe chef en zijn kameraden hebben hun verhaal verteld.

Natuurlijk zijn er scherpe vragen gesteld en sommige daarvan vond hij moeilijk te beantwoorden. Dezelfde

dag komt de ECTV met haar oordeel. De ECTV is van mening dat Jan onder de omstandigheden een begrijpelijke en alleszins verdedigbare handelwijze heeft gekozen, waarbij hij niet de bedoeling had de jongen te treffen. Een andere militair had waarschijnlijk hetzelfde gedaan.

De ECTV zal wel aandringen op een nader justitieel onderzoek. Niet omdat zij van mening is dat Jan verwijtbaar heeft gehandeld, maar om met een justitiële uitspraak op zak in vergelijkbare gevallen een beter referentiekader te hebben.

Vanzelfsprekend is Jan opgelucht. Hij is blij dat zijn professionele collega's op basis van de feiten en hun kennis van de omstandigheden tot hun oordeel zijn gekomen. Het eventuele justitiële onderzoek ziet hij vol vertrouwen tegemoet.

Literatuur

Boeken

- Baarda, Th. A. van, en Verweij, D.E.M. *Military Ethics: The Dutch Approach, a practical guide*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2006.
- Kant, I. *Fundering voor de metafysica van de zeden*. Amsterdam: Boom, 1997.
- Koninklijke Landmacht, *Landmacht Doctrine Publicatie I: Militaire doctrine*. Den Haag: Landmachtstaf, 1996.
- Koninklijke Landmacht, *Landmacht Doctrine Publicatie II, deel C: Gevechtsoperaties tegen irregulier optredende tegenstanders*. Den Haag: Landmachtstaf, 2003.
- Morgan, G. *Images of organization*. Thousand Oaks: Sage, 2006.
- Norman, R. *Ethics, killing and war*. Cambridge: UP, 1995.
- Schönbeck, L. *Ooneerbiedige wijsbegeerte van het management*. Schiedam: Scriptum, 2001.

Artikelen

- Brien, A.(1998) 'Professional Ethics and the Culture of Trust', in: *Journal of Business Ethics*, 17: 391-409.
- Donaldson, T. en Preston, L.E (1995) 'The stakeholder theory of the corporation: concepts, evidence and implications', in: *The academy of management review*, 20 (1): 65-91.
- Seiler, S. *Developing responsible leaders – few roads lead to Rome*. Paper presented at the conference 'The moral dimension of asymmetric warfare' in Amsterdam, oktober 2006.

Developing Strategy

On Effects-Based Operations, Complex Adaptive Systems, and the Importance of Biological Connotations

Z. Jobbágy – lieutenant-colonel of the Hungarian Army*

Introduction

There is a fashionable tendency in recent military writings to use the vocabulary of complexity theory and refer to complex adaptive systems. In fact, there are many good reasons to elaborate further on insights gained from a serious study of complex adaptive systems theory. First, war displays a wide array of multi-layered problems in which an approach that is less rigid and more flexible, less artificial and more organic, less mechanistic and more living appears to be very appropriate.¹

Second, natural science and its supporting paradigms ignore most human attributes such as apprehensions, sensations, perceptions, impulses, and emotions that constitute a very important part of war. Third, comprehending war as a complex adaptive system can help us think outside the box since it demands creativity. Looking for novel metaphors and methodolo-

gies can help us make the shift from mechanics to biology.

An equally fashionable tendency in recent military writings is to refer to ‘effects-based operations’ or the ‘effects-based approach’. The sheer amount of papers written on the subject can easily give us the impression that nothing can stand against the power that comes from a causal focus aimed at achieving desired effects on the enemy.

The aim of this article is twofold as it both attempts to conceptualise war as a complex adaptive system and exa-

mine the practical utility of focusing on causal relationships. The argumentation of the article proceeds through five interrelated sections. Section one sets the scene by expanding on Clausewitz’s Dynamic Law in War. Section two briefly delineates the traditional top-down approach of the military to strategy development and names some of its obvious shortcomings.

Section three details the basic characteristics of a bottom-up strategy development based on insights coming from complexity theory. Section four suggests three possible approaches that help to exploit the combined power that comes from merging the two sorts of strategy development. Section five concludes on the findings and details to what extent the effects-based approach is valid for war when seen from a complexity theory point of view.

From Darwin to Clausewitz

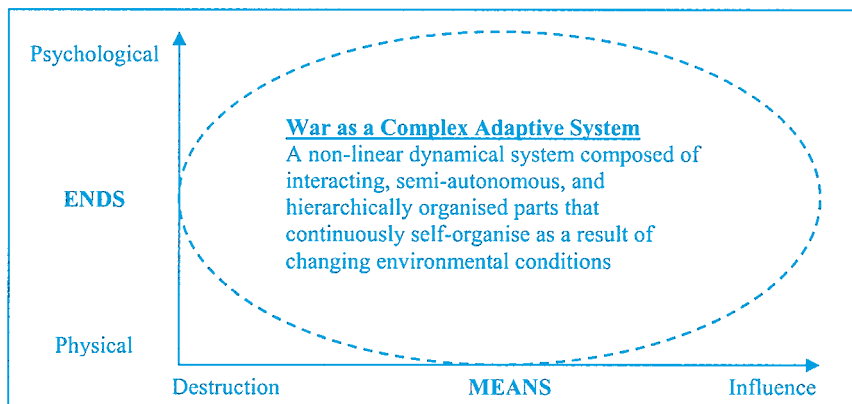
Seeing war as a complex adaptive system has an organic connotation and emphasises dynamics over statics, time-prone over time-free reality, probabilities and chance over determinism, and variation and diversity over uniformity. In order to elaborate

Dodo (Foto collectie NIMH)

* From 2003-2007, the author was a guest researcher at TNO and the Netherlands Institute of International Relations Clingendael in The Hague. Since 2007 he is a Senior Strategic Plans Officer at the Hungarian Ministry of Defence.

Figure 1: Continuum of war as a complex adaptive system

on this analogy I suggest depicting war as a continuum as shown in figure 1.

Thus I approach war as a phenomenon, which contains a multitude of interrelated phenomena that continuously interact. In this way it becomes possible to see war within an organic framework and look for similarities to biological evolution.² The attempt to look for exploitable analogies between war and evolution is not that new.

Darwin in his book *On the Origin of Species* already recognised that genetic usurpation and endemic warfare share similarities as both are important forces in evolution and human history. Consequently, he drew an analogy between war, battle and natural selection and saw evolution as a '[b]attle within battle [that] must ever be recurring with varying success'. This analogy made him conclude that 'from the war of nature, from famine and death, the most exalted object which we are capable of conceiving, namely, the production of the higher animals, directly follows'. Thus evolution for him was a 'great and complex battle of life', which together with the 'Law of Battle' for survival formed a recurrent pattern, also in his second epic work *The Descent of Man*.³

War in this framework suggests a phenomenon that seethes and bubbles due to constantly changing disorderly

processes. It can be seen as a continuously evolving open system in which assumptions regarding direct causality, linear deduction, and analytical categorisation cannot address the full spectrum of emerging possibilities.⁴ War seen within an evolutionary framework indicates a dynamic give-and-take process, which demands continuous adaptation as everything shuffles back and forth from chaos to order.

This approach is also in accordance with Clausewitz's observation regarding the nature of war. His 'Dynamic Law' depicts war as a phenomenon in which 'periods of active warfare [are] always [...] interspersed with greater or smaller periods of rest'. According to him every 'action in war is not continuous but spasmodic. Violent clashes are interrupted by periods of observation, during which both sides are on the defensive'. As he emphasised the 'state of crisis is the real war; the equilibrium is nothing but its reflex'.⁵

War seen within the framework of biological evolution helps expanding on Clausewitz's law and indicates that soldiers might share similar problems with ecologists as both try to find a mechanism that matches the crude reality of life. Prominent military thinkers such as John Boyd have also pointed out that evolution by natural selection and the conduct of war might be intimately related. Both re-

flect conflict, survival, and conquest in a very similar and fundamental way. Thus insights coming from evolutionary biology are very helpful in comprehending causality in war since even a modest pool of effects can show an enormous amount of possible combinations. In a similar fashion Clausewitz also pointed out nearly two centuries ago that 'the vast, the almost infinite distance ... between cause and its effect, and the countless ways in which these elements can be combined' demand things to be seen in a comprehensive way.⁶

Strategy Development as a Top-Down Process

The traditional military approach to strategy development has a mechanical connotation and promotes a rigid model that rests on an ends-means calculation. It is based on the clear definition of ends and the proper organisation of available means for which objectives are set, options narrowed and choices made. Objectives come as a result of a general consensus. They are assumed to be ultimate, identified, well-defined and sufficiently few, which keeps them both manageable and measurable.⁷

Within this framework the military is mostly seen as a self-sufficient system containing the necessary means both to determine and attain objectives. Enemy opposition is often regarded as something that falls outside the system, an environmental peculiarity that can be overcome. In other words, the enemy is simply not allowed to affect the reasoning, drawing up and pursuit of objectives. War is subdivided into various headings such as strategy, operations and tactics, and often competence in one area does not mean competence in the other. Waging war is based on prediction and control in which the military acts as a machine.

A high degree of stability and calm are required in order to provide a basis for the rational patterns of orders for which the total body of avail-

able information is analysed and reduced.

War is seen as a series of discrete actions in which events come in a visible and serial sequence. Strict military discipline has the function to ensure that *'nothing occurring in the course of its execution should in any way affect the determination to carry it out'*.⁸ It is not difficult to see that this design resembles a similarity to engineering. Attempts to impose stability presuppose a predictable course of events and an environment that can be stabilised and controlled. The supporting formalised process often detaches thinking from action, strategy from tactics, and formulation from implementation. Strategy development is seen as a sort of scientific activity in which courses of actions are put into dry and crunchable numbers.⁹

This approach attempts to see the end from the beginning and by going into ever finer details it reflects linear causality. The subdivision of war into tactical, operational and strategic levels also suggests a step by step incremental process in which objectives add up and victory can be seen as the sum of the achieved objectives.

However, as depicted in figure 2 such an approach appears to have clear limitations.

In order to support my arguments I detail some of the factors that defy

War seen as a complex adaptive system shares a similarity to biological evolution

(Foto L.G. Lucena; collectie NIMH)

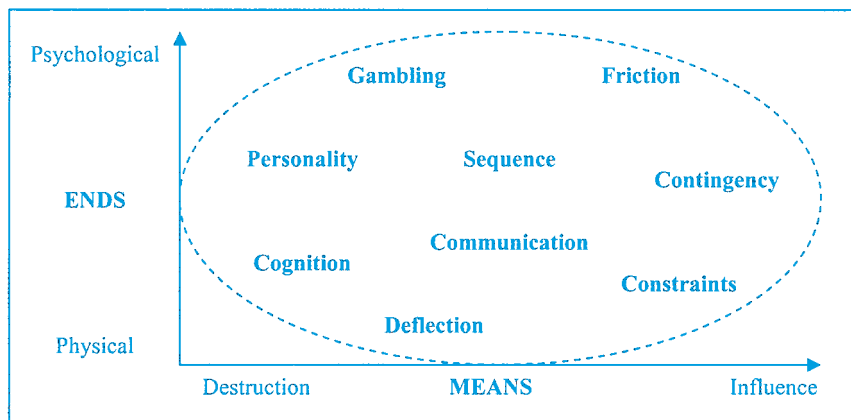
assumptions regarding the practical utility of a mechanical image of strategy development, hence a mechanical image of war:

- **Gambling** – Despite the neat and clean logic behind them, planned strategies often resemble gambling. Thus there will always be a certain margin of error in the estimation regarding what we know and what we expect;
- **Contingency** – The inherent contingency of war always limits the ability to control causes sufficiently well in order to produce desired effects. By definition, strategic calculation is vague, which also limits the possibility of causing intended effects;
- **Personality** – The personal character of decision makers often distorts

strategy. Power is as much applied to manifest political purposes as to subliminal personal ones, which can heavily influence the link between military means and political ends;

- **Cognition** – Strategic decisions always go through non-logical filters such as bias and prejudice. Causal calculations are always non-rational as we tend to see what we expect to see;
- **Communication** – Strategies, especially coercive ones aimed at influencing will depend mainly on communication. Logical strategic calculations only have reference within their own cultural context;
- **Friction** – Normal operational friction can significantly influence the way plans are executed and decouple assumed causes from expected effects, as coercive signals that depend on coupling often collapse;
- **Deflection** – Habits and interests always distort the way means are applied, resulting in stated goals and objectives coming closer to parochial priorities that reflect organisational stability rather than larger political aims;
- **Sequence** – Strategy has the purpose of shaping the courses of action that suit policy. Unfortunately, the proper sequence of causes and

Figure 2: Some emergent attributes in war

effects is usually disturbed or reversed and does not unfold according to expectations;

- Constraints – Opposing preferences also constrain options since they require compromise. Unfortunately, political compromises can result in military half-measures that often serve no strategic objectives at all.¹⁰

Strategy Development as a Bottom-Up Process

Unlike the mechanical metaphor, war seen as a complex adaptive system promotes an organic connotation and shares a similarity to biological evolution. This framework, however, makes it very difficult if not impossible to see the end from the beginning.

The evolutionary analogy indicates dynamic equilibrium, which blurs most temporal and spatial assumptions regarding linear causality. Approaching war in this way requires creativity, constant change, evolving situations and limitations regarding comprehension, prediction and control.

In other words, we have to acknowledge that in war much depends on chance as possibilities always emerge and form a broad spectrum. War indicates an abundance of options in which the emphasis is on emergence and self-organisation.¹¹ Although the evolutionary analogy does not help to reduce uncertainty, it can be extremely useful in exploiting shifting opportunities.

Clausewitz indicated that war is a dynamic and non-linear phenomenon in which effects do not follow causes directly. Thus we have to deal constantly with internal tensions, inefficiency, various options, possibilities and choices.

A particular input never produces only one particular output and the best we can do is to estimate probabilistic occurrences within the domain of focus.

Consequently, the biological analogy indicates war to be full of corrections since the pursuit of objectives and desired effects on a once-and-for-all basis is mostly impossible and success comes as a result of actions that respond to changing circumstances.¹² Bottom-up strategy development is full of internal conflicts, but the greater the uncertainty the greater its real value. Although it does not allow for the identification of the most or least likely outcome, by evolving over time it can cover a broad array of emerging possibilities. The evolutionary analogy indicates that victory is less the result of a sustained competitive advantage, but more of a continuous development aimed at exploiting temporary advantages. This requires sufficient variation based on innovation and novelty in which we must take into account the fact that significant strategic redirections can often originate from little actions and decisions initiated by *'the foot soldier on the firing line, closest to the action'*.¹³

It is not difficult to see that this new metaphor shows clear similarities to the recent idea of 'network-centric warfare':

- Both are characterised by the re-focus from the sum of individual platforms to the network of possibilities they provide for and the gains that can be exploited;
- Both are characterised by the re-focus from mostly isolated and homogenous actors to the various in-

terdependencies smaller and more specified players stand for;

- Both are characterised by the re-focus from control, analysis and causality to issues such as adaptation, learning and coping under continuously changing conditions.¹⁴

In other words, the evolutionary analogy indicates that strategy development is no longer the exclusive domain of the strategic level. Those who are in contact with the enemy on the tactical level, develop their own initiatives that can lead to strategy either spontaneously or gradually over time.

Both biological evolution and war stand for dynamic and changing environments in which it is not always possible to predict where strategic directions emerge. They can pop up everywhere as the various patterns proliferate and influence the behaviour at large. Consequently, strategy development should be seen as the result of collective actions that simply spread out. As they evolve through experiments it becomes possible to establish and exploit new directions, which requires a climate within which a wide variety of strategies can grow in order to find a good balance between internal variation and external demand.¹⁵ Strategy development understood this way stands for trial-and-error rather than control, which indicates that it is often more important to learn from failures than from success.

Biological evolution also indicates that it is often better to make a suffi-

The top-down approach: a cerebral and formal process

(Foto D. Tiriba; collectie NIMH)

ciently good decision in time than make an excellent decision later. In a similar fashion most soldiers would agree that it is often better to fire more shots than to start improving one's aim.¹⁶ According to this approach strategy development might on occasion equal the conduct of random experiments in which the emphasis is less on rationality but more on common sense. It requires 'strategic wisdom' that stands for personal knowledge coming from an intimate 'sensing' of the situation. The evolutionary framework indicates war to be a phenomenon that contains surprise and situations of no choice. Therefore, developing strategy this way stands for learning and adaptation in which we link the present with the future through experience rather than link the past with the future through analysis.¹⁷

Strategy Development in a Complex Adaptive System

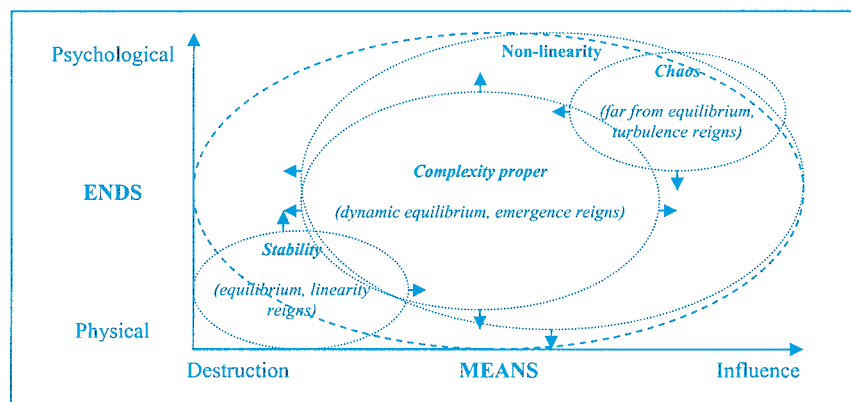
The top-down approach to strategy development points toward a cerebral and formal process decomposed into distinct steps and checklists. It is mostly elitist and harnesses only a small proportion of the organisation's creative potential. The bottom-up approach emphasises learning and adaptation, which require a peripheral vision in order to detect and take advantage of unfolding opportunities.¹⁸

Seeing the continuum of war as a complex adaptive system indicates that the strategic, operational and tactical levels can often overlap or merge and in the case we want to achieve victory, both approaches must be taken properly into account.

It is a commonplace to state that war in many aspects is non-linear but as depicted in Figure 3 we can also find areas where linearity reigns.

Thus even the engineering approach to strategy development has relevance in war. If we combine the two approaches successfully it becomes pos-

Figure 3: Dissected continuum of war

sible to harmonise internal diversity and external demand. This way we can both strive toward perfection and find attractive windows of opportunity. The former presupposes unity of perspective and diversity of purpose as the planners are assumed to be at the top of the organisation and the executives down below.

The latter emphasises diversity of perspective and unity of purpose as it acknowledges that people who influence strategy development by their actions can also be found deep inside the organisation. Seeing strategy development this way indicates that we put more emphasis on the latter and acknowledge that influential and important ideas are distributed widely, reaching even to the peripheries where soldiers have fewer resources and information and are exposed to factors that often defy ideas coming from the top.

Since it is impossible to predict the very places in which useful ideas form, the net must be cast as wide as possible. From a bottom-up perspective war also tends to appear in the form of core competencies rather than a collection of various units and other elements. Integrating the two approaches this way means something like 'planned emergence' or 'emergent planning'.

War as a complex adaptive system requires that strategy development becomes both a bottom-up and a top-

down process. Whereas the former enables subordinates to exhibit autonomy and flexibility, the latter secures a certain degree of compliance throughout the organisation in order to avoid fragmentation of resources. In contrast to the traditional exclusive focus, war seen as a complex adaptive system indicates that voices must be heard and options explored since lack of diversity can lead to dogmas requiring little more than compliance.¹⁹

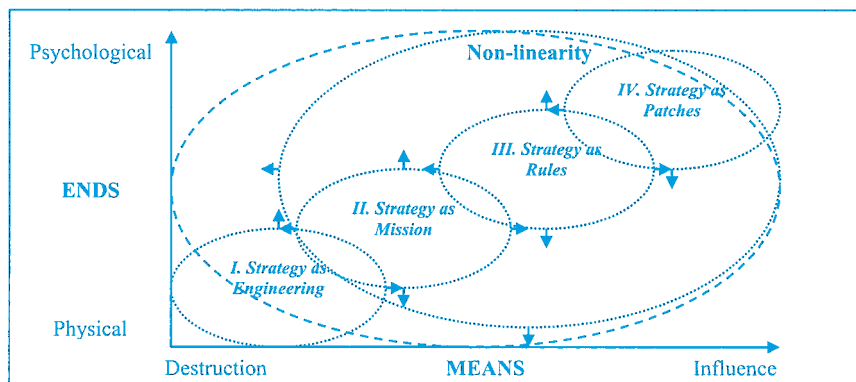
In order to detail the consequences of such a conceptualisation of strategy development I introduce the three approaches 'strategy as mission', 'strategy as rules' and 'strategy as patches'.

The more we venture into the non-linearity of war, the more we have to expect emergence and self-organisation. Consequently, as depicted in Figure 4 we have to rely increasingly on mechanisms that help us exploit learning and adaptation. In fashionable terms the first approach stands for an attempt to self-synchronise, the second approach for an attempt to de-synchronise, and the last attempt for an attempt to a-synchronise.

Strategy as Mission

The simplest way of finding the winning edge means that our strategy combines the higher rhythm generally found at lower levels with the lower rhythm generally found at higher levels, resulting in a vertical and horizontal harmony within the organisation. This self-organisation indicates

Figure 4: The continuum of war and various approaches to strategy development

that general or larger efforts on the highest level become synchronised with particular activities conducted at lower levels.

Empowerment in the form of responsibility and commitment throughout the organisation makes it possible to achieve a rhythm that does not pull the organisation apart resulting in chaos, or turn it into a rigid monolith. Freedom of action and freedom of execution successfully combine subordinate initiative with superior intent. Whereas the superior's intent guides as it describes broadly the 'what', the subordinates' actions are

realised as good as possible since they stand for the 'how'.

The German concept of 'Auftragstaktik' is the best example for self-synchronisation. Orders are not orders in a linear, classical and rigid way since the subordinates have the right to question the feasibility of the mission if they feel that the superior's ideas are not in accordance with the existing situation or no adequate resources are available. However, after an agreement is reached on what should be achieved the superior has every right to expect the mission to be carried out. In this way it becomes possi-

ble to minimise a loss of cohesion in the overall effort.

Coupling bottom-up initiative with top-down intent enables military organisations to adapt to changing circumstances.²⁰ Strategy as mission reminds us that strategy development also must capitalise both on elements of deliberate planning, and learning and adaptation. Thus success comes as the result of a dialectic process 'generating both disorder and order that emerges as a changing and expanding universe of mental concepts matched to a changing and expanding universe of observed reality'.²¹

This dialectic process enables us to cope successfully with situations in which we face no clear boundaries, an unpredictable opponent or a future for which we cannot plan properly.

Strategy as Rules

As the situation becomes more non-linear we must further lessen our rigor in terms of ends/means rationality. Only in this way it will become possible to gain an even higher level of flexibility.

Asymmetric warfare is the best example for an abundance of complex and difficult-to-decode challenges. In such warfare the emphasis has traditionally been on simplicity, organisation and proper timing.

Thus nothing is more important than moving quickly, taking advantage of emerging opportunities and rapidly cutting losses.²²

Asymmetric warfare is extremely fluid and a simple focus aimed at increasing flexibility is more useful than any overly detailed and difficult-to-revise plan. Although the evolutionary analogy indicates lack of prediction, it also means abundance of opportunities that can be captured, exploited, or dropped should they fail to develop accordingly.

Increased flexibility can come from a few critical strategic processes guided by a handful of rules that can define

Lt.-Col. Lyle Bernard (right) discusses military strategy with Lt.-Gen. George S. Patton on Sicily, 1943

(Foto collectie NIMH)

directions without confining them. In this way we can delineate only a few parameters within which it becomes possible to keep pace with the flow of events. They enable us to screen and exploit opportunities and allocate resources to areas in which they are the richest.²³

Simple rules can guide military units to follow emerging, colliding, splitting and declining opportunities as displayed by a Chinese folk rhyme drawn up by Mao and Zhu: '[When the] enemy advances, we withdraw, [When the] enemy rests, we harass, [When the] enemy tires, we attack, [When the] enemy withdraws, we pursue'.²⁴

Rules stand for constantly evolving options that are normally considered unattractive in traditional terms. However, in a dynamic and continuously changing environment a strategy based on simple rules can better seize unanticipated and fleeting opportunities should circumstances change. Those rules help not only to provide for a 'just sufficient' structure but help define processes, boundaries, priorities, timing and an exit should efforts fail to succeed.

Simple rules do not indicate that objectives are useless but in a constantly changing environment learning from experience makes often more sense than pursuing predefined objectives that are either inappropriate or cannot be met. Simple rules can also grow out of experience and mistakes. They might often exist already in some implicit form until they become explicit and extend into stated objectives and desired effects. Although simple rules can provide for flexibility, we should never forget that in a dynamic and constantly changing environment it is impossible to predict how long an advantage lasts.²⁵

Military operations are often conducted under circumstances in which the amount of available information can approach zero. However, even in such cases commanders must provide

guidance to subordinates. For this reason three rules such as 'capture the high ground, stay in touch and keep moving' are often proposed.²⁶ Although such rules may appear very simple, they can contribute to agility in order to harness learning and adaptation.

Strategy as Patches

War is a hard, conflict-laden task in which many factors interact as the result of internal and external constraints. If the amount of constraints is extremely high we often face chaos full of 'unsolvable' problems and 'no-go' situations. Consequently, the match between strategic directions

**US Army Staff
Sgt. Kevin Rettig
monitors the radio
while his leadership
meets with a sheik
near Riyadh,
Iraq, 2007**

(Foto US Air Force,
A. Dunaway; collectie NIMH)

and emerging opportunities constantly falls out of alignment. Finding 'the' optimal solution is very difficult if not impossible since there are many solutions of roughly the same value.

However, chaos also indicates the opening-up of new opportunities, which can always converge, occasionally explode or just fade away. Earlier I indicated that biological evolution is the result of many conflicting, distinct and modular strategic directions that can either stand alone or re-map constantly into evolving opportunities. Under such circumstances strategy development comes very close to a trial-and-error game. In other words, strategy development equals an empirical bottom-up process in which we discover a solution that fits our requirement.

Thus we develop our strategy by exploring the various opportunities as good as we can, which resembles finding the right size of the patches in a quilt. Whereas in the traditional top-down approach strategy can be defined by the entire quilt, the bottom-up approach indicates optimisation first within the patches themselves.

Although patches do not overlap, they are coupled to each other across their boundaries. Due to the underlying dynamism any 'selfish' optimisation deforms the characteristics of the adjacent patches. In other words, through their couplings a good solution in one patch might help solve

problems in some of the adjacent patches. By means of mutual adjusting, good solutions can overlap and spread through until the patches eventually gain the right size.

The patch analogy also reminds us of the fact that whereas a single-focused and carefully planned top-down strategy can 'freeze' into rigid and poor solutions, an exclusive bottom-up strategy can 'churn' chaotically *ad infinitum*.²⁷ However, finding the right size indicates that in a chaotic environment despite the errors made during the process of strategy development, the result always comes out of mutual and constant adjustments. This way we can both act under conflicting constraints and track emerging opportunities should the environment change quickly.²⁸

Conclusion

The suggested three approaches indicate that victory in war requires a mix of strategies that are rigid enough to organise change but not too rigid to prevent change.

War as a complex adaptive system means that the central challenge in strategy development is managing change. We must always be prepared to accept rapid and unpredictable changes.

The evolutionary analogy indicates that accepting surprise, making moves, observing the results and continuing with the ones that seem to work is an inherent feature of strategy development in war. There is simply too much going on in war and it is not possible to orchestrate every move from the top. Often we have to conduct uncontrolled and parallel actions.

Biological evolution indicates that strategy development must happen both at the top in headquarters and down below at the front lines. According to traditional measures such an approach means short-term inefficiency based on duplication and misfit. However, conceptualising war as a complex adaptive system requires strategies that are not based exclusively on causal assumptions. They must be built as much by top-level competence as by empowered individuals at the bottom of the organisation who rely on expanded access to local information.

The dynamic interaction with the enemy also requires that we eliminate unnecessary constraints. In this way we can better exploit the uncertainty and complexity that are normally associated with war.²⁹ The most important lesson of recent military operations is that success and failure often rest on the shoulders of junior personnel down to the lowest level. By being closest to the events they often have to make the right decision at the right time without any direct supervision. This requires an atmosphere that

A US Marine Corps drill instructor inspecting recruits

(Foto US Marine Corps, B. Barr; collectie NIMH)

promotes agility, information sharing and peer-to-peer relationship in which everyone is empowered to do what makes sense. Consequently, we have to redefine the individual, the relationship between the individual and others, and between the individual and the organisation.

The particular demand posed by factors such as time, place and the task should define who takes charge. Doing so makes it possible to successfully allocate responsibilities and resources. Although strategy development this way is not optimal for accomplishing pre-defined objectives and desired effects all of the time, it can deliver more innovative solutions to problems at hand at any given time.³⁰

Seeing war as a complex adaptive system does not mean that there is no longer a distinction between those who lead and those who are led. Leadership will still play an essential role but *'instead of fusing individuals into a mass through the suppression of their individuality and the contraction of their thought, the lead ... only has effect, lightning effect, in proportion to the elevation of individuality and the expansion of thought. For collective action it suffices if the mass can be managed; collective*

growth is only possible through the freedom and enlargement of individual minds. It is not the man, still less the mass, that count; but the many'.³¹

War conceptualised as a complex adaptive system requires a fundamental shift in the way we think about strategy development. The problem of unclear causality and lack of prediction cannot be solved by an allegedly better or more superior way expressed in fashionable neologisms. Unpredictability together with variability of performance is both an inherent feature of biological evolution and that of war. It is not a sign of failure that can be eliminated.³²

Liddel Hart was probably right when he wrote that regarding causality in war *'bad means deform the end, or deflect the course thither'*.

He indicated that the only thing possible for us is to acknowledge that *'if we take care of the means the end will take care of itself'*.³³ In a similar fashion Helmuth von Moltke emphasised that *'[i]n war it is often less important what one does than how one does it'*.³⁴ However, I do hope that this article will not lead anybody to suggest 'cause-based operations' or the 'cause-based approach to operations'.

Notes

- 1 Prigogine, Ilya/Stengers, Isabelle: *Order Out of Chaos, Man's New Dialogue with Nature*, Heinemann, 1984, pp. 37-40.
- 2 De Greene, Kenyon: *Field-Theoretic Framework for the Interpretation of the Evolution, Instability, Structural Change, and Management of Complex Systems*, in: Kiel, Douglas L./Elliott, Euel: *Chaos Theory in Social Sciences, Foundations and Applications*, The University of Michigan Press, 1997, pp. 275-277, 288.
- 3 Darwin, Charles R.: *On the Origin of Species, By Means of Natural Selection, Or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, John Murray, 1859, pp. 73-88, 490 (quotations pp. 73, 80, 490); Darwin, Charles R.: *The Descent of Man, And Selection in Relation to Sex*, John Murray, 1871, Volume Two, pp. 40-51, 98, 102, 123, 238, 239-315, 323-326, 403
- 4 Schmitt, John F.: *Command and (Out of) Control: The Military Implications of Complexity Theory* in: Alberts, David S./ Czerwinski, Thomas J. (ed.): *Complexity, Global Politics, and National Security*, National Defence University, June 1997, Internet, accessed 25. 11. 2003, available from www.dodccrp.org/comindex.html.
- 5 Quotations in Clausewitz, Carl von: *On War*, Wordsworth Classics of World Literature, Wordsworth Editions Limited, 1997, pp. 257, 260, 262.
- 6 Gleick, James: *Chaos, Making a New Science*, Viking Penguin Inc., 1987, pp. 59-80; Williams, Garnett P.: *Chaos Theory Tamed*, Taylor & Francis, 1997, pp. 229-235; Byrne, David S.: *Complexity Theory and the Social Sciences, An Introduction*, Routledge 1998, pp. 32-33; Alchian p. 217; Boyd (1986), p. 11; Quotation in Clausewitz, p. 698.
- 7 Feld, M. D.: *Information and Authority: The Structure of Military Organization*, American Sociological Review, Volume XXIV, 1959, p. 15; Stephen P.: *Organisation Theory: Structure, Design, And Application*, Prentice-Hall International Editions, 1987, pp. 31-32; Pirnie, Bruce/Gardiner, Sam B.: *An Objectives-Based Approach to Military Campaign Analysis*, RAND MR656-JS, 1996, p. 3.
- 8 Wylie, Joseph C.: *Military Strategy: A General Theory of Power Control*, Naval Institute Press, 1967, pp. 24, 84; Quotation in Feld, M. D.: *Information and Authority: The Structure of Military Organization*, American Sociological Review, Volume XXIV, 1959, p. 21.
- 9 Mintzberg, H./Ahlstrand, B./Lampel, J.: *Strategy Safari, A Guided Tour Through the Wilds of Strategic Management*, The Free Press, 1998, pp. 64-77; Smalter, Donald J./Ruggles, Rudy L.: *Six Business Lessons from The Pentagon*, Harvard Business Review, March-April 1966, pp. 69-74.
- 10 Betts, Richard K.: *Is Strategy an Illusion?* International Security, Volume 25, Number 2, 2000, pp. 8-40, 43-44.
- 11 Courtney, Hugh/Kirkland Jane/Viguier, Patrick: *Strategy Under Uncertainty*, Harvard Business Review, November-December 1997, pp. 66-69; Macintosh, Robert/Maclean Donald: *Conditioned Emergence: A Dissipative Structures Approach to Transformation*, Strategic Management Journal, 1999, pp. 298-290.
- 12 Wildavsky, Aaron: *If Planning is Everything, Maybe it's Nothing*, Policy Science, Volume 4, 1973, p. 134; Wall, Stephen J./Wall, Shannon R.: *The New Strategists, Creating Leaders at All Levels*, The Free Press, 1995, pp. 4-19; Pascale, Richard T.: *Surfing the Edge of Chaos*, Sloan Management Review, Spring 2003, pp. 84-88, 90, 94.
- 13 Beinhocker, Eric D.: *Strategy at the Edge of Chaos*, The McKinsey Quarterly, Number 1, 1997, pp. 27-36; Quotation in Mintzberg, Henry: *Crafting Strategy*, Harvard Business Review, July-August 1987, pp. 70-71.
- 14 Cebrowski, Arthur K. (Vice Adm.)/Garstka, John J.: *Network-Centric Warfare: Its Origins and Future*, Proceedings, January 1998, Internet, accessed 14. 06. 2006, available from www.usni.org/Proceedings/Articles98/PROcebwowski.htm.
- 15 Mintzberg, H.: *Mintzberg on Management: Inside Our Strange World of Organisations*, The Free Press, 1989, pp. 213-216.
- 16 McGill, Michael E./Slocum, John W.: *The Smarter Organisation, How to Build a Business that Learns and Adapts to Marketplace Needs*, John Wiley & Sons, 1994, pp. 74, 79-81.
- 17 Mintzberg, H.: *Reply to Michael Goold*, California Management Review, Volume 38, Number 4, Summer 1996, pp. 96-97.
- 18 Mintzberg, Henry/Lampel, Joseph: *Reflecting on the Strategy Process*, Sloan Management Review, Spring 1999, p. 22.
- 19 Hamel, Gary: *Strategy as Revolution*, Harvard Business Review, July-August 1996, pp. 76-80; Goold, Michael: *Research Notes and Communications Design, Learning and Planning: A Further Observation on the Design School Debate*, Strategic Management Journal, 1992, p. 170.
- 20 Boyd, John: *Patterns of Conflict*, December 1986, Internet, accessed 22. 03. 2005, available from www.d-n-i.net/boyd/pdf/poc.pdf, pp. 66-79.
- 21 Mintzberg, Henry: *Crafting Strategy*, Harvard Business Review, July-August 1987, pp. 69-70; Quotation in Boyd, John: *Destruction and Creation*, September 3, 1976, Internet, accessed 22.03.2005, available from www.belisarius.com/modern_business_strategy/boyd/destruction/destruction_and_creation.htm.
- 22 Wylie, Joseph C.: *Military Strategy: A General Theory of Power Control*, Naval Institute Press, 1967, pp. 57-64.
- 23 Brown, Shona L./Eisenhardt, Kathleen M.: *Competing on the Edge, Strategy as Structured Chaos*, Harvard Business School Press, 1998, pp. 32-33; Eisenhardt, Kathleen M.: *Has Strategy Changed?* MIT Sloan Management Review, Winter 2002, pp. 89-91; Grant, Robert M.: *Contemporary Strategy Analysis, Concepts, Techniques, Applications*, Blackwell Publishers, 2002, pp. 516-518.
- 24 Quotation in Hammes, Thomas X.: *The Sling and the Stone, On War in the 21st Century*, Zenith Press, 2004, p. 46.
- 25 Eisenhardt, Kathleen M./Sull, Donald N.: *Strategy as Simple Rules*, Harvard Business Review, January 2001, pp.107-115.
- 26 Quotation in Snowden, David: *The Paradox of Story*, Scenario and Strategy Planning, Volume 1, Issue 5, November 1999, p. 19.
- 27 Brown, Shona L./Eisenhardt, Kathleen M.: *Competing on the Edge, Strategy as Structured Chaos*, Harvard Business School Press, 1998, pp. 226-231; Kaufmann, Stuart A./Macready, William G.: *Technological Evolution and Adaptive Organisations, Ideas from biology may find applications in economics*, Complexity, 1995, pp. 26, 36-41.
- 28 Kaufmann, Stuart A.: *Technology and Evolution, Escaping the Red Queen Effect*, The McKinsey Quarterly, Number 1, 1995b, pp. 127-129; Kaufmann, Stuart A./Lobo, José/Macready, William G.: *Optimal Search on a technology landscape*, Journal of Economic Behaviour & Organization, Volume 43, 2000, pp. 141-143, 162-164.
- 29 Brown/Eisenhardt, pp. 7-15; McGill, Michael E./Slocum, John W.: *The Smarter Organisation, How to Build a Business that Learns and Adapts to Marketplace Needs*, John Wiley & Sons, 1994, pp. 85-86.
- 30 Alberts, David S/Hayes Richard E.: *Power to the Edge, Command and Control in the information Age*, CCRP Publication Series, June 2003, pp. 5-6, 175-177, 179-200, 213-222, 223-231 (figure p. 218); Krulak, Charles G. (Gen.): *The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War*, Marines Corps Gazette, Volume 83, Number 1, January 1999, Internet, accessed 16. 08. 2005, available from www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm.
- 31 Quotation in Liddel Hart, Basil H.: *Through the Fog of War*, Faber and Faber Ltd., 1938, p. 356.
- 32 Macready, William G./Meyer, Christopher: *Adaptive Operations, Creating Business Processes That Evolve*, in: Clippinger III., John H.: *The Biology of Business, Decoding the Natural Laws of Enterprise*, Jossey-Bass Publishers, 1999, pp. 186-187.
- 33 Quotation in Liddel Hart, p. 357.
- 34 Quotation in Howard, Michael: *The Influence of Clausewitz*, in: Clausewitz, p. 33.

Airpower-symposium

Symposium ter afsluiting van de cursus Geïntegreerde Hogere Vorming gehouden op 22 februari 1938 bij het Instituut Gezamenlijke Nederlandse Stafscholen te Ypenburg. Verslag, vertaald en bewerkt door kolonel KLu b.d. dr. J.F.W. van Angeren MA*

Introductie

Het Instituut Gezamenlijke Nederlandse Stafscholen (IGNS) verzorgde gedurende de jaren dertig van de vorige eeuw symposia ter afsluiting van de cursus Geïntegreerde Hogere Vorming (GHV). Deze cursus was bedoeld voor de toekomstige militaire leiders die werkten binnen het Ministerie van Marine en het Ministerie van Oorlog.

Het was gebruikelijk dat het thema van het symposium een militair-strategisch karakter had. In 1937 had de opleidingsafdeling van de marine de leiding over het symposium. Het thema hield toen verband met het escorteren van konvooien op de Atlantische Oceaan. Het jaar daarvoor had de opleidingsafdeling van de landstrijdkrachten het thema gekozen. Het betrof de strategische voordelen van het inunderen van het Fort Holland, in geval van een groot-scheepse aanval vanuit het oosten.

In 1938 was de opleidingsafdeling van de landstrijdkrachten weer aan de beurt. Men koos ervoor de recent opgerichte Luchtvaart Afdeling (LVA) van het leger het initiatief te geven. Natuurlijk stond het symposium in het teken van de positie van airpower in de moderne oorlogvoering. Verschillende sprekers gaven daarover hun mening.

Een bijzonder element van dit symposium was dat de LVA drie befaamde vertegenwoordigers van het Broederschap van Airpower Advocaten bereid had gevonden om, ter afsluiting van het symposium, hun visie te geven op de ontwikkelingen betreffende modern airpower-denken.

Italië was vertegenwoordigd door brigade-generaal (b.d.) van de Italiaanse luchtmacht (Regia Aeronautica) *Giulio Douhet*. Vanuit het Verenigd Koninkrijk was aanwezig de maarschalk van de Royal Air Force (b.d.) *Hugh Trenchard*.

Uit de Verenigde Staten kwam brigade-generaal (b.d.) van het United States Army Air Corps *William 'Billy' Mitchell*. Aan de studenten van de GHV was gevraagd, voorafgaande aan het symposium, vragen op te stellen. Een moderator heeft een selectie van die vragen voorgelegd aan de deskundigen.

Bij toeval werd een woordelijk verslag van deze discussie teruggevonden in de archieven van het IDL. Behalve anekdotisch is het ook nog steeds van instructieve waarde. Vandaar dat een weergave van dit verslag hierna is opgenomen. De discussie vond plaats in het Engels. Wat volgt is een vertaling, ter verduidelijking ook voorzien van kopjes.

* De auteur is als universitair hoofddocent Airpower werkzaam bij de kennissectie Militair Operationele Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie.

Excellentie, generaals. Het is een eer u hier te verwelkomen. Deze unieke gelegenheid heeft onze studenten ertoe aangezet een groot aantal vragen te formuleren. Ikzelf kon ook nauwelijks de verleiding weerstaan om elk van u verschillende vragen te stellen. We zouden immers allemaal graag van u vernemen wat u denkt over de bewering die je de laatste tijd zo vaak hoort, dat bommenwerpers *niet* altijd door een verdediging heen kunnen komen, en dat we daarom onze aandacht meer moeten richten op luchtverdediging met jagers, in het bijzonder op de verdediging van onze bommenwerpers door lange-afstand-jagers.

Een andere belangrijke vraag zou zijn waarom u denkt dat de inzet van luchtstrijdkrachten voor strategische bombardementen duidelijk de voorkeur verdient boven de steun aan grond- en zeestrijdkrachten. En zo zijn er nog veel meer interessante en relevante vragen. De beschikbare tijd staat ons echter niet toe om meer dan één vraag aan elk van u te stellen. Ik begin daarom met generaal Douhet.

Generaal, kunt u ons vertellen wat, in uw beleving, de werkelijke verandering is die airpower heeft teweeggebracht in de hedendaagse manier van oorlogvoeren?

Revolutie door airpower

Dank u. Dit is inderdaad een zeer belangrijk punt. Ik zou u het korte antwoord kunnen geven. Airpower is revolutionair omdat het opereert in de derde dimensie, ongehinderd door geografische belemmeringen. Wat ik daarmee bedoel is dat het medium revolutionair is, niet zozeer het wapensysteem. Maar ik zal wat meer details geven.

Omdat airpower de lucht gebruikt als dimensie kan het overal opereren, op elke afstand, op elk moment en zonder enige verstoring door grenzen en met nauwelijks vijandelijk verweer. Dat is ook wat het belangrijkste voordeel bepaalt van luchtstrijdkrachten ten opzichte van strijdkrachten ter zee of op het land. Grenzen en andere obstakels bepalen de manier waarop zee- en

Giulio Douhet
(Foto collectie NIMH)

landstrijdkrachten oorlog kunnen voeren, en belemmeren die manier van oorlogvoeren zeker ook.

Aangezien airpower geen rekening hoeft te houden met die belemmeringen, zien we hier een unieke, nieuwe capaciteit. Dit kan niet anders dan een revolutionaire uitwerking hebben op de manier van oorlogvoeren.

Offensief versus defensief

Ten eerste zal dit leiden tot een revolutionaire ommezwaai waarbij de nadruk zal verschuiven van typisch defensief – zoals in de Grote Oorlog van 1914 tot 1918 – naar typisch offensief. Het vliegtuig is immers het offensieve wapen bij uitstek. Laat mij uitleggen wat ik hier bedoel.

U weet ongetwijfeld dat in de klassieke manier van oorlogvoeren een leger met een defensieve taak in het voordeel was. De aanvallende troepen moesten de defensieve eenheden altijd in aantal overtreffen. Bij een aanval met luchtstrijdkrachten zal de verdediging niet weten op welk moment en op welke plaats die aanval zal plaatsvinden. Dat betekent dat de verdediger zijn troepen moet verspreiden over een groot aantal vitale punten en over een groot gebied.

Bovendien moet de verdediging het, qua aantallen et cetera, kunnen opnemen tegen de aanvallende eenheden. Als gevolg daarvan heeft de verdedigende zijde veel meer eenheden nodig dan de aanvallende zijde. Ik heb hierover geschreven in mijn boek, *Il Dominio d'ell Aria. De Engelse vertaling, Command of the Air*, kunt u ongetwijfeld in de bibliotheek van dit college vinden. Hierin staat:

Het zou nodig zijn om een ingewikkeld communicatienetwerk op te zetten en alle troepen voortdurend in de hoogste staat van paraatheid te houden.

Bovendien, en dat is bewezen tijdens de Grote Oorlog, is luchtafweergeschut, en zijn zelfs verkenning- en luchtverdedigingsvliegtuigen ongeschikt voor het bieden van voldoende steun aan de verdedigers. Wat betreft luchtafweergeschut is duidelijk geworden dat zij maar zelden hun doel raken. Als dat al het geval was, was het een toevalstreffer, zoals je soms een spreuw in de vlucht kunt raken met een geweerkogel. Kijken we naar de luchtverdedigingsjagers, dan zien we dat ook die niet werkelijk voldoende verdediging boden. Dat doet overigens niets af aan de heldhaftige manier waarop de mannen in de cockpit zich van hun taak hebben gekweten. Met andere woorden, en ik citeer weer uit mijn boek:

de slagkracht van een vliegtuig is in feite zó groot dat het een paradox tot gevolg heeft: voor zijn eigen verdediging heeft het een grotere strijdmacht nodig dan voor de aanval.

Radar

Onlangs zijn apparaten uitgevonden – ik geloof dat ze ze radar noemen – die de lucht afzoeken naar vijandelijke vliegtuigen. Op den duur zou dit kunnen helpen om beter dan in het verleden te anticiperen op aanvallen. Maar, dit systeem kan alleen maar werken als de vijand al in de lucht is, op weg naar zijn doel. En dan moeten de verdedigende vliegtuigen nog worden gealarmeerd en het luchtruim kiezen.

Luchtafweerschut,
Frankrijk, 1914
(Foto collectie NIMH)

Er bestaat een gerede kans dat zij te laat zijn, in het bijzonder als de aanvaller van doel verandert.

Voorts is het nog steeds een hele klus om aanzienlijke verliezen toe te brengen aan een bommenwerpereenheid als die voldoende bewapend en van de juiste omvang is. Het bestrijden van zware bommenwerpers met jachtvliegtuigen – die, per definitie, licht moeten zijn – is als het aanvallen van een zoogdier met wespen. Het kan vervelend zijn en zelfs pijn doen, maar het schakelt het zoogdier niet uit.

Totaal nieuw perspectief

Deze revolutionaire ontwikkeling heeft ons nog meer geleerd over toekomstige oorlogen. Ik zal u een aantal zaken voorhouden die ik in mijn boek *II Dominio d'ell Aria* heb geschreven. Daarin schrijf ik: 'De overwinning lacht degenen toe die anticiperen op de veranderingen in het karakter van oorlog, niet degenen die zich pas aanpassen als de veranderingen zich al hebben voorgedaan'.

Voorts schrijf ik:

Bij het voorbereiden van onze nationale verdediging moeten wij een volledig nieuwe koers volgen, omdat het karakter van toekomstige oorlogen geheel zal afwijken van het karakter van afgelopen oorlogen... Met andere woorden, we moeten ons niet vastklampen aan het verleden als we iets nuttigs willen leren over de toekomst. Im-

mers, die toekomst zal radicaal verschillen van om het even wat voorheen is gebeurd. De toekomst moet vanuit een nieuwe invalshoek worden benaderd.

Dit betekent dat ik vanuit een totaal nieuwe perspectief wil beginnen.

Heerschappij over de lucht

Laat me nog het een en ander citeren. Ik schrijf:

Iedereen vindt het vanzelfsprekend – en dat is al lang zo – dat een kust niet wordt verdedigd tegen aanvallen vanuit zee, door schepen en kanonnen te verspreiden langs de gehele kustlijn. Een kust verdedig je door het veroveren van de heerschappij over de zee. Daarmee verhinder je de vijand te varen en dus je kust aan te vallen. De aardoppervlakte is de 'kustlijn' van de lucht. De eigenschappen van beide elementen, zowel de lucht als de zee, zijn identiek. Daarom moet het aardoppervlak, of het nu land of zee is, worden verdedigd tegen luchtaanvallen, niet door kanonnen en vliegtuigen die worden verspreid over zijn gehele omvang, maar door de vijand het vliegen te beletten; met andere woorden, door 'de heerschappij over de lucht' te veroveren.

Als je mijn argumentatie betreffende verdediging en aanval volgt, dan betekent dit dat het leidende principe van

het bombarderen moet zijn: het compleet vernietigen van je doel in één aanval, waardoor verdere aanvallen op het zelfde doel onnodig zijn. Immers, 'er is geen praktische manier om de vijand te verhinderen ons met zijn luchtmacht aan te vallen behalve door zijn luchtmacht te vernietigen voordat hij een kans heeft ons aan te vallen'.

Dan, nadat wij de heerschappij over de lucht hebben veroverd, hebben wij een nieuw en essentieel vermogen om een vijand direct in zijn hart te raken. Wij worden niet meer gedwongen om vijandelijke strijdkrachten eerst te verslaan, zoals wij in het verleden moesten doen als wij van plan waren om, bijvoorbeeld, de hoofdstad van de vijand aan te vallen.

Terreurbombardementen

En nu hoef je slechts te bedenken wat er omgaat in de gedachten van de burgerbevolking van een volgepakte stad zodra een vijand aankondigt dat hij die stad meedogenloos zal bombarderen, en dus geen onderscheid zal maken tussen militaire en niet-militaire doelen. Ik laat het antwoord over aan uw verbeelding.

Persoonlijk kom ik tot de conclusie dat de uiterste consequentie van deze waarneming is dat

het veroveren van de heerschappij in de lucht betekent de overwinning; verslagen worden in de lucht betekent dat je totaal wordt verslagen en dat je elke voorwaarde hebt te accepteren die de vijand je wil opleggen.

MODERATOR: Dank u, generaal Douhet. Dit zijn zeker ideeën die je aan het denken zetten. Ik ben vrij zeker dat maarschalk Trenchard zijn eigen ideeën heeft over de kwestie van het strategische bombardement. Immers, de voorkeur van de leden van uw Broederschap voor het strategische bombardement is algemeen bekend. Nochtans, luisterend naar ge-

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

OPGERICHT 6 MEI 1865

Huidige samenstelling van het bestuur:

Voorzitter

Nieuwe voorzitter

Vice-voorzitter

Penningmeester

Secretaris

Hoofdredacteur Militaire Spectator

Public relations

Generaal-majoor drs. A.G.D. van Osch

Brigade-generaal Th. Ent

Kolonel T.H.W. ten Haaf

Dhr. M.P. Dekker

Luitenant-kolonel E.M. Wijers

Brigade-generaal b.d. prof. J.M.J. Bosch

Mw drs. T.H.L. van de Wetering

Overige bestuursleden:

Kolonel R.E. Harmsma

Luitenant-kolonel drs. J.A.J. Leijtens

Kapitein-luitenant ter zee H.R. Lodder

Dhr. mr. H. Swarttouw

Dhr. drs. A.P. Venema

JAARVERSLAG SECRETARIS 2006

Nu het jaar 2006 is afgesloten kijkt het bestuur van de KVBK terug op een succesvol jaar. Enerzijds wordt dit ingegeven door het uitgevoerde programma, anderzijds heeft dat te maken met de KVBK als vereniging. Was 2005 een jaar van het tot staan brengen van een neerwaartse trend, in 2006 kon hierop worden voortgebouwd en is er weer sprake van enige, zij het bescheiden, groei. Hoewel de omvang van de groei nog enigszins beperkt is, zit de vereniging weer op de goede weg.

Bestuur

Gedurende het jaar heeft het bestuur afscheid moeten nemen van twee bestuursleden. In chronologische volgorde betroffen het de toen nog brigade-generaal Gijsbers en de voorzitter, generaal-majoor Meulman. Generaal Gijsbers werd overgeplaatst naar ACT in Norfolk, waardoor hij het bestuurswerk niet meer kon verenigen met zijn functie.

Generaal Meulman wordt gedurende een jaar uitgezonden naar Afghanistan. Ook dit is niet te combineren met zijn functie als voorzitter van de KVBK, waardoor hij helaas was genoodzaakt zijn voorzittersfunctie neer te leggen.

Generaal Gijsbers is opgevolgd door kolonel (KL) Harmsma. Het bestuur heeft inmiddels met kolonel Harmsma een waardevol en actief bijdragend bestuurslid binnengehaald. Als opvolger van generaal Meulman heeft het bestuur na ampel beraad besloten de huidige vice-voorzitter hiervoor te vragen. Deze heeft hiermee ingestemd, waardoor de KVBK alleen nog de functie van vice-voorzitter vacant heeft. Over de invulling van deze functie beraadt het bestuur zich nog.

Ten slotte heeft ook de heer Horbach een andere functie aanvaard, waardoor ook hij moest terugtreden als bestuurslid. Als opvolger van hem is de heer Swarttouw bereid gevonden.

Programma

In 2006 is de vereniging er in geslaagd om een goed gevuld en veelzijdig programma te genereren. Met twaalf evenementen is de doelstelling van ten minste tien evenementen per jaar ruimschoots gehaald. De aftrap voor 2006 werd gevormd door een lezing van vice-admiraal Stricker. Zijn lezing ging over de transformatie van de NAVO in het algemeen en de rol die *Allied Command Transformation* hierin speelt.

De tweede lezing van kolonel Tom Middendorp en Peter Bos ging over de derde hoofdtaak van Defensie en de verbeterde invulling die daar momenteel aan wordt gegeven: de transitie van Defensie als vangnet naar structurele veiligheidspartner. Een week later konden KVBK-leden deelnemen aan een lezing van generaal Dallaire, die verhaalde over zijn ervaringen in Rwanda.

De maand mei was voor de KVBK weliswaar erg druk, maar vormde wel het hoogtepunt van het jaar: een lezing van generaal-majoor

Jaap Willemsse, die vertelde over zijn ervaringen als DCOM ISAF, *general Lance Smith*, die enerzijds als *Supreme Allied Commander Transformation* inging op veranderingen binnen de NAVO, en anderzijds als *Commander Central Command* de vertaalslag maakte naar wat dat voor de troepen in het veld precies betekende.

Last but not least wat betreft de maand mei, was er de lezing van de minister van Defensie, Henk Kamp. In juli ging commandeur Ort in op CTF-150.

Na de vakantie werd de aftrap gevormd door de *Battlefield Tour*. Deze keer ging het naar Texel, waar de gevechtsoperaties tussen Duitse en Georgische eenheden in 1945 zijn behandeld. Er volgden nog drie debatten en een lezing van kolonel Morsink over de *Deployment Task Force*, de ontplooiing naar Uruzgan. Al bij al dus een zowel kwalitatief als kwantitatief hoogstaand programma, waar het bestuur met gepaste trots op terug kijkt.

Militaire Spectator

In het kader van het beter positioneren van de Militaire Spectator, is de KVBK bijzonder verheugd dat het blad is opgenomen in de *Cambridge Scientific Abstracts*. Dit wordt wel als een erkenning beschouwd van het vele werk dat met name de redactie aan het blad besteedt.

In 2006 is ook een lezersonderzoek uitgevoerd. De resultaten waren voor wat betreft sommige aspecten wel wat kritisch maar anderzijds toch zeker ook bemoedigend. Het bestuur en de redactie hebben het rapport geanalyseerd en het komende jaar zal een aantal verbeteringen worden doorgevoerd.

Website

Dat de ontwikkelingen op het gebied van automatisering snel gaan, bevreemdt niemand. Zo was na enkele jaren van goede dienst de website van de KVBK verouderd geraakt en heeft het bestuur gemeend deze te moeten vernieuwen.

Over het resultaat is het bestuur bijzonder tevreden: deze nieuwe, *state-of-the-art* website, waarop de KVBK tevens haar vernieuwde logo presenteert, is gebruiksvriendelijk en oogt professioneel. De informatievoorziening en dienstverlening aan de leden is hiermee op een hoger niveau gebracht.

In deze tijd tel je als vereniging of als blad niet meer mee als je niet digitaal te bereiken bent. In dat licht bezien is het bestuur van mening dat de KVBK niet achter kan blijven. Om ook de geschiedenis en het historische materiaal van de KVBK digitaal toegankelijk te maken, is besloten met steun van Defensie alle jaargangen van de Militaire

Spectator en het historische erfgoed van de KVBK te digitaliseren en via de vernieuwde website toegankelijk te maken. Het ligt in de lijn der verwachting dat deze digitalisering medio 2007 gereed zal zijn.

Erelidmaatschap

Er kwam vrij plotseling een einde aan het voorzitterschap van generaal-majoor Meulman. Deze is per januari 2007 voor een jaar uitgezonden als DCOM ISAF. Hij was van mening dat het voorzitterschap van de KVBK zich niet meer met zijn werkzaamheden liet combineren en heeft besloten terug te treden als voorzitter.

De KVBK heeft aan generaal-majoor Meulman een voorzitter van formaat gehad: onder zijn bezielende leiding is de dalende trend in het ledental tot staan gebracht, is de vereniging opnieuw op de kaart gezet, is de nieuwe website gerealiseerd en zijn sprekers van formaat binnen gehaald. Hoewel generaal-majoor Meulman niet uitzonderlijk lang voorzitter is geweest (ongeveer tweeëneenhalf jaar) was zijn verdienste voor de KVBK er niet minder om. Voor het bestuur was dat voldoende reden om hem erelid van de KVBK te maken. Het erelidmaatschap is aan generaal Meulman uitgereikt tijdens het jaarlijkse redacteurs-diner op 19 oktober.

JAARVERSLAG PENNINGMEESTER 2006

RESULTATEN 2006

1. **Algemeen.** Het jaar 2006 was voor de vereniging financieel enigszins gunstiger dan voorzien. Uit de gewone activiteiten van de vereniging is een positief resultaat bereikt van € 9.343,72, terwijl een (positief) saldo van € 2.875,- was begroot. Enerzijds vielen de inkomsten € 2.693,87 (10,5 %) hoger uit dan begroot. Anderzijds bleven de uitgaven € 3.774,85 (16,5 %) achter bij de begroting. Deze twee verschijnselen resulteerden tezamen in het eerder gemelde positieve resultaat.

2. Na een uitvoerig onderzoek, zowel functioneel als commercieel, is eind 2005 opdracht gegeven voor de herbouw van de website, die nu een veel grotere dienstverlening aan de leden biedt. Deze site (www.KVBK.nl) is inmiddels on-line en heeft reeds nieuwe leden opgeleverd. Anders dan bij de eerste website, zullen de kosten van het herbouwen van de website over een periode van drie jaren worden afgeschreven. De (rest-)waarde van de site staat dan ook op de balans.

3. Door de inspanningen van het bestuur op het gebied van het programma en de ledenwerving, is het ledental van de vereniging ook in 2006 licht gestegen (per saldo met 13 leden). Daarmee wordt de licht stijgende trend in het ledental voortgezet. Van deze leden betaalt 46 % per incasso, 35% per acceptgirokaart en de rest betaalt per factuur (veelal via een verzendhuis) of heeft een gratis lidmaatschap (bijvoorbeeld fracties van de politieke partijen in de Tweede Kamer). Per 31 december staat het ledental van de vereniging op 1068.

4. **Baten.** In totaal is door de leden over 2006 een bedrag van € 21.985,- verschuldigd aan contributie. Dit betekent een daling van 0,7 % ten opzichte van 2005. Van het verschuldigde contributiebedrag is een bedrag van € 285,50 (1,3 %) afgeschreven als oninbaar. Deze afschrijving wordt ten laste gebracht van de voorziening die daarvoor was genomen. Het percentage is lager dan vorig jaar (2005: 1,8 %), hetgeen conform de verwachting was.

5. Er staat nog een relatief groot bedrag aan onbetaalde contributie open, zelfs groter dan de daarvoor genomen voorziening. Dit wordt met name veroorzaakt door het sterk verslechterde betalingsgedrag van het ministerie van Defensie als gevolg van de oprichting van centrale betaal-

Scriptieprijs

Ook in het jaar 2006 heeft de KVBK invulling gegeven aan dit aspect van de beoefening van de krijgswetenschap: de uitreiking van de scriptieprijs. In het voorjaar werd de scriptieprijs 2006 op het KIM uitgereikt aan LTZ 2 P.M. van der Eerden en in het najaar ter gelegenheid van de Diesviering werd de scriptieprijs op de KMA uitgereikt aan cadet-vaandrig (KLu) Kiewiet. De kwaliteit van de aangeleverde KMA-scripties was dermate hoog dat het bestuur ook twee aanmoedigingsprijzen heeft uitgereikt.

Ten slotte

De KVBK kijkt terug op 2006 als een goed jaar. Als een vereniging die weer is verjongd en waar weer uitstraling en dynamiek in zit, kan de KVBK met vertrouwen de toekomst tegemoet zien.

Voor 2007 zijn de plannen groots. 2007 is het jaar waarin de Militaire Spectator 175 jaar bestaat, een gebeurtenis die niet ongemerkt voorbij mag gaan, een leeftijd om even bij stil te staan. Zoals vermeld, de KVBK heeft met 2006 een goed jaar achter zich en hoopt in 2007 en de volgende jaren nog meer leden te kunnen betrekken bij het bevorderen van de beoefening van krijgswetenschap.

kantoren en een veel grotere nadruk op het voldoen aan administratieve procedures. De vereniging heeft grote hinder van het niet volgen van die procedures door abonnees, waardoor de betaalkantoren weigeren tot betaling over te gaan. Het regeringsbeleid om de administratieve lasten te verlichten is kennelijk op dit gebied onopgemerkt gebleven.

6. Een groot gedeelte van het verenigingskapitaal is belegd in vastrentende waarden (obligaties). De beleggingsresultaten zijn ook dit jaar hoger uitgevallen dan aanvankelijk was voorzien; ten opzichte van het vorig jaar met 51,8 %; ten opzichte van de begroting zelfs met 60,5 %. Het besluit van vorig jaar om het kapitaal van de vereniging anders te beleggen, werpt zijn vruchten af.

7. De enigszins aantrekkelijke rente heeft echter een negatief effect op de koers van vastrentende waarden; tegenover de hogere beleggingsopbrengsten staat daarom een koersverlies van € 9.001,80 (10,8 % van de belegde waarde). Dit bedrag wordt evenwel niet meegeteld in de resultatenrekening, maar rechtstreeks aan de verlies- en winstrekening toegevoegd. Overigens heeft deze daling slechts academische betekenis. Obligaties worden immers aan het eind van hun looptijd altijd tegen de nominale waarde afgelost door de verstrekker (van de obligatie).

8. In totaal is een bedrag van € 439,65 aan giften en 'overige inkomsten' ontvangen.

9. Omdat de inventaris met ingang van dit jaar op een normale en regelmatige manier wordt afgeschreven, is het niet langer zinvol daarnaast reserveringen te nemen. In 2006 kon daarom een bedrag van € 4.033,93 aan voorzieningen vrijvallen. Dit bedrag bestaat uit reserveringen uit het verleden van € 714,30 voor papier en folders, € 2.645,60 voor de herbouw van de website en € 674,03 voor de vervanging van de overige inventaris.

10. **Lasten.** De bestuurskosten (het totaal van de posten ledenadministratie, secretariaat, public relations algemeen, betalingsverkeer, verbruik postpapier en overig bestuur) bedragen € 4.363,32, hetgeen ruim boven de begroting (€ 3.500,-) is. Dit wordt vooral veroorzaakt door de eenmalige kosten van het ontwerpen van een nieuwe huisstijl, waardoor met name de post 'PR algemeen' is overschreden. Daarnaast moest een-

malig de waarde van de resterende voorraad van het oude briefpapier (€ 216,14) worden afgeschreven.

11. De post 'Lezingen' laat een onderschrijding zien van € 3.499,09; dit ondanks het grote aantal lezingen. Door goed gebruik te maken van de mogelijkheden die ons werden geboden en samenwerking met andere verenigingen te zoeken, heeft de intensivering van het programma geen evenredig effect in financiële zin gekregen. De post is ten opzichte van 2005 wel duidelijk gestegen, hetgeen geheel in overeenstemming met het beleid van het bestuur is om de nadruk op activiteiten voor de leden te verzwaren.

12. Ook in 2006 is een excursie gehouden; ditmaal naar het eiland Texel. In 2006 was deze *battlefieldtour* voor leden (voor het eerst) gratis, conform de aanbeveling van de kascontrolecommissie 2005. De overige deelnemers dragen bij in de kosten. De kosten (€ 433,35) waren lager dan was begroot, omdat het ministerie van Defensie opnieuw gratis busvervoer ter beschikking stelde en omdat het aantal deelnemers wat lager was dan gebruikelijk (waarschijnlijk veroorzaakt door de wat afgelegen locatie).

13. De kosten voor het beheer van de website zijn aanzienlijk gedaald, van € 2.552,74 in 2005 naar € 1.947,81 in 2006. Dit is het gevolg van de andere opzet van de website, waardoor beheer door een eigen webmaster kan worden uitgevoerd (in plaats van door een commercieel bedrijf).

14. Balans per 31 december 2006 en besteding resultaat.

Naast de resultaten uit de normale activiteiten van de vereniging (€ 9.343,72), is er in totaal een bedrag van € 4.033,93 aan voorzieningen vrijgefallen. Daar staat tegenover dat er op de beleggingen een koersverlies is geboekt (€ 9.001,80). Het verenigingsjaar wordt daarmee afgesloten met een totaal positief resultaat van € 4.375,85. Het bestuur stelt voor:

- (opnieuw) een voorziening van € 1.500,- te nemen voor niet-betalende leden en
- het resterende bedrag ad € 2.875,85 toe te voegen aan het kapitaal, dat daardoor groeit tot een bedrag van € 104.486,36.

BEGROTING 2007

15. Baten. Gelet op het gestabiliseerde ledental mag worden aangenomen dat opnieuw een bedrag van € 22.000,- aan contributie kan worden geïnd.

16. Mede naar aanleiding van het resultaat van 2006, wordt verwacht dat in 2007 een beleggingsresultaat van tenminste € 5.000,- kan worden gerealiseerd.

17. **Lasten.** Het bedrag voor lezingen wordt voor het komende jaar onveranderd begroot op € 10.000,-.

18. De waarde van de website zal worden afgeschreven in een periode van drie jaren, hetgeen op een afschrijvingsbedrag van circa € 2.500,- per jaar neerkomt.

19. Naast de kosten voor de afschrijving zijn er ook kosten voor *hosting* en andere vormen van beheer. Door de veranderde opzet van de website kunnen die kosten volgens het bestuur nog enigszins lager worden dan in 2006. Derhalve is voor het beheer een bedrag van € 1.500,- opgenomen.

20. De vergoeding voor de ledenadministratie blijft ongewijzigd op € 100,- per maand. Omdat voor de ledenadministratie computerapparatuur is aangeschaft, zal de post 'Afschrijvingen en licenties' enigszins toenemen ten opzicht van 2006 tot een bedrag van circa € 4.000,- per jaar.

21. In 2007 zal de Militaire Spectator haar lustrum vieren. Het bestuur heeft het voornemen dit lustrum op passende wijze te vieren. Los van de bijdrage die het ministerie van Defensie daarvoor heeft toegezegd en de bedragen die reeds op de balans zijn gereserveerd, heeft het bestuur hiervoor een bedrag van € 5.000,- op de begroting van 2007 opgenomen.

22. **Resultaat.** De begroting voor het jaar 2007 vertoont een tekort van € 3.250,-. Gelet op de financiële positie van de vereniging is dit bedrag eenvoudig af te dekken door enigszins in te teren op het verenigingsvermogen.

RESULTATEN 2006

(alle bedragen in €)

	BATEN			LASTEN			
	Werkelijk	Begroot	Vershil	Werkelijk	Begroot	Vershil	
Contributie	21.985,00	22.000,00	-15,00	Ledenadministratie	1.200,00	1.200,00	0,00
Beleggingsopbrengsten	6.019,22	3.750,00	2.269,22	Secretariaat	72,87	400,00	72,87
Subsidie	0,00	0,00	0,00	Public relations (Alg)	892,50	400,00	492,50
Diversen	439,65	0,00	439,65	Betalingsverkeer	536,79	500,00	36,79
				Overig bestuur	1.261,16	1.000,00	261,16
				Totaal bestuur	4.363,32	3.500,00	863,32
				Website (afschrijving)	2.496,40	2.500,00	-3,60
				Website (beheer)	1.947,81	1.375,00	572,81
				Website totaal	4.444,21	3.875,00	569,21
				Afschrijving/licenties	2.483,67	2.500,00	-16,33
				Lezingen	6.500,91	10.000,00	-3.499,09
				Excursies	433,35	1.500,00	-1.066,65
				Jaarboeken	0,00	0,00	0,00
				Prijzen	874,69	1.000,00	-125,31
				Diversen	0,00	500,00	-500,00
Totaal	28.443,87	25.750,00	2.693,87	Totaal	19.100,15	22.875,00	-3.774,85
				Resultaat	9.343,72	2.875,00	6.468,72

EEN GESPECIFICEERD OVERZICHT VAN DE RESULTATEN 2006 KAN WORDEN OPGEVRAAGD BIJ DE PENNINGMEESTER

BALANS PER 31 DECEMBER 2006

(alle bedragen in €)

ACTIVA		PASSIVA	
Liquide middelen		Vermogen	
Girorekening 1	139,00	Kapitaal per 1/1	101.610,51
Girorekening 2	50,46	Resultaat 2006	9.343,72
Bank (rek-cour)	1.832,56	Verlies en winst	0,00
Staal	8.793,87	Vrijgevallen voorzieningen	4.033,93
Subtotaal	10.815,89	Koersverschillen	-9.001,80
		Subtotaal	105.986,36
Debiteuren		Voorzieningen	
Openst.debiteuren	3.722,50	Dub. debiteuren	3.670,01
Voorschotten	1.372,56	Subtotaal	3.670,01
Subtotaal	5.095,06		
Tussenrekeningen		Reserveringen	
Vooruitbetaald	115,13	Lustrum	4.537,80
Diversen	0,00	Jaarboek	10.000,00
Subtotaal	115,13	Apparatuur	0,00
		Website (bouw)	0,00
Vlottende activa	16.026,08	Ledenwerving	4.000,00
		Subtotaal	18.537,80
Beleggingen		Eigen vermogen	
Rente/Leeuwrekening	4,79		128.194,17
Kapitaalrekening	20.250,00		
Obligaties	83.325,13		
Subtotaal	103.579,92		
Inventaris		Vreemd vermogen	
Boekwerken	0,00	Contributie 2007 e.v.	0,00
Apparatuur	1.242,44	Subsidie 2007 e.v.	0,00
Software	0,00	Crediteuren	0,00
Papier/folders	2.226,13	Subtotaal	0,00
Website	5.119,60		
Subtotaal	8.588,17	Vreemd vermogen	0,00
Vaste activa	112.168,09		
TOTAAL GENERAAL	128.194,17	TOTAAL GENERAAL	128.194,17

BEGROTING 2007

(alle bedragen in €)

BATEN	Begroot	LASTEN	Begroot
Contributie	22.000,00	Ledenadministratie	1.200,00
Beleggingsopbrengsten	5.000,00	Secretariaat	500,00
Subsidie	0,00	Public relations (Alg)	1.000,00
Diversen	0,00	Betalingsverkeer	550,00
		Overig bestuur	1.000,00
		Totaal bestuur	4.250,00
		Website (afschrijving)	2.500,00
		Website (beheer)	1.500,00
		Website totaal	4.500,00
		Afschrijving/licenties	4.000,00
		Lezingen	10.000,00
		Excursies	1.500,00
		Lustrum	5.000,00
		Prijzen	1.000,00
		Diversen	500,00
Totaal	27.000,00	Totaal	30.750,00
		Resultaat	-3.250,00

neraal Douhet, schijnt er geen overeenstemming te zijn over de kwestie van de doelbepaling.

Maarschalk, naar uw mening, betreffende het strategische bombardement, zou de nadruk moeten liggen op het treffen van de burgerbevolking, zoals generaal Douhet beweert, of moeten we voorrang geven aan het zogenaamde 'industriële web' dat tegenwoordig de ruggengraat vormt van de maatschappij? Zou u, bij het geven van uw antwoord, kunnen aangeven of uw keuze vooral is gebaseerd op morele of op praktische overwegingen?

TRENCHARD:

Dank u. Tussen haakjes, ik sta bij veel mensen bekend om, wat zij noemen, 'mijn notoir slechte bekwaamheid tot schrijven en spreken in het openbaar'. Ik beken dat dit weleens waar zou kunnen zijn. U moet er daarom maar aan wennen dat ik onderwerpen 'recht voor zijn raap' en soms zelfs onbehouwen benader.

Hugh Trenchard
(Foto collectie NIMH)

Voorts kan ik niet, zoals generaal Douhet, verwijzen naar enig boek dat ik heb geschreven. De meerderheid van mijn ideeën zijn verwerkt in de RAF-doctrinedocumenten en andere stafstukken die de afgelopen tien jaar in de RAF zijn gebruikt. Bovendien heb ik het RAF Staff College in Andover, een in-

stituut als het uwe, gebruikt om deze airpower-concepten te verwoorden en te verspreiden.

Beheer over het luchtwapen

Er is nog iets dat ik onder uw aandacht wil brengen. Zoals u zelf ook al aangaf, kan uw vraag niet eenvoudig en on-dubbelzinnig worden beantwoord. En er bestaat inderdaad een verschil van mening onder luchtmachters. Maar laat me het volgende zeggen, gelijk aan het begin van mijn betoog. Deze problematiek mag ons, luchtmachters, niet tegen elkaar opzetten. Gedurende mijn loopbaan heb ik al genoeg externe krachten moeten weerstaan die mijn Royal Air Force uit elkaar wilden drijven.

Ik heb er mijn handen meer dan vol aan gehad om de RAF, met daarin alle airpower-elementen, gecentraliseerd onder mijn beheer te houden. Ik mag er dan niet in geslaagd zijn om het operationele beheer te krijgen over de vliegdekschepen – wat tenslotte alleen maar varende vliegvelden zijn – maar ik zou echt chagrijnig worden als de slinger naar de andere kant door zou slaan en als ik er getuige van zou moeten zijn dat wij, deels door onze eigen tweedracht, delen van de RAF zouden moeten overdragen aan het leger of de marine.

Steun aan het leger

Alvorens ik werkelijk aan uw vraag toekom zou ik een laatste inleidende opmerking willen maken. Uw vraag verwijst naar het strategische bombardement. Misschien weet u dat een aantal van mijn critici beweert dat mijn enthousiasme voor het strategische bombardement pas na de Grote Oorlog van 1914-1918 is ontstaan en dat mijn toenmalige zogenaamde verknochtheid aan het leger de oprichting van een onafhankelijke RAF in de weg heeft gestaan.

Deze beschuldigingen zijn niet terecht. Niet alleen heb ik al in oktober 1917 gepleit voor de oprichting van een enkele luchtmacht en kort daarop gevraagd om lange-afstandsbombardementen. Ik had ook goede redenen om sommige

dingen met enige terughoudendheid onder de aandacht te brengen. Ik zal een voorbeeld geven. Het was duidelijk dat tijdens de Grote Oorlog mijn bommenwerpers noch het bereik, noch de massa hadden om op effectieve wijze strategische aanvallen uit te voeren.

We hadden daarnaast beperkte middelen. De Britse luchtvaartindustrie had niet de productiecapaciteit om gelijke tred te houden met de verliezen die we leden in Frankrijk. En niemand kan ontkennen dat ons leger voortdurend onder enorme druk stond. Dus, om te voorkomen dat we op de grond werden verslagen, moesten we steun aan de landstrijdkrachten wel de hoogste prioriteit geven. Dit betekende dat we – gegeven onze beperkte middelen – niet anders konden dan onze strategische bombardementsinspanningen beperken.

Zodra de omstandigheden veranderden heb ik de draad van mijn eerdere benadering weer opgepakt. En iedereen zal moeten bekennen dat ik sindsdien zowel een onafhankelijke RAF als het strategische bombardement onvoorwaardelijk heb gesteund.

Aantasting vijandelijk moreel

Dan nu naar uw vraag. Het is een feit dat ik soms wat vaag ben over het bestoken van doelen die het moreel moeten aantasten. Een van de redenen is – en hiermee wijk ik af van de mening van generaal Douhet – dat we ons moeten houden aan het internationale recht. Dit betekent dat we ongewenste nevenschade moeten beperken en dat we in stedelijke gebieden doelen moeten selecteren gebaseerd op hun militaire betekenis. We moeten ons richten op het aanvallen van knooppunten in de infrastructuur en het productiestelsel van onze tegenstander.

Ik denk dat het aanvallen van deze vitale knooppunten het moreel van de burgers kan ondermijnen en dat het verlies aan motivatie dat daarop volgt deze burgers ertoe zal brengen hun regering onder druk te zetten om concessies te doen. Zoals u misschien weet, RAF War Manual AP 1300, gepubliceerd in juli 1928, stelt bij herhaling

Duits militair vliegtuig tijdens de Eerste Wereldoorlog
(Foto collectie NIMH)

dat de overwinning in een oorlog het gevolg zal zijn van de ineenstorting van het civiele moreel. Desondanks verwijst het nergens naar het bombarderen van bevolkingscentra en stelt uitsluitend voor doelen te bestoken van militaire aard. Wij beweren dat het bombarderen van industriecentra de fabrieken vernietigt die werk bieden aan de arbeiders. Het verlies van werk heeft een ontreddende invloed op de beroepsbevolking – vermoedelijk door verwar- ring en het verlies van inkomsten – en dat zal doorwerken in de gehele maatschappij. AP 1300 propageert dus een strategie die wezenlijk afwijkt van die van generaal Douhet. Die wil immers opzettelijk de burgerbevolking direct aanvallen.

Zowel Douhet als wij beogen de ineenstorting van het moreel. En dat moet leiden tot een verandering in het rege- ringsbeleid. Maar de methode om die ineenstorting te bewerkstelligen ver- schilt; misschien subtiel, maar niet- temin duidelijk.

Humaniteit versus effectiviteit

Overigens is de indirecte benadering die ik kies niet zozeer geworteld in morele of humanitaire overwegingen. De Britse publieke opinie speelde inderdaad een belangrijke rol. Maar in een memo dat ik op 2 mei 1928 heb gepubliceerd, ge-

titeld *The War Object of an Air Force*, heb ik de bewering weerlegd die je toen hoorde onder opinieleiders dat de RAF uit was op het bombarderen van bur- gers.

Ik weet toevallig de laatste zinnen van dat memo nog uit mijn hoofd. Er staat:

Met klem bepleit ik geen lukrake bombardementen. Voorts denk ik dat luchtaanvallen veel nauwkeu- riger en veel minder onmenselijk zijn en tevens hun doel bereiken met veel minder slachtoffers dan ofwel maritieme blokkades, mari- tieme bombardementen of belege- ringen, dan wel als een militaire formatie een vijandelijk bolwerk bestormt dat wordt beschermd door prikkeldraad en verdedigd met artillerie en machinegeweren.

Zeker zo belangrijk als de publieke opi- nie is echter de zuiver tactische conclu- sie dat bombardementen op stedelijke gebieden niet efficiënt zijn. Omdat het gebruik van oorlogsgas is verboden sinds 1925 is er een enorme hoeveelheid ex- plosieven nodig om substantiële schade toe te brengen aan een grotere stad. Ge- geven de bescheiden omvang van de RAF en zijn bommenwerpervloot, kunnen vliegers hun bommenlast daarom beter op specifieke doelen gooien.

Terreuraanvallen: noodzakelijk noch doeltreffend

Dus, voorsnóg zie ik noch de nood- zaak noch de doeltreffendheid van ter- reuraanvallen. Maar, het zij gezegd, de toekomst zou ons kunnen dwingen een andere koers te varen. Neem bijvoor- beeld eens aan dat we tot de ontdekking komen – zodra onze theorie de test van een werkelijke oorlog moet doorstaan – dat bombardementen bij daglicht tot onaanvaardbare verliezen leiden.

Dan kan ik me goed voorstellen dat we gedwongen zijn een andere strategie te hanteren. En dat kan tot gevolg hebben dat heel wat levens van burgers verloren gaan. Maar ik ben van mening dat burgerslachtoffers hoe dan ook een on- derdeel zullen zijn van toekomstige oor- logen, omdat die ongetwijfeld 'totaal' zullen zijn. Dat is echter iets waarover mijn opvolgers in de RAF zich druk zul- len moeten maken.

Oorlog altijd inhumaaan

Ik ben blij, collega, dat u toegeeft dat uiteindelijk morele overwegingen hun waarde in oorlogstijd verliezen. Immers, in mijn boek staat:

Het is zinloos onszelf voor de gek te houden. Alle beperkingen, alle internationale overeenkomsten die zijn ontwikkeld in vredestijd zijn gedoemd te worden weggeblazen als gedroogde bladeren door de wind van de oorlog. Een mens, ge- wikkeld in een strijd op leven en dood – en geldt dat niet voor elke oorlog tegenwoordig? – heeft het recht elk middel te grijpen om te overleven. Oorlogstuig kan niet worden ingedeeld in de categorieën humaan en inhumaaan. Oorlog zal altijd inhumaaan zijn.

En een paar regels daarna schrijf ik:

Het doel van oorlogvoeren is de vijand zo veel mogelijk schade toe te brengen; en elk middel dat daartoe bijdraagt zal worden inge- zet, ongeacht wat het is.

Ik denk dus dat de beperkingen die worden opgelegd aan zogenaamd inhu-

maan en wreed oorlogstuig voortvloeien uit niets anders dan internationale demagogische hypocrisie. Met andere woorden, ik denk dat het tamelijk naïef is om aan te nemen dat we burgers in de toekomst niet direct zullen aanval- len.

TRENCHARD: *Politieke werkelijkheid*

Goed, generaal Douhet, u mag dat naïef noemen. Ik denk dat het ook niet erg slim is om de politieke werkelijkheid te negeren, met inbegrip van het effect dat de publieke opinie heeft op die werkelijkheid. En ik zie voorsnog maar weinig politiek draagvlak voor uw benadering.

Mogelijk zou dat kunnen veranderen. Maar dan zou, bijvoorbeeld, mijnheer Hitler zo dom moeten zijn om – wat hij noemt – meer 'Lebensraum' te zoeken door Polen, de Lage Landen en zelfs Frankrijk aan te vallen en daarbij terreurbombardementen als methode te gebruiken.

MODERATOR: Dank u, excellentie, en dank u generaal Douhet voor uw vrij provocerende, maar ook waardevolle toevoeging. De scherpte van uw discussie toont aan dat de problemen rond het strategische bombarderen, in het bijzonder betreffende de te kiezen doelen, niet op een korte termijn zullen worden opgelost.

Nu kom ik aan de laatste vraag en die gaat naar generaal Mitchell. Generaal, u bent beroemd om het tot zinken brengen van voormalige Duitse slagschepen, zoals de OstFriesland in juli 1921. Het toonde het effect aan dat airpower kan hebben bij kustverdediging en mogelijk zelfs bij de oorlogvoering op zee.

Kondigt dit, naar uw mening, het einde aan van de marine en mogelijk zelfs van het leger? Met andere woorden, wat verwacht u dat de toekomst zal zijn van de andere krijgsmachtdelen nu de potentiële voordelen van airpower ten opzichte van die andere krijgsmachtdelen meer en meer worden erkend?

MITCHELL: Dank u dat u deze vraag voor mij heeft bewaard. Het spijt me voor maarschalk Trenchard, maar ik zal ook regelmatig citeren uit mijn boek *Winged Defense*.

William 'Billy' Mitchell
(Foto collectie NIMH)

Tenslotte zijn veel van mijn ideeën opgenomen in dat boek. Ik ben me ervan bewust dat ik de jongste ben en dus de

laatste in de rij. Dit keer heeft dat een voordeel. Het biedt me de mogelijkheid te reageren op de uiteenzettingen die mijn collega's hebben gegeven en ook om stil te staan bij een opmerking die u in uw inleiding heeft genoemd, namelijk betreffende de voorkeur voor het strategische bombardement boven de ondersteunende rol van de luchtmacht. Laat me met het laatste beginnen. Dit heeft trouwens te maken met de vraag die u me heeft gesteld.

Strategisch bombardement: autonome missie

Sommige mensen beweren dat mijn duurzame bijdrage aan de ontwikkeling van Amerikaanse airpower bestaat uit het koppelen van het begrip luchtmachtautonomie aan 'onafhankelijke' luchtoperaties, zoals strategische bombardementen, die zich richten op het bereiken van onafhankelijke resultaten in plaats van eenvoudige steun aan land- en zeestrijdkrachten.

Bombardement op Rotterdam, 14 mei 1940 (Foto collectie NIMH)

Ik beweer inderdaad al lange tijd dat bommenwerpers een oorlog kunnen winnen door het vernietigen van het vijandelijke vermogen oorlog te voeren en zijn wil om te vechten. Ik beweer ook dat dit sneller en goedkoper de overwinning brengt dan wanneer dit wordt gedaan door marine en leger. De sleutel tot het behalen van de overwinning met airpower ligt in het oprichten van een autonome luchtmacht, vrij van inmenging door commandanten van marine of leger, en geleid door luchtmachters die een speciale deskundigheid bezitten.

Tactische en strategische luchtmacht

*Ik moet bekennen dat ik in 1913 de luchtvaart nog zag als een onderdeel van de verbindingdienst voor het verzorgen van verbindingen en voor het doen van verkenningen. Dat was immers nog vóór de Grote Oorlog en de offensieve kwaliteit van die dingen moest nog worden bewezen. Maar tijdens die oorlog is ontdekt – zoals blijkt uit mijn *Memoirs of World War I: From Start to Finish of Our Great War* – dat*

we de linies van die vechtende legers in een paar minuten met onze vliegtuigen konden doorkruisen, terwijl het leger was opgesloten in zijn gevecht; onbeweeglijk, en zonder vermogen om op te rukken, gedurende drie jaar... Zij kwamen nergens, wat betreft de beëindiging van de oorlog.

Met die ervaring stelde ik de staf van generaal Pershing voor om het luchtmachtcontingent op te delen in een categorie voor 'tactische' en een voor 'strategische' inzet. De tactische luchtmacht zou worden verbonden aan het leger, zoals ieder ander wapen. De strategische luchtmacht zou bestaan uit bombardementseenheden en eenheden voor luchtverdediging en zou een onafhankelijke missie hebben: de oorlog tot diep in het vijandelijke hartland brengen.

Ik ben er nog steeds van overtuigd dat deze onafhankelijke missie een grotere uitwerking kan hebben op de uiteinde-

lijke uitkomst van de oorlog dan welk ander wapen dan ook.

Maar dit voorstel leidde niet tot een onafhankelijke eenheid voor strategische operaties. Mijn inzicht in dit soort zaken en mijn voortdurende steun bij de grondoorlog tijdens de Grote Oorlog heeft me er ook niet bij geholpen. En inzicht heb ik getoond en steun heb ik gegeven! Mijn vermogen om grote eenheden te beheren heb ik gedemonstreerd toen ik 1500 vliegtuigen samenbracht bij Saint-Mihiel om Pershing's aanval te ondersteunen. Omdat dit mijn reputatie had gevestigd binnen luchtmachtkringen hoopte ik dat ook daarbuiten mijn visie over strategisch bombarderen serieus zou worden genomen.

Helaas, al snel werd mij duidelijk dat de kans dat mijn visie werkelijkheid zou worden, zeer gering was. Op 4 november 1918 kreeg de Air Service te verstaan dat het geen bombardementen zou uitvoeren die, zoals het werd gesteld:

tot doel hadden om willekeurig industriële of commerciële doelen dan wel bevolking aan te vallen op het grondgebied van de vijand, zonder dat er met zo'n actie een duidelijke militaire zaak werd gediend.

Industrieel web

Maar mijn droom bleef intact. Ik ben blijven beweren dat de belangrijkste waarde van bombardementen is gelegen in het vermogen grote vijandelijke zenuwcentra aan te tasten, helemaal aan het begin van een oorlog en de vijand daarmee zo veel mogelijk te verlammen. In dat opzicht ben ik het geheel met collega's Trenchard en Douhet eens, ook als zij beweren dat de inzet van airpower in oorlogstijd leidt tot minder verlies van levens en kostbaarheden en dus in het voordeel is van de bevolking.

*Betreffende het meningsverschil tussen de maarschalk en de generaal over de doelkeuze verwijs ik naar mijn boek *Winged Defense*. Ik schrijf daar:*

Omdat airpower op afstand kan toeslaan, zal het overal boven het vijandelijke grondgebied kunnen vliegen zodra het de vijandelijke

airpower heeft verslagen en het luchtruim beheerst. De bedreiging die daarvan uitgaat zal zo groot zijn dat een staat ofwel ervoor zal terugdeinzen om oorlog te voeren, dan wel – eenmaal in oorlog – de krachtmeting scherper en steller zal maken zodat het sneller tot een einde komt... Luchtmachten zullen aanvallen uitvoeren op productiecentra, op transportsystemen, op landbouwgebieden, op havens en scheepswerven; niet zozeer op de bevolking zelf. Zij zullen de middelen vernietigen om oorlog te voeren.

Dit laat zien dat ik neig naar de mening van de maarschalk om te kiezen voor aanvallen op het industriële web van de moderne staat. Dit is overigens ook de mening van de instructeurs van de U.S. Air Corps Tactical School op vliegbasis Maxwell in Alabama.

Positie van leger en marine

Maar laat me teruggaan naar het onderwerp. Ik heb in mijn boek geschreven, "airpower heeft de tradities van de oudere krijgsmachtdelen wreed verstoord". Laat me eens een vraag stellen.

8-mm geschut
tegen luchtdoelen,
circa 1930
(Foto collectie NIMH)

vijandelijke leger moeten uitputten met voortdurende aanvallen. De luchtmacht zullen de vijand direct in zijn hart raken.

Inderdaad, alles begint en eindigt op de grond. Dus we kunnen niet zonder een leger. Maar de rol van het leger en zijn manier van oorlogvoeren zal in de toekomst hetzelfde blijven als in het verleden, als airpower hen overigens het opereren niet geheel onmogelijk zal maken. Met andere

woorden, legers bevinden zich qua ontwikkeling in een staat van stilstand.

Marines daarentegen bevinden zich in een staat van verandering en wel van afbraak.

Ik heb er een heel hoofdstuk van mijn boek aan gewijd om te bewijzen dat luchtvaartuigen domineren.

In de toekomst zullen marines alleen nog maar de zeegebieden beheersen die buiten het bereik van vliegtuigen liggen. In essentie zijn marines verdreven naar de hoge zee. En deze gebieden worden steeds kleiner naarmate het bereik van vliegtuigen groeit. Marines zullen niet langer een kust kunnen bombarderen of een haven kunnen blokkeren. Ze kunnen niet langer rivieren of baaien op- of binnenvaren in een land dat beschikt over airpower.

Dientengevolge is de marine teruggebracht tot een tweederangs element binnen de nationale verdedigingsorganisatie. Maar dat hoeft geen probleem te zijn. Tenslotte hebben de marines zich pas een paar eeuwen terug losgemaakt van de landstrijdkrachten.

Een speciale klasse, de luchtmacht

Laat me eindigen met nog een verwijzing naar mijn boek. Ik beschrijf daarin het tot zinken brengen van slagschepen, zoals u al vermeldde. Het succes van die acties betekent dat uiteindelijk vliegtuigen het verkeer op alle zeven zeeën zullen controleren.

Omdat die vliegtuigen uiteindelijk ook in staat zullen zijn alle verbindingen op land aan te vallen en te vernietigen, zal de uitkomst van deze ontwikkeling leiden tot een totale herschikking van de elementen van nationale verdediging waarover welk land dan ook op dit moment beschikt. Ik acht het waarschijnlijk dat een toekomstige oorlog wordt geleid door een speciale klasse, de luchtmacht.

MODERATOR: *Dank u, generaal. Ik weet zeker dat uw ideeën tot de nodige discussie zullen leiden onder de cursisten van dit instituut. Ik kan me namelijk goed voorstellen dat de collega's van het leger en de marine uw mening niet delen.*

Excellentie, geachte generaals. Dit is een bijzondere dag geweest voor dit instituut. Niet alleen was het een bijzondere eer u als gerenommeerde gasten in persoon te ontmoeten. U hebt ons ook inzicht gegeven in uw visie op het verleden en de toekomst van airpower. U hebt daarbij niet geschroomd frank en vrij te spreken en omstreden stellingen te poneren.

Waarschijnlijk zal uw mening daarom wel door menigeen worden afgewezen. Maar dat is onderdeel van het wetenschappelijke karakter van het onderwijs dat wij hier willen geven. Wij zijn u veel dank verschuldigd.

Geachte aanwezigen. We zijn ongetwijfeld aan het denken gezet. Het is daarom dat ik niet uitsluit dat wij ons dit symposium in de verre toekomst nog herinneren en dan, dankzij de bijdrage van maarschalk Trenchard en de generaals Douhet en Mitchell, kunnen uitleggen hoe de evolutie van airpower met vallen en opstaan heeft plaatsgevonden vanaf haar ontstaan tot op de dag van dit symposium. →

Is het niet opmerkelijk dat de publieke opinie deze ontwikkeling eenvoudig heeft herkend? Het antwoord is dat er onder de bevolking nooit enig gebrek aan interesse in de luchtvaart is geweest.

Wat de ontwikkeling van airpower heeft gehinderd is steeds het extreme conservatisme geweest van de uitvoerende delen van de regering, in het bijzonder van de gevestigde orde van het leger en de marine. Slechts met de grootste mogelijke moeite kon de specifieke strategische missie worden toegewezen aan onze nationale luchtvaart. In wezen wordt het, tot op de dag van vandaag, nog steeds beschouwd als een hulpmiddel en onderafdeling van het leger en de marine. En zo lang als we geen totaal onafhankelijke luchtmacht hebben opgericht, zal dit schrijnende misbruik voortduren.

Dit is pas echt pijnlijk als je de werkelijkheid analyseert. Aan die analyse kun je geen andere conclusie verbinden dan dat de missies van het leger en de marine een grote verandering hebben ondergaan. Niet langer hoeven we onze toevlucht te nemen tot het langdurige en kostbare proces waarbij we het

Naschrift

U heeft het inmiddels al lang begrepen; dit is een fictief symposium. Dit artikel boogt de invloed weer te geven van het denken van enige toonaangevende figuren op de ontwikkeling van airpower aan het begin van de Tweede Wereldoorlog.

Daarbij komt duidelijk naar voren dat consensus bestond tussen Douhet, Trenchard en Mitchell over het feit dat airpower een wezenlijke verandering had teweeggebracht in de manier van oorlogvoeren en dat het strategische bombardement de drijvende kracht was (moest zijn) achter de doctrinaire ontwikkelingen bij luchtmachten.

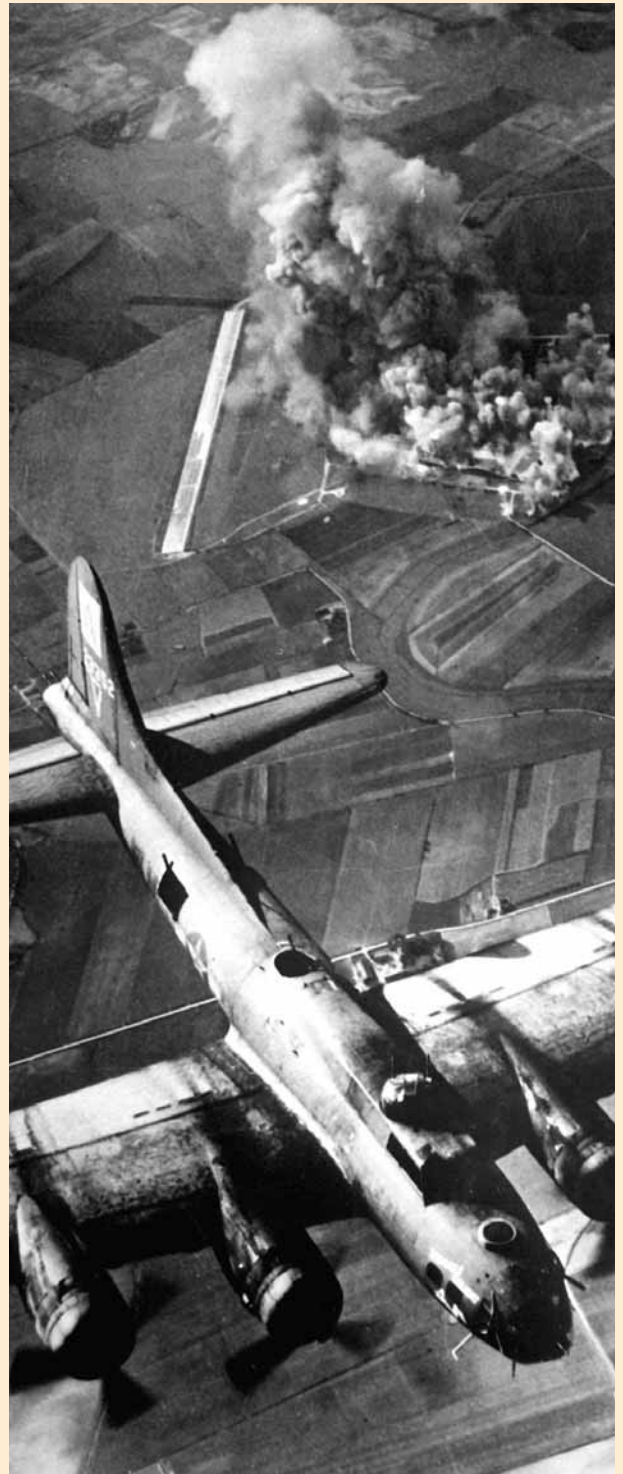
Ook was men het eens over de noodzaak om voorafgaand aan alle operaties 'de heerschappij in de lucht' te veroveren. De mate waarin de strategische missie ten koste mocht gaan van steun aan leger en marine was weliswaar punt van discussie, maar dat luchtsteun een aan strategische inzet ondergeschikte missie was, stond buiten kijf.

Er was ook geen verschil van mening over het feit dat het noodzakelijk was om, teneinde dit te kunnen verwezenlijken, een zelfstandige luchtmacht te creëren.

Het grootste verschil van mening bestond over de doelen die bij een strategisch bombardement moesten worden aangevallen. Douhet was van mening dat een terreurbombardement tegen burgerdoelen het gewenste effect zou opleveren, namelijk dat de burgers van een land onder die druk de regering zouden dwingen zich over te geven.

Mitchell, maar ook Trenchard voelden meer voor het bestoken van het 'industriële web'. Als een moderne staat zijn industrieel vermogen zou (dreigen te) verliezen zou diens regering besluiten zich over te geven, zo was hun redenering. Dat bij hun aanpak ook veel burgerslachtoffers zouden vallen, stond ook voor Mitchell en Trenchard vast.

Al met al creëerde het type denken van Douhet, Trenchard en Mitchell de basis voor het optreden van de geallieerde luchtmachten tijdens de Tweede Wereldoorlog. En dientengevolge vormden strategische bombardementen in die periode de kern van de airpower-strategie.

Strategisch bombardement
(Foto collectie NIMH)

'NATO Response Force'

Geen Rolls-Royce, maar Land Rover

drs. C.L. Turnhout – kapitein-ter-zee van de Koninklijke Marine*

Inleiding

Tijdens de NAVO-top in Riga van november 2006 is de snelle-reactiemacht van de NAVO (NRF) volledig operationeel verklaard. Hoewel het bereiken van deze status tot tevredenheid stemt, mag het niet de ogen doen sluiten voor de lastige politiek-militaire vraagstukken die zich gedurende de gereedstelling van de NRF hebben aangediend. Vooral de bereidheid van lidstaten om voldoende troepen en materieel beschikbaar te stellen zal ook in de toekomst de uitdaging blijven. De secretaris-generaal van de NAVO heeft daarom de instandhouding van de operationele status van de NRF hoog op de agenda geplaatst en de lidstaten uitgenodigd concrete oplossingen aan te dragen. In antwoord hierop heeft Nederland een aantal voorstellen gedaan voor het bedwingen van de vullingsproblematiek. Dit artikel is een beschouwing van deze inbreng.

Oprichting van de NRF

De NAVO-regeringsleiders besloten in november 2002, tijdens de top van het

bondgenootschap in Praag, tot de oprichting van de NATO Response Force. De NRF geldt als het operationele paradepaard van de transformatie van de NAVO. Het concept van de NRF is sinds Praag voortvarend uitgewerkt. De NRF is een snel inzetbare multinationale expeditionaire strijdmacht die binnen vijf tot dertig dagen ingezet kan worden voor een scala aan missies, op elke door de Noord-Atlantische Raad gewenste locatie. De NRF is samengesteld uit technologisch geavanceerde zee-, land- en luchtmachtkrachten.

Tijdens een daarop volgende bondgenootschappelijke top in Istanbul in juni 2004 werden aanvullende afspraken gemaakt. De NRF moet 25.000 man gaan tellen. In Istanbul zijn eveneens de missies van de NRF afgebakend. De NRF is inzetbaar:

- als zelfstandige strijdmacht voor de collectieve verdediging in het kader van Artikel 5 of voor crisisbeheersingsoperaties die niet onder Artikel 5 vallen, zoals *peacekeeping* operaties, evacuaties, embargo operaties, hulpverlening bij rampenbestrijding en humanitaire noodhulp, en terrorismebestrijding;
- als *initial entry* strijdmacht die de komst van een grotere troepenmacht voorbereidt, in een omgeving die kan variëren van welgezind tot vijandig;
- ter demonstratie van de geloofwaardigheid van de NAVO, ter ondersteuning van diplomatiek overleg en ter onderstreping van de vastberadenheid van het bondgenootschap om zo nodig te reageren.

NAVO-top
in Praag, 2002
(Foto NAVO;
collectie NIMH)

* De auteur is senior beleidsmedewerker bij de Hoofddirectie Algemene Beleidszaken van het ministerie van Defensie.

Tot slot is in Istanbul bevestigd dat het gewenste kwaliteitsniveau van de NRF zal worden gegarandeerd door in de zes maanden voorafgaand aan de NRF-rotatie de toegewezen eenheden aan een multinationale integratietraining te onderwerpen. De operationele gereedstelling in nationaal verband gaat hieraan vooraf. Hierdoor is verzekerd dat alle bijdragen aan de NRF in beginsel geschikt zijn voor de missie. Nadat de NRF-strijdmacht een half jaar stand-by is geweest wordt deze in zijn geheel ververst door een nieuwe rotatie.

Als paradepaard van de transformatie is aan de NRF ook een belangrijke taak toegekend, namelijk katalysator van de ontwikkeling van de nieuwe capaciteiten van de NAVO. De gedachte is dat de gereedstelling en inzet van deze multinationale snelle-reactiemacht in de praktijk veel inzicht zal geven in de operationele behoeftes die aan het expeditionair optreden van de NAVO verbonden zijn.

Implementatie van de NRF

De NAVO komt zeker veel lof toe voor de voortvarendheid en volharding waarmee gedurende de afgelopen vier jaar gewerkt is aan de militaire implementatie van de NRF. In het voorjaar van 2003 zijn het militair concept en het implementatieplan goedgekeurd. Daarbij is een iteratieve aanpak gevolgd, waarbij geleerde lessen uit voorgaande rotaties werden toegepast op de opvolgende rotaties. De operationele gereedheid en professionaliteit van de NRF is in de loop der jaren gestaag toegenomen. Voor alle mogelijke missies zijn de benodigde structuren, procedures en vaardigheden ontwikkeld.

In oktober 2004 werd na de oefening *Destined Glory* in Sardinië aangekondigd dat het initieel operationeel vermogen van de NRF was gerealiseerd. Een jaar later werden delen van de NRF ingezet om humanitaire hulp te verlenen na de verwoestende orkaan Katrina in de Golf van Mexico en de

Een Nederlandse LCU vervoert leden van het Franse Vreemdelingenlegioen tijdens de NAVO-oefening *Destined Glory* bij Sardinië, 2004

(Foto NAVO; collectie NIMH)

aardbeving in Pakistan. In juni 2006 is het expeditionaire vermogen van de NRF aangetoond tijdens de *joint* oefening *Steadfast Jaguar* op de Kaapverdische Eilanden.

Toch mag deze operationele succesreeks niet verhelen dat de implementatie van de NRF een chronisch tekort aan voldoende troepentoezeggingen heeft blootgelegd. Tijdens de NAVO-top in Riga van november 2006 is de NRF volledig operationeel verklaard, maar dat was zeker geen formaliteit. De oorspronkelijk beoogde mijlpaal van oktober werd niet gehaald in verband met het ontbreken van een aantal essentiële capaciteiten. Lange tijd bestond onzekerheid of deze tekorten in de vulling tijdig zouden worden opgeheven. Kort voor Riga hebben de Verenigde Staten en Turkije nog een aantal substantiële bijdragen toegezegd. Hierdoor kon SACEUR alsnog het groene licht geven.

Het zou een verkeerde gedachte zijn om te veronderstellen dat de NRF met

het bereiken van de volledige operationele gereedheid uit de problemen is. De tijdige toezegging van voldoende troepen en materieel zal ook in de toekomst de uitdaging blijven. De instandhouding van de operationele status van de NRF is dus in het geding.

Vullingsproblematiek: de drie B's

Aan de problematiek van de vulling liggen welbeschouwd drie heikele politiek-militaire kwesties ten grondslag: betaalbaarheid, beschikbaarheid en bruikbaarheid. Deze drie B's zijn in samenhang bepalend voor de toekomstige levensvatbaarheid van de NRF. Dat rechtvaardigt een nadere beschouwing.

Betaalbaarheid

De terughoudendheid om capaciteiten voor de NRF beschikbaar te stellen hangt deels samen met de door sommige lidstaten als onbillijk ervaren verdeling van de kosten. Vooral het principe dat bij inzet van de NRF de 'kosten liggen waar ze vallen' wordt gezien als een omgekeerde loterij; als je het goede lot in handen hebt verlies je in feite geld. Bij inzet van de NRF komen de kosten voor rekening van de landen waarvan op dat moment volgens het rotatieschema capaciteiten zijn ingedeeld. Dit punt kwam navrant naar voren bij de inzet van de NRF in Pakistan. De secretaris-generaal van de NAVO, Jaap de Hoop Scheffer, erkent dat deze als onbillijk ervaren lastenverdeling een belemmering kan vormen voor deelname aan de NRF.

Toch zijn niet alle bondgenoten ervan overtuigd dat gemeenschappelijke financiering de oplossing is. Vooral over een volledige gemeenschappelijke financiering van alle kosten verbonden aan de inzet van de NRF zijn de meningen scherp verdeeld. De grotere lidstaten, zoals het Verenigd Koninkrijk, menen dat op deze wijze de andere landen te weinig worden geprikkeld om zelf te investeren in kostbare capaciteiten, waaraan binnen

de NAVO nog schrijnende tekorten bestaan.

Met het oog hierop heeft De Hoop Scheffer zich sterk gemaakt voor een compromis. Op zijn initiatief heeft de Noord-Atlantische Raad eind 2006 ingestemd met een gemeenschappelijke financiering van strategische transportcapaciteit voor die gevallen waarin de NRF op korte termijn wordt ingezet. Dit besluit moet worden gezien als een initiële proefovereenkomst. Tijdens de NAVO-top in Riga zijn deze afspraken over de gemeenschappelijke financiering bevestigd, met dien verstande dat na een periode van twee jaar zal worden geëvalueerd in hoeverre de regeling positief heeft bijgedragen aan de vulling en de inzet van de NRF. Nederland juicht deze ontwikkeling toe.

Beschikbaarheid

De ambitie om een snelle-reactiemacht van 25.000 man op een afroep-termijn van vijf tot dertig dagen te ontplooiën trekt een zware wissel op de strijdmachten van de lidstaten. De beschikbaarheid van voldoende eenheden voor de NRF moet in samenhang worden beoordeeld met andere cumulatieve claims en verplichtingen. Zo levert een aantal lidstaten een forse inspanning in het kader van de lopende operaties in Afghanistan en op de Balkan. Daarnaast levert het merendeel van de lidstaten een actieve bijdrage aan verschillende VN-vredesoperaties. Daar komt nog bovenop een toezegging van capaciteiten aan andere reactiemachten, zoals de EU-Battlegroup en de strategische reserve van de NAVO. Nog afgezien van mogelijke aanvullende nationale belangen, is het vanuit het oogpunt van planflexibiliteit niet vreemd dat de lidstaten een zekere terughoudendheid betrachten met de toezeggingen aan de NRF.

Met het oog hierop heeft het Militair Comité een nieuwe plannings-systeematiek voor de langere termijn geïntroduceerd, die SACEUR beter in staat moet stellen vroegtijdig in te spelen op ontbrekende capaciteiten

Secretaris-generaal van de NAVO

Jaap de Hoop Scheffer

(Foto NAVO; collectie NIMH)

voor de NRF. Wezenlijk principe van de nieuwe systeematiek is vraag en aanbod voor de vulling van de NRF niet langer uit te drukken in specifieke eenheden, maar in militaire capaciteitsmodules.

In hun aanbiedingen gaan lidstaten individueel dan wel samen de verantwoordelijkheid aan voor de vulling van complete modules. Landen die hun hoofdkwartier(en) aan de NRF aanbieden kunnen door SACEUR worden aangewezen om met andere landen te bemiddelen in multinationale oplossingen voor de vulling van essentiële capaciteitsmodules.

Voorts voorziet de nieuwe systeematiek in een langere-termijn-rooster waarin lidstaten aan capaciteitsmodules worden gekoppeld.

Het oogmerk van dit rooster is de inbreng van capaciteiten te harmoniseren, de lasten naar evenredigheid te verdelen en de samenwerking tussen de lidstaten te bevorderen. In een poging dit alles te synchroniseren en harmoniseren zullen vaker *force generation conferences* worden gehouden.

De nieuwe systeematiek zal zeker kunnen bijdragen aan een verdere optimalisatie en afstemming van de afzonderlijke aanbiedingen van de lidstaten. Het is echter nog maar de vraag in hoeverre hiermee ook de kern van het probleem is weggenomen. Daarvoor zijn in de opvatting van Nederland verder reikende initiatieven en maatregelen nodig.

Bruikbaarheid

De NRF legt – zoals uit het voorgaande duidelijk zal zijn gebleken – een fors beslag op de strijdkrachten en financiële middelen van de lidstaten. Een dergelijke inspanning is alleen te rechtvaardigen wanneer de schaarse en kostbare capaciteiten ook op een zinvolle wijze worden gebruikt. Ondanks de klip en klare uitspraken dat de NRF beschikbaar is voor het volledige scala van NAVO-missies, zijn er in specifieke gevallen nog steeds meningsverschillen.

Er is weliswaar consensus dat de NRF bedoeld is om snel te reageren op een nieuwe crisis en dus niet misbruikt mag worden voor het opvullen van voortdurende capaciteitstekorten in de lopende operaties. Maar dat laat onverlet dat landen als Frankrijk en België terughoudend staan tegenover de inzet van de NRF bij rampenbestrijding of humanitaire hulpverlening, omdat de NRF primair beschikbaar moet blijven voor verdedigings- en veiligheidstaken. Een dieper geworteld vraagstuk kwam aan het licht toen de mogelijkheid speelde om de NRF in te zetten ter ondersteuning van de VN-missie in Libanon. Dat riep de vraag op of de NAVO het in zich heeft om op te treden als *global security provider* om haar middelen waar ook ter wereld ten dienste te stellen van de VN.

Het gebrek aan een duidelijke consensus over het gebruik van de NRF heeft ontegenzeggelijk afbreuk gedaan aan de bereidheid van landen om hun schaarse capaciteiten beschikbaar te stellen. Hier doemt het beeld op van de NRF als peperdure Rolls-Royce die ongebruikt in de showroom blijft. Nu

zou het cynisch genoeg zo kunnen zijn dat dit beeld een aantal lidstaten niet zo onwelgevallig is. Als *free rider* kun je namelijk zonder al te grote risico's je prestige binnen de NAVO oppoetsen door je capaciteiten in de showroom te etaleren.

Het is duidelijk dat deze duivelse tweespalt alleen te doorbreken is door de inzetmogelijkheden van de NRF te verruimen. De bereidheid daartoe doorkruist *free rider* intenties en bevordert tegelijkertijd het nuttige ge-

problematiek van de NRF ten grondslag liggen. Maar hoe nu verder? Wat moet er gebeuren om de operationele status van de NRF in de toekomst te garanderen?

Nederland is van mening dat de al genomen maatregelen met betrekking tot gemeenschappelijke financiering en langere-termijnplanning hieraan kunnen bijdragen, maar geen toereikende oplossing bieden voor de drie B's van betaalbaarheid, beschikbaarheid en bruikbaarheid.

vermacht wordt specifiek achter de hand gehouden om in voorkomende gevallen te worden ingezet ter versterking van lopende NAVO-operaties. De NAVO claimt voor deze SRF een capaciteit van minimaal drie bataljons. Nederland pleit voor een meer doelmatige oplossing door de SRF-taak geheel of gedeeltelijk neer te leggen bij de NRF.

De NRF is een uitgelezen strijdmacht om snel en slagvaardig te kunnen reageren wanneer een lopende opera-

Hulpverlening NRF na aardbeving in Pakistan, november 2005

(Foto NAVO; collectie NIMH)

bruik van schaarse en kostbare capaciteiten. De inzet van de NRF zal voorts een werkelijke katalysator blijken te bieden voor de beoogde transformatie van de capaciteiten van de NAVO. Maar bovenal zal de daadwerkelijke inzet de politiek-militaire toegevoegde waarde van de NRF en daarmee de geloofwaardigheid van het bondgenootschap als geheel onderstrepen. Nederland ziet de NRF dan ook niet als een Rolls-Royce in de showroom, maar veel meer als een Land Rover in het operationele terrein. 'Use it or lose it', aldus pleit Nederland voor een beter gebruik van de NRF.

Nederlandse voorstellen

Tot zover een analyse van de politiek-militaire kwesties die aan de vullings-

De secretaris-generaal van de NAVO heeft de operationele instandhouding van de NRF hoog op de agenda geplaatst en de lidstaten uitgenodigd concrete oplossingen aan te dragen. In de aanloop naar de top van defensie-ministers in Sevilla in februari dit jaar heeft Nederland deze handschoen opgepakt, want 'Wie B zegt...' De Nederlandse inbreng in Sevilla behelsde twee suggesties: een verruiming van de inzetmogelijkheden van de NRF en een rationalisering van de omvang en samenstelling van de benodigde strijdmacht.

Verruiming inzetmogelijkheden

Nederland is al langere tijd verklaard voorstander om de schaarse militaire capaciteiten van de NRF beter te benutten, onder meer door een relatie te leggen met de *Strategic Reserve Force* van de NAVO (SRF). Deze reser-

tie uit de hand dreigt te lopen. Die laatste notie is voor het Nederlandse standpunt wel van wezenlijk belang. In de opvatting van Nederland is de NRF namelijk nadrukkelijk niet bedoeld voor het opvullen van de 'gaten' in de reguliere force generation van lopende operaties. De NRF zal dan ook alleen ter ondersteuning van een lopende missie moeten worden ingezet als zich plotseling nieuwe omstandigheden voordoen die een tijdelijke versterking noodzakelijk maken.

Rationalisering omvang en samenstelling NRF

Gegeven de klaarlijkkelijke problemen om aan de huidige troepenbehoefte te kunnen voldoen, is Nederland er voorstander van om nog eens kritisch te kijken naar het door SACEUR uitgewerkte ambitieniveau voor de omvang en samenstelling van de NRF. Dit

overigens zonder afbreuk te doen aan het binnen de NAVO overeengekomen concept, waarbij de NRF voor het volledige scala van NAVO-missies moet kunnen worden ingezet.

Op dit moment hanteert SACEUR de optie van een *initial entry* operatie als leidend scenario voor het bepalen van de benodigde omvang en samenstelling van de NRF. Dit is het zwaarste scenario en tegelijkertijd het minst waarschijnlijke. In de wetenschap dat na de voorbereidende acties in het

elke denkbare missie in ieder geval zal moeten kunnen beschikken. Deze rationalisering richt zich op een modulaire aanpak, waarbij de parate kern van de NRF-capaciteit wordt uitgelegd op een doorsnede van alle mogelijke missies. Mocht de NAVO tot daadwerkelijke inzet van de NRF overgaan, dan zullen voor die specifieke missie mogelijk ontbrekende capaciteitsmodulen moeten worden aangevuld.

Tot slot is ook nog een meer drastische variant voorstelbaar, waarbij niet

stander van een nauwere relatie tussen de NRF en de taken van de strategische reservemacht.

Hoewel deze ontwikkelingsrichting kan rekenen op brede steun, waren er ook kritische geluiden van bijvoorbeeld Frankrijk, dat geen veranderingen wil aanbrengen.

Controversiëler waren de voorstellen over de rationalisering van de omvang en samenstelling van de NRF. De door Nederland voorgestelde modulaire aanpak werd in beginsel ondersteund,

**NRF-oefening
Steadfast Jaguar
op de Kaapverdische
Eilanden, 2006**
(Foto NAVO; collectie NIMH)

operatiegebied een hoofdmacht de NRF zal aflossen, heeft Nederland gevraagd nog eens kritisch te bezien in hoeverre een meer doelmatige verdeling van capaciteiten over de beide opvolgende missies mogelijk is. De hoofdmacht zal alleen nodig zijn wanneer de NAVO daadwerkelijk overgaat tot het ontplooiën van een troepenmacht op niet-bondgenootschappelijk grondgebied. Door een zwaarder accent te plaatsen op deze incidenteel benodigde missie kan mogelijk de permanent benodigde capaciteit voor de NRF worden verkleind.

Natuurlijk laat dit Nederlandse voorstel nog voldoende ruimte voor variaties op het thema. Zo zou een alternatieve benadering kunnen zijn om de NRF organiek uit te rusten met dié capaciteiten waarover de eenheid bij

de meest waarschijnlijke capaciteit, maar de meest waarschijnlijke missie leidend is voor de omvang en samenstelling van de parate kern van de NRF. Bij deze benadering zouden binnen de NAVO afspraken moeten worden gemaakt over aanvullende capaciteiten die op een lagere gereedheid achter de hand worden gehouden voor minder waarschijnlijke inzetopties. Hiertoe zou mogelijk geput kunnen worden uit de capaciteiten die in het rotatieschema van de NRF nog deelnemen aan de voorbereidende multinationale integratietraining.

Ten slotte: het resultaat van 'Sevilla'

Er bleek in Sevilla van veel kanten waardering te zijn voor de Nederlandse ideeën. Ook SACEUR bleek voor-

maar er werd ook voor gewaarschuwd de lat niet te laag te leggen. Daarnaast wees SACEUR op aanvullende technische oplossingen om de vullingsproblematiek te bedwingen, bijvoorbeeld door de stand-by periode van de NRF-landeenheden op te rekken van zes naar twaalf maanden.

Secretaris-generaal De Hoop Scheffer concludeerde dat de ingebrachte ideeën hebben bijgedragen aan een constructieve politieke discussie over de vullingsproblematiek van de NRF.

De resultaten van de discussie zullen nader worden bestudeerd en omgezet naar voorstellen voor het vraagstuk van de operationele instandhouding van de NRF. Deze voorstellen komen aan de orde tijdens de formele NAVO-vergadering van defensie-ministers in juni 2007.

MENINGEN van anderen

Vrijwillig, niet vrijblijvend...

De schrijver geeft in zijn artikel¹ een beschrijving van de wordingsgeschiedenis in de eerste tweeënhalve jaar van de Groep Luchtmacht Reserve (GLR), dat wil zeggen: sinds haar oprichting in november 2004. Helaas gaat de schrijver niet in op de jaren daaraan voorafgaand, waarin binnen de Stuurgroep Reservecomponent Koninklijke Luchtmacht uitgebreid is gesproken over de diverse organisatie-modellen die voor de reservecomponent mogelijk waren.

De redenen van de keuze voor deze oplossing blijven jammer genoeg in het duister. Daarmee blijft helaas onduidelijk waarom er gekozen is voor het oprichten van een zelfstandig onderdeel.

Te summiere analyse

Ten aanzien van *employer support* valt heel wat op te merken. Reeds medio 2005 is dit probleem binnen de Staf GLR onderkend en zijn er initiatieven genomen om er inhoud aan te geven. Zoals bekend wordt beleid weliswaar van bovenaf in een organisatie ingevoerd, maar is de aanleiding voor het ontwikkelen en invoeren van beleid terug te voeren op initiatieven en problematiek op 'de werkvloer'. In feite is de GLR op grond van precies die situatie tot stand gekomen. Met *employer support* had het ook zo gekund. Men heeft hier kostbare tijd en kennis verloren laten gaan.

De analyse van de schrijver met betrekking tot *employer support* is als te summier te kwalificeren, want vanuit het defensieperspectief geschreven én bedacht. Gezien het feit dat meer dan de helft van zijn artikel over *employer support* en

reservistenbeleid gaat, was een grondiger analyse op zijn plaats geweest.

Geen compensatie

Als actief reservist en directeur van een civiele organisatie ken ik beide kanten van hetzelfde probleem. Het feit dat een werkgever niet gecompenseerd wordt voor verloren uren van een reservist die zijn militaire taken vervult is een platitude. Het probleem ligt veel genuanceerder: een reservist is vaak niet de minste medewerker in het bedrijf, en heeft een behoorlijke invloed op zijn collega's.

Daarnaast is zeker in kleinere bedrijven één reservist al een behoorlijke belasting, laat staan dat er straks twee of drie medewerkers het uniform aantrekken. Van de 1,2 miljoen bedrijven in Nederland hebben er ruim 1.140.000 minder dan tien medewerkers, wat een indruk geeft van de magnitude van het probleem. Het feit dat Defensie en VNO-NCW samenwerken binnen het Platform Defensie-Bedrijfsleven is goed, maar MKB Nederland is hier gezinszins bij betrokken. Ook hieraan gaat de schrijver voorbij.

Privatisering van de sociale zekerheid

Een volgend aspect is de privatisering van de sociale zekerheid. Ofschoon de rechtsongelijkheid voor reservisten voor met name arbeidsongeschiktheid door talrijke acties afneemt blijft er een grijs gebied bestaan. Een reservist heeft in feite twee werkgevers, waar hij gedurende een aantal dagen tegelijkertijd in dienst is.

Zelfs bij onbezoldigd verlof blijft de civiele dienstbetrekking in stand, tenzij daar andere afspraken over zijn gemaakt die effectieve opschorting van de arbeids-overeenkomst betekenen – hetgeen in de praktijk maar zéér zelden voorkomt. Bij ongevallen is vrij duidelijk aan te geven welke werkgever de verantwoordelijkheid voor de schade dient te dragen, bij ziekte ligt dat substantieel anders.

Het kader waarbinnen de reservist functioneert is daar nog steeds niet ondubbelzinnig duidelijk in. Het is veelal de civiele werkgever die de rekening gepresenteerd krijgt in de vorm van de loondoorbetalingsverplichting bij ziekte en in het ultieme negatieve geval een verhoogde

gedifferentieerde premie voor arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen.

Gezien de problemen om causaliteit van arbeid en ziekte aan te tonen en de omvang van de kosten is het niet meer dan begrijpelijk dat een werkgever zich wel tweemaal bedenkt om werknemers ruimhartig ter beschikking te stellen van Hare Majesteits Krijgsmacht.

Defensiebeleid?

Ten derde had schrijver aan moeten geven dat het beleid van Defensie ten aanzien van reservisten nadrukkelijk het (extra) beschermen van reservisten in hun civiele dienstbetrekking of eigen onderneming uitsluit. De argumenten die daarvoor worden aangevoerd zijn dat het bevoordelen van de werknemer-reservist de betrokkene in een zodanige uitzonderingspositie plaatst dat hij in het nadeel zou zijn ten opzichte van de 'gewone' werknemer.

Hiermee gaat men voorbij aan het feit dat met name onder reserveofficieren het aantal zelfstandig ondernemers aanzienlijk is. Naar mijn bescheiden mening is dit geen doortimmerd beleidsuitgangspunt, maar simpelweg 'de goedkoopste oplossing'. Door deze lijn te volgen hoeft Defensie zich niet meer dan noodzakelijk met de civiele kant van de reservist bezig te houden en kan men iedere vorm van verantwoordelijkheid redelijk gemakkelijk van de hand wijzen.

Met de demografische ontwikkelingen van de nabije en wat verdere toekomst in gedachten kan eenvoudig worden uitgerekend dat dit beleid op grond van de schaarste aan arbeidskrachten, die zich nu reeds in tal van sectoren (ook bij Defensie!) manifesteert, niet overeind gehouden kan worden. Sterker nog: als Defensie haar reservisten inderdaad als een serieuze component beschouwt, dan zal ze het dienen als reservist aantrekkelijker moeten maken door een andere, op actieve ondersteuning van werkgever én reservist gerichte beleidslijn in te voeren.

Concurrentievervalsing

De opmerking van schrijver dat de krijgsmacht trainingen voor werkgevers van reservisten en diens collega's zou kunnen verzorgen is op grond van ander, overheidsbreed beleid uitgesloten. Daarmee

¹ 'Vrijwillig, niet vrijblijvend. De reservecomponent van de Koninklijke Luchtmacht', door P.F.H.N. Dekkers. In: *MS* 5 (jrg. 176) (2007) pag. 219-223.

zou de overheid de markt verstoren en concurrentievervalsend bezig zijn – zij vervult dan immers taken die door civiele bedrijven worden aangeboden die op grond van prijsconcurrentie het onderspit delven. Dat is op grond van Europese en nationale wetgeving verboden.

Er is nog een aspect waaraan schrijver voorbij gaat: de invulling van het begrip employer support door de Nederlandse krijgsmacht en het ministerie van Defensie. Employer support is in de Nederlandse benadering feitelijk employee support, en gericht op het naar een civiele betrekking toeleiden van de dienstverlatende BBT-militair. Het feit dat er één begrip voor beide, inhoudelijk radicaal verschillende processen wordt gebruikt, werkt ook niet erg verhelderend.

Engelse en Australische oplossingen

Er zijn in de wereld heel wat krijgsmachten die reservecomponenten hebben en zeer verschillende oplossingen hebben gevonden voor wat nu bekend is als employer support. Als de GLR dit probleem onderkent, zoals het Korps Nationale Reserve dit doet, dan ware het aan te bevelen eens te rade te gaan bij onze Engelse en Australische collega's, die daar mooie én zelfs in de Nederlandse context werkbare oplossingen voor hebben gevonden.

Het ligt op de weg van de commandanten van de GLR, KNR en de Operationele Commando's het probleem (en het is een groeiend probleem!) te onderkennen en te werken aan een basis voor een beleidsmatig en *casu quo* politiek draagvlak om de in de toekomst steeds schaarser wordende reservisten actief en daadkrachtig te ondersteunen, en oog te hebben voor de civiele noden die daarin ontstaan.

De recente initiatieven van de C-CLAS om een aantal sociaal-verzekeringstechnische vraagstukken op te doen lossen, zijn daar een goed voorbeeld van.

Het feit dat reservisten zich bij hun civiele baas ziek melden om hun militaire verplichtingen na te komen is niet uit te leggen en onjuist, zeg ik als directeur met een militair alter ego. Als militair ben ik van mening dat een reservist die op een dergelijke wijze aan zijn militaire verplichtin-

gen voldoet, geholpen moet worden om het probleem op te lossen, en niet, zoals nu, aan de goedertierenheid van een lokale squadron-, compagnies-, bataljons- of groepscommandant overgeleverd mag blijven.

De reservist die dient onder de wapenspreuk 'Vrijwillig, niet vrijblijvend', een motto dat ook binnen het KNR opgeld doet, moet er op kunnen rekenen dat dit motto tweezijdig werkt!

D.L.J. SPEETJENS b.c.

luitenant-kolonel (R) der infanterie

ANTWOORD op meningen van anderen

Vrijwillig, niet vrijblijvend...

Ik ben de heer Speetjens erkentelijk voor zijn commentaar op mijn artikel, waarin hij zich profileert als directeur van een civiele organisatie, tevens actief reservist (reserveofficier). Op grond van deze kwaliteiten vertegenwoordigt hij echter een andere invalshoek met andere belangen dan ik, als commandant van een militaire eenheid gevuld met 'deeltijdmilitairen'.

Het leek het mij daarom binnen het gegeven aantal pagina's interessanter voor de lezer om de huidige organisatie te belichten, in plaats van te beschrijven welke organisatievormen niet gekozen zijn.

Reservisten gaan vrijwillig een verbintenis aan met Defensie, waarbij zij overeenkomen voor een vastgestelde bezoldiging een deel van hun vrije tijd af te staan. Dat is een bewuste keuze. Van de miljoenen mensen in ons land hebben enige duizenden ervoor gekozen om reservist bij de krijgsmacht te worden. Wat ik in de paragraaf over employer support heb willen aanduiden is dat er ten aanzien van de

hiervoor beschikbare vrije tijd weinig problemen bestaan, zolang de reservisten-activiteiten plaatsvinden in het weekend, zoals bij training en oefeningen.

Dat verandert zodra door Defensie om inzet gevraagd wordt buiten het weekend. Veelal moet de reservist hiervoor dan, betaald of onbetaald, verlof opnemen, waarvoor de medewerking van zijn werkgever noodzakelijk is. De individuele relatie met zijn werkgever is echter in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de reservist zelf. Defensie zou echter langs de zijlijn iets kunnen betekenen om de werkgever in deze relatie tegemoet te komen, om daardoor de beschikbaarheid en inzetbaarheid van de reservist voor Defensie buiten het weekend te bevorderen.

Wat mij bij de door mij genoemde trainingen voor ogen staat is een uitgebreide *hands on* kennismaking, door middel van een attractief meerdaags programma, met de krijgsmacht voor werkgevers en collega's van de reservist. Ten aanzien van de marktverstorende werking hiervan wil ik de heer Speetjens graag wijzen op andere defensieactiviteiten, bijvoorbeeld het *Racing Team* van de Koninklijke Landmacht, dat in een felle concurrentiestrijd is gewikkeld om de *Seat Cupra Cup*, of het orkest van de Koninklijke Luchtmacht met haar musicals en theatervoorstellingen.

Op wat meer bescheiden schaal loopt er overigens al een programma, *bring the boss*, waarbij individueel door hun werknemer – reservist uitgenodigde werkgevers de gelegenheid krijgen de werkplek van deze reservist te bezichtigen. De ervaring heeft echter geleerd dat het animo van reservisten om alleen de baas een keer mee te nemen naar hun onderdeel, niet bijster groot is.

Zoals ik in mijn artikel opmerkte, en door de heer Speetjens wordt bevestigd, zijn er krijgsmachten waar het begrip employer support verder is ontwikkeld dan bij ons. Binnen de Nederlandse verhoudingen ligt het echter op de weg van de beleidsmakers, en niet op die van een onderdeel- of commandocommandant, om te onderzoeken of elders toegepaste vormen van employer support beter zijn en ook hier ingezet kunnen worden.

De door de heer Speetjens gewenste maatregelen om rechtspositionele problemen van reservisten op te lossen, *employee support*, behoren tot het beleidsterrein van de HDP.

In het Reservisten Overleg Krijgsmacht worden voorstellen geformuleerd ter ver-

betering van de toegankelijkheid van de regelingen hieromtrent. De betekenis van de slotopmerking van de heer Speetjens, reservisten die zich ziek melden om als militair dienst te kunnen doen, ontgaat mij daarom volledig.

Zoals gesteld, de relatie van de indivi-

duële reservist met zijn werkgever is zijn eigen verantwoordelijkheid.

P.F.H.N. DEKKERS
luitenant-kolonel (R) KLu

BOEKEN

bespreking

The colonel of Tamarkan

Philip Toosey and the bridge on the river Kwai

Door Julie Summers

Londen (Simon and Schuster) 2006,
410 blz.

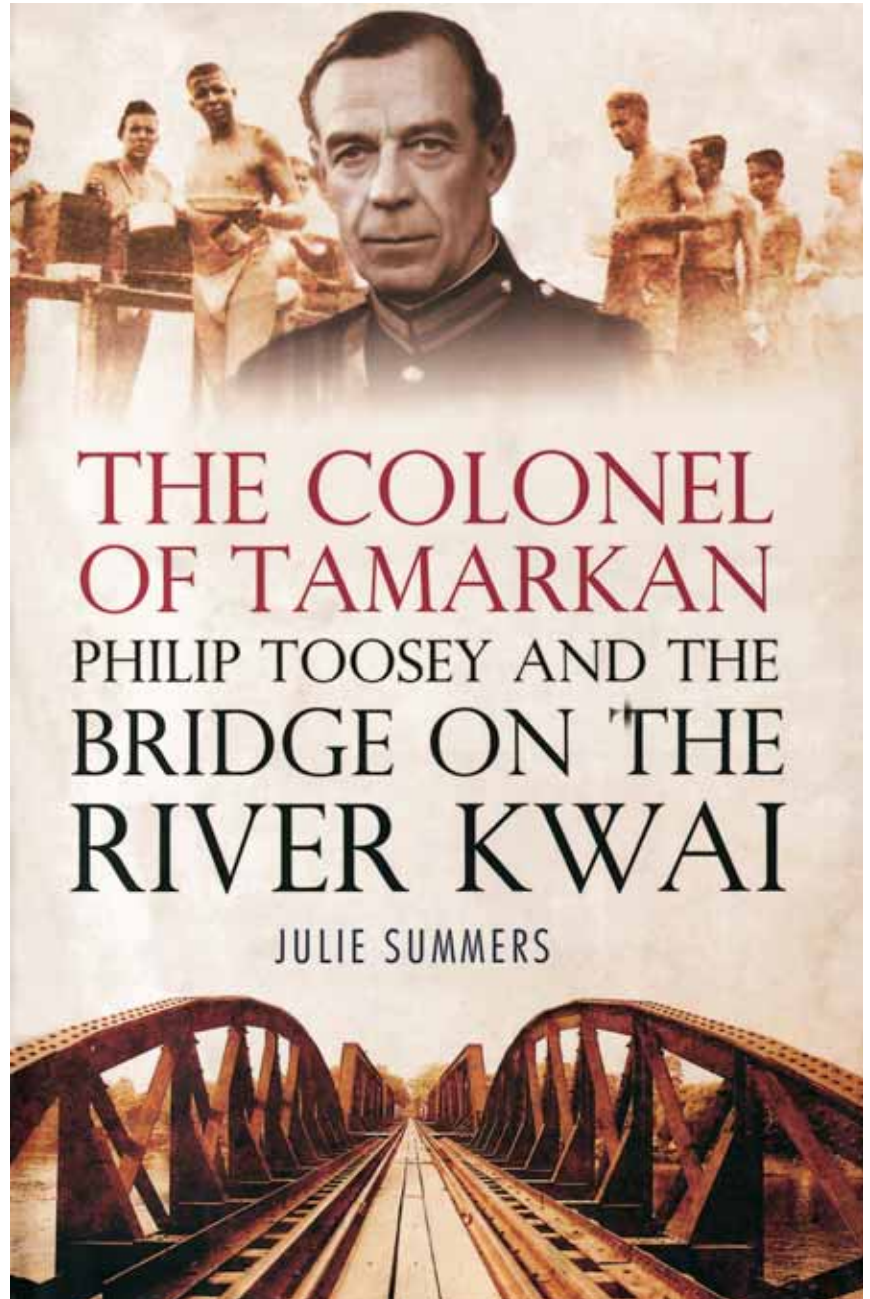
ISBN 07 4326 350 2

€ 26,50

Wie kent niet *De brug over de rivier de Kwai*? De film uit 1957 naar het boek van de Franse schrijver Pierre Boulle is klassiek. Het verhaal van de Britse officier, een typische *spit and polish* figuur, die met zijn regiment de brug bouwt en uiteindelijk vergeefs tracht te verhinderen dat geallieerde agenten de brug opblazen juist wanneer de eerste Japanse trein passeert, was onvergetelijk en zette de verschrikkingen van het werk aan de Birma-Thailandspoorweg tijdens de Tweede Wereldoorlog blijvend op het netvlies van de kijker.

Voor de Britse militair (gespeeld door Alec Guinness) had de officier Philip Toosey model gestaan, overigens zonder dat deze zich daarvan bewust was of het hem was gevraagd. De film is een mengeling van feit en fictie en biedt een volslagen onjuist beeld van de gebeurtenissen en van de rol en het karakter van Toosey, zoals na de première door de overlevenden werd vastgesteld.

Hun kritiek heeft de zegetocht van de film

niet verhinderd, maar onder de voormalige spoorwegwerkers is de boosheid altijd gebleven. Die gold vooral de wijze waarop Toosey was afgeschilderd.

Philip Toosey, geboren in 1904, was volgens velen de beste officier die aan de Birma-Thailandspoorweg heeft gewerkt. Hij was een employé van Barings Bank in Liverpool en officier bij de *Territorial Army*, een legerreserve die in oorlogstijd kon worden opgeroepen.

Hij diende bij de artillerie en toonde zich een enthousiast militair die volledig opging in het militaire leven.

In augustus 1939 werd zijn regiment gemobiliseerd en naar Frankrijk gestuurd. Daar volgde, na een korte en onsuccesvolle campagne tegen de oprukkende Duitsers, een weinig glorieus maar met een waas van heldhaftigheid omgeven krijgsepisode: de evacuatie uit Duinkerken. Het jaar daarop ging Toosey met zijn onderdeel naar Singapore, waar een zo mogelijk nog smadelijker gebeurtenis wachtte, die op geen enkele wijze van heroïek kon worden voorzien: de val van Singapore, een onneembaar geachte vesting, na slechts enkele dagen strijd.

Toosey behoorde tot de 91.000 krijgsgevangenen. Een deel van hen zou spoedig door de Japanse militaire autoriteiten worden gedwongen een spoorlijn aan te leggen van Thailand naar Birma. De lijn, 415 kilometer lang en met 688 bruggen, werd tussen oktober 1942 en oktober 1943 door de krijgsgevangenen (onder wie ook Australiërs, Nederlanders en Amerikanen) en geronselde Aziatische arbeiders (*romushas*) gebouwd, waarbij onder de krijgsgevangenen 12.000 doden vielen (onder wie 3.000 Nederlandse) en onder de *romushas* vermoedelijk 100.000.

In de kampen aan de spoorlijn groeide Toosey uit tot een inspirerende leider, een onverschrokken en onvermoeibaar militair, die met enorme toewijding, opofferingsgezindheid en verantwoordelijkheidsgevoel opkwam voor de aan zijn leiding toevertrouwde gevangenen.

Hij was commandant van de geïnterneerde militairen in drie kampen: Tamarkan (een hospitaalkamp), Nong Pladuk I en Kanbaru (een officierskamp).

Er waren meer mannen van zulk kaliber, maar Toosey sprong er uit. Ook Nederlandse krijgsgevangenen die Toosey in de kampen hebben meegemaakt, noemen hem met ere. Hij was 'van uitzonderlijk formaat, één uit miljoenen' schrijft ds. J.C. Hamel, die een half jaar lang met Toosey in het Tamarkankamp zat, in zijn boek *Soldatendominee* (1948), een van de eerste Nederlandse publicaties over de Birma-Thailandspoorweg.

En H.L. Leffelaar en E. van Witsen noemen Toosey in hun *Werkers aan de Burma-spoorweg* (1982) een voorbeeld van een officier die 'humaan en rechtvaardig, moedig en tactvol' was. Velen hebben hun leven aan hem te danken.

Julie Summers heeft een indrukwekkend, bij vlagen aangrijpend boek over Toosey geschreven. Het is gebaseerd op Tooseys herinneringen (in geschreven vorm en als interviews op geluidsbandjes), op rapporten, dagboeken en brieven die zich in de rijke collecties van het Imperial War Museum in Londen bevinden en op talrijke gesprekken die zij met voormalige spoorwegwerkers heeft gevoerd.

The colonel of Tamarkan bevat veel onvergetelijke passages en schetst een beeld van het leven in de kampen waarvan de vele klemmende details de lezer bij blijven. Het is nuchter van toon, nergens rancuneus of haatdragend. Het boek is een tribuut aan een groot officier die zich in de moeilijkste omstandigheden voor anderen bleef inzetten.

dr. J.A. DE MOOR – NIMH

The Utility of Force

The Art of War in the Modern World

Door generaal Sir Rupert Smith

Londen, Penguin Books, 2006

448 blz.

ISBN 97 8014 1020 440

€ 13,77 (paperback)

In de wereld van confrontatie en gewapend conflict zitten onze politieke en militaire leiders gevangen in het paradigma van 'industriële oorlog', terwijl er een

verschuiving heeft plaatsgevonden naar 'oorlog tussen de mensen' (*war amongst the people*).

De lezer is met deze opening van Rupert Smith gelijk bij de les. Generaal Smith is na een carrière van veertig jaar in het Britse Leger in 2002 met pensioen gegaan. Zijn tijd in het leger bracht hem naar Zimbabwe, meerdere malen naar Noord-Ierland (waar hij als jong officier ternauwernood aan de dood ontsnapte), naar de Falklands, als divisiecommandant naar de eerste Golfoorlog en naar Bosnië-Herzegovina als commandant bij UNPROFOR. Tijdens de Kosovo-oorlog was hij bij de *Joint Chiefs of Staff* in Londen verantwoordelijk voor de operaties van de Britse krijgsmacht. In zijn laatste functie was hij *Deputy SACEUR* in Mons en in die hoedanigheid de strategische commandant voor operaties waarbij de Verenigde Staten niet betrokken zouden zijn.

Ervaring met militaire operaties in de moderne tijd kan Smith dus niet worden ontzegd. Na zijn ontslag uit militaire dienst was hij helemaal niet van plan een boek te gaan schrijven, dat zou maar uitdraaien op zelfverheerlijking, sterke verhalen en een moppentrommel. Dat liet onverlet dat hij zich tijdens symposia mateloos kon ergeren aan hetgeen te berde werd gebracht. Op een receptie raadde een historicus die hij hoog achtte hem aan een verslag over de achterliggende veertig jaar te schrijven. Daarna kon hij altijd nog besluiten tot publicatie over te gaan.

Paradigmaverschuiving

Smith zette zich aan het schrijven. Dat proces heeft drie jaar in beslag genomen en het resultaat mag er zijn. Het boek geeft de lezer heel wat om over na te denken. Het is geen wetenschappelijk betoog geworden, wat Smith ook niet pretendeert. Hij gaat af op zijn ervaringen en zijn gezonde militaire verstand. Hij stelde zichzelf de vraag wat nu eigenlijk het karakter was van alle militaire operaties waar hij actief bij betrokken was geweest. Hij kwam tot de conclusie dat eigenlijk alleen de Falklandoorlog nog de kenmerken had van een industriële oorlog. Alle andere gewapende conflicten waar hij aan had deelgenomen hadden niet geleid tot een definitieve oplossing. Of, met andere

woorden, de politieke doelstellingen, zo al aanwezig, waren niet gerealiseerd. Of nog anders: de politieke wil van de opponent(en) was niet gebroken en daar zou het toch om moeten gaan bij een gewapend conflict.

Smith trekt hier de conclusie uit dat er sprake is van een paradigmaverschuiving. Een wat modieus woord, geeft hij toe, maar hij volgt hier Kuhn die een paradigma definieert als een *universeel erkende wetenschappelijke verworvenheid die gedurende een zekere tijdsperiode dient als model voor het formuleren van problemen en oplossingen voor een gemeenschap van (wetenschaps)beoefenaars*.

Industriële oorlog

In deel I van het boek werkt Smith het paradigma van de industriële oorlog uit in drie hoofdstukken. Het ontstaan moet worden gezocht in de Napoleontische tijd. Voor die tijd vochten koningen, bisschoppen, prinses en cetera conflicten uit over godsdienst, erfenissen, opvolgingen en huwelijkskwesties met betrekkelijk kleine legertjes die duur waren ('geen geld, geen Zwitsers'). Vandaar dat totale vernietiging niet aan de orde was. Wanneer de politieke wil van de opponent was gebroken trof men elkaar tijdens een congres en werden de nodige – doorgaans territoriale – regelingen getroffen. De bevolking leed meer onder cholera en de pest dan onder het oorlogsgeweld van de vorsten.

Met de Franse Revolutie kwam hier drastisch verandering in. De bevolking bleek massaal bereid te zijn te vechten voor een idee en het Franse leger slaagde erin de toesnellende Oostenrijkers en Britten te verslaan. De adel in heel Europa zag, waarschijnlijk terecht, het voldoen aan de politieke eisen van de derde stand als een bedreiging voor zijn positie en dus moesten Lodewijk XVI en het *ancien régime* in het zadel worden gehouden. Dat lukte niet.

Het is voorts Napoleon geweest die de dienstplicht invoerde en met massalegers Europa in trok. Als militair genie slaagde hij erin om deze grote legers effectief te organiseren en in te zetten in beweeglijke manoeuvre-oorlogen. Napoleon werd in heel Europa en later in de VS nagevolgd.

Later in de 19^e eeuw vonden de technologische ontwikkelingen hun weg naar de krijgsmachten, wat leidde tot een steeds verdere taakverdeling binnen de militaire professie.

Via de Amerikaanse Burgeroorlog en de oorlogen die Pruisen voerde tegen Denemarken, Oostenrijk en Frankrijk schetst Smith de ontwikkeling en verfijning van de industriële oorlog met als culminatiepunt de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. In deze laatste oorlog werd zelfs overgegaan tot het op industriële wijze vernietigen van miljoenen mensen. Het kenmerk van al deze oorlogen was vernietiging van mensen en materieel om zodoende de politieke wil van de tegenstander te breken. De gewapende strijd werd van tevoren gepland en uitgevochten in daartoe uitgekozen gebied(en).

Echter, met de introductie van het thermocentrale wapen valt in één klap een einde te maken aan de politieke en militaire ambities van alle partijen, zodat niet meer kan worden gesproken van een overwinnaar die met een beslissende militaire overwinning zijn politieke wil aan de andere partij kan opleggen. Hiermee is feitelijk een einde gekomen aan de optie van een interstatelijke industriële oorlog, zo betoogt Smith.

Koude Oorlog

In deel II van zijn boek behandelt Smith de Koude Oorlog. Hij stelt vast dat de gedachte aan een gewapend treffen met een eventuele inzet van nucleaire wapens zo afschrikwekkend was dat er van werd afgezien interstatelijke confrontaties te laten onttaarden in een conventioneel gewapend conflict. De risico's waren te groot.

Dat is niet nieuw, dit was het concept van nucleaire afschrikking. Smith wijst er vervolgens op dat de nucleaire afschrikking politieke leiders en militaire planners er niet van heeft weerhouden bij het inrichten van hun krijgsmachten door te gaan op de vertrouwde paden, namelijk zich voor te bereiden op een industriële oorlog met alle mogelijke ter beschikking staande (technologische) middelen. De nucleaire wapens werden gebrandmerkt als *weapons of the last resort*, maar het zijn juist deze wapens die een uitkomst zoals eeuwenlang nagestreefd bij een gewapend tref-

fen, namelijk het breken van de politieke wil, onmogelijk hebben gemaakt.

De antithese van de industriële oorlog was de guerrilla oorlog. Maar wanneer de guerrilla succesvol was en de politieke doelstellingen gerealiseerd – zoals doorgaans het geval in de koloniale oorlogen – voegden de nieuwe machthebbers zich met hun strijdmachten zo snel mogelijk naar het concept van de industriële oorlog.

En passant tekent Smith bezwaar aan tegen het veel gebruikte begrip asymmetrische oorlogvoering. Het is juist de kunst om tijdens een gewapend conflict asymmetrische methoden toe te passen, die zetten de andere partij op het verkeerde been.

De Koude Oorlog heeft er aan bijgedragen dat veel sluimerende conflicten met een lange geschiedenis werden onderdrukt. Maar dat was niet altijd het geval. Noord-Ierland, Baskenland en ook Vietnam zijn hiervan prominente voorbeelden. Bij dit laatste conflict is het maar zeer de vraag of het veel te maken had met de confrontatie van de Koude Oorlog. Wat zich wel begon af te tekenen was dat militair ingrijpen in deze conflicten uitgang van de grondslagen zoals vervat in het paradigma van de industriële oorlog en niet tot oplossingen leidde.

'War amongst the people'

In deel III beschouwt Smith dan ten slotte wat de consequenties zijn van zijn conclusie dat een tijdperk is aangebroken van wat hij noemt 'war amongst the people'. Na het einde van de Koude Oorlog werden veel oude conflicten manifest. Wanneer dan na vele vruchteloze inspanningen van internationale organisaties en landen een einde te maken aan een dergelijk conflict werd besloten tot het zenden van militairen, ontvouwt zich in de ogen van Smith een bizar patroon.

De militaire commandanten krijgen te maken met internationale coalities waarbij elk land dat troepen levert zo zijn eigen ambities en verwachtingen heeft. Heldere politieke doelstellingen ontbreken, of zijn vaag geformuleerd als gevolg van gesloten compromissen, of nog erger, veranderen in de loop van de tijd. Van een

slagveld is al helemaal geen sprake, de opponent is vaak moeilijk te identificeren en houdt zich op onder de bevolking. De politieke doelstellingen van de opposenten zijn vaak tegenstrijdig en niet erg helder en rationeel.

Verliezen van mensen en materieel zijn voor de troepenleverende landen vaak moeilijk te accepteren. Van een beslissend militair treffen is al helemaal geen sprake. De media zijn alom en overal aanwezig en kunnen zich tegen de uitgezonden militairen keren of zich gaan identificeren met de slachtoffers tijdens het conflict, waardoor de steun van de politici en bevolking kan afbrokkelen. Partijen kunnen proberen de aanwezige militairen te manipuleren en te gebruiken voor hun eigen doeleinden.

Wanneer men er in slaagt het bloedvergieten tot een einde te brengen betekent dit niet dat het conflict voorbij is of dat de politieke wil van één of meer partijen is gebroken. Dat kan een langdurig proces zijn en Smith spreekt uit ervaring. En wanneer militair geweld wordt toegepast bestaat het grote risico dat er slachtoffers vallen onder de bevolking, waarvan men juist de steun hoopte te verwerven bij het isoleren en identificeren van de vechtersbazen.

Vier functies

Onder deze moeilijke omstandigheden ziet Smith vier functies voor de strijdkrachten, want hij ontkent niet dat het noodzakelijk kan zijn militaire eenheden in te zetten bij oorlogen onder en tussen mensen. De aanwezigheid van militaire eenheden onder de vlag van de VN, NAVO of EU kan bijdragen aan het verbeteren van het heersende maatschappelijke klimaat waarin een gewapend conflict ieder moment manifest kan worden (*ameliorate*). Wanneer de omstandigheden dit nog toestaan kan een interveniërende strijdmacht een ontluikend gewapend conflict beheersen (*contain*). Een eenmaal opgelaaide gewapend conflict kan de kop worden ingedrukt door robuust militair optreden (*deter/coerce*).

De moeilijkheid hierbij zal zijn dat in geval van een coalitie de *Rules of Engagement* op elkaar moeten zijn afge-

stemd en dat is lang niet altijd het geval. De militaire commandant moet er ook op kunnen vertrouwen dat één of meer landen hun troepen niet en passant terugtrekken omdat het te gevaarlijk wordt of slachtoffers onacceptabel zijn. Als vierde en laatste functie sluit Smith de mogelijkheid niet uit over te gaan tot het vernietigen van doelen waar de opponenten veel waarde aan hechten (*destroy*). Deze laatste functie is in geval van een coalitie nog complexer om uit te voeren.

'Stakeholders'

Hoe kan men politieke leiders er dan van verzekeren dat militaire eenheden in de 21^e eeuw hun nut hebben en bruikbaar blijven in dergelijke complexe omstandigheden? Daar wijdt Smith zijn laatste hoofdstuk aan.

Vooreerst zullen we de institutionele erfenis van het tijdperk van de industriële oorlog achter ons moeten laten, inclusief de daarbij behorende instituties. Het is nu nog immer zo dat wanneer alle andere middelen hebben gefaald militaire eenheden worden uitgezonden om, doorgaans in coalitieverband, de klus alsnog te klaren. Smith pleit voor een betrokkenheid van alle *stakeholders*, nationaal en internationaal, bij de planning en uitvoering van een operatie in al haar aspecten om een intra-staatelijk conflict te beheersen of te beëindigen.

Hij wijst er op dat er nu doorgaans sprake is van wat hij noemt *stove pipes*. Als het probleem van de ene organisatie is doorgeschoven naar de andere organisatie of een ander departement, wordt daar overgegaan tot de orde van de dag. Smith is niet naïef: hij ziet ook wel hoe moeilijk dit is, maar dat weerhoudt hem er niet van de vinger op de zere plek te leggen. De enige weg vooruit ziet Smith in wat hij noemt *'stitching the military efforts'* in alle andere inspanningen om een gewapend conflict tot een einde te brengen.

Hij pleit er vooral voor om de leiding niet bij een departement te leggen. In zijn ogen moet de meest geschikte man of vrouw worden aangewezen en belast met de leiding van alle te plegen inspanningen. Dit kan zijn een diplomaat, een econoom of wie dan ook, als het maar iemand is die

beschikt over een helder en adequaat mandaat met aan hem toegevoegd vertegenwoordigers van een groot aantal disciplines die toegang hebben tot de noodzakelijke hulpbronnen waar dan met succes een beroep op kan worden gedaan. Ook de militaire commandant dient ondergeschikt te zijn aan een dergelijke functionaris.

Terzijde geeft Smith nog een voorbeeld uit de huidige militaire planning dat op dit moment erg veel aandacht geniet, maar dat hij beschouwt als een voorbeeld van planning voor een industriële oorlog. Hij vraagt zich namelijk af of de veel geprezen *'digitization of the battlefield'* en *'network enabled warfare'* veel bij zullen gaan dragen aan het herkennen en identificeren van de stokebranden onder de bevolking in de *'war amongst the people'*. Hij wijst op het gevaar dat wij straks steeds meer weten over onszelf en proportioneel minder over de vijanden die de vrede en veiligheid bedreigen in de huidige constellatie.

Rekenschap

Of Sir Rupert Smith het allemaal bij het rechte eind heeft zal de toekomst ons moeten leren. En of er naar hem zal worden geluisterd blijft ook een open vraag. Wat Smith niet noemt is het probleem van het afleggen van politieke en militaire rekenschap. In een democratie zoals wij die kennen kan daar niet aan worden voorbijgegaan. In ieder geval is hier een scherp en ongeconditioneerd denker aan het woord die zich kan beroepen op een grote ervaring. Het boek kan van harte worden aanbevolen aan onze politieke broedheren en toekomstige militaire leiders, want een toestand van *Eeuwige Vrede* zoals Immanuel Kant die voor ogen stond, is bepaald niet ingetreden. En verschuivingen van paradigma's zijn aan de orde van de dag in de wetenschap en in de samenleving.

drs. W.J.J. VAN DER KNAAP – KTZ bd

Boerka

L. Polman*

Ik suizel nog na van mijn reis naar Kabul, Afghanistan. Ik heb het er heerlijk gehad. De stad is mooi (mits je je niet stoort aan verwaarlozing en kogelgaten in muren), de besneeuwde bergen die de stad omringen spectaculair, de bevolking vriendelijk en de boerka's goedkoop.

Dat weet ik omdat ik er met een Nederlandse collega-journaliste één gekocht heb op de Kabulse bazaar. De collega wil op reportage naar Zuid-Afghanistan en daar hebben conservatieve mannen toch liever dat een journaliste een boerkaatje draagt tijdens een interview.

Zeveneneenhalve euro moest de koopman ervoor hebben. Vele meters stof met kunstig geborduurde randen; je vraagt je af hoe ze het voor die prijs kunnen doen. Dat begrijp je beter als je de boerka door je handen probeert te laten glijden: dat voelt ongeveer hetzelfde als een plastic keukentafelkleedje aaien. Dat wordt nog wat in Kandahar, waar het al weer tegen de 45 graden loopt.

De precieze functie van de boerka werd me tijdens mijn verblijf in Kabul niet helemaal duidelijk. Van top tot teen gaat de meerderheid van de Afghaanse vrouwen erin verhuld, maar op de bazaar zie je ze dan wel weer de nieuwste

slipjescollectie keuren en kopen bij mannelijke marktkooplieden.

Het was wennen, ik zeg het eerlijk. Kabul kwam me de eerste dagen voor als een stad vol Ku Klux Klan, maar dan met de Klan in het lavendelblauw. De Afghaanse boerka is de verhullendste van alle outfits voor vrouwen in de gehele moslimwereld. Kom je in Iran nog weg met de jhaab, een hoofddoek, en in Jemen met de niqaab, waar door een spleetje nog net de ogen van de draagster te zien zijn, in Afghanistan gaan dames geheel schuil in een lap uit één stuk.

Met niet een spleetje, maar een ingeborduurde netje voor hun ogen, waardoorheen ze van binnen nog wel een beetje naar buiten kunnen kijken, maar andersom kan niet. De vrouwen klagen over hun boerka's. Je krijgt er hoofdpijn van, zeggen ze, je kunt het verkeer niet goed zien en je haar wordt er plat van. Maar toch dragen veel vrouwen hem, al hóeft dat in Kabul niet meer.

Een glimp van wat de reden zou kunnen zijn, kreeg ik toen we

* Mw. L. Polman is freelance journalist en auteur van 'k Zag twee beren, over de 'achterkant' van de VN-vredesmissies.

's avonds terugwaren in ons guesthouse. Mijn collega deed de boerka even aan om er een oefenrondje in te lopen. Aan de Afghaanse hotelmanagers vroeg ze advies over de juiste manier van plooiën van het ding en hoe ze voorkómt dat het geborduurde ruitje voor haar ogen steeds naar haar voorhoofd schuift.

Twee interessante zaken vielen me op bij wat toen gebeurde. Ten eerste dat de twee Afghaanse mannen er blijk van gaven precies, maar dan ook precies te weten welke plooi in de lap de boerkadraagster op welke manier moet vasthouden voor het juiste, zeg kuiste, resultaat. Ik stond erbij en dacht: dat kunnen jullie alleen maar weten omdat jullie zo'n ding zelf wel eens aantrekken. Meteen begreep ik ook hoe ik de behaarde knuisten die ik soms uit boerka's zag steken moest duiden: er gaan soms kerels in die meters stof verborgen. 'Natúúrlijk is dat zo, Polman,' zei ik tegen mezelf. Mensen in boerka's worden bij roadblocks immers meestal door-gewuifd, omdat mannelijke roadblock-bemanningen boerkadraagsters niet mogen fouilleren.

Het tweede wat me opviel, was de blik waarmee de twee mannen mijn collega in boerka monsterden: ze monsterden haar van top naar teen en weer terug, terwijl ze zacht knorrende geluidjes maakten. 'Mmmmm,' klonk het. Niet afkeurend, zoals in: 'Mmmm... kweenie... van mij hoeft dit niet', maar veel eerder zoals in: 'Mmm-jammie! Daar zou ik best een beschuitje mee willen eten!'. Let wel: deze mannen hadden mijn collega al vaak gezien, maar nu in boerka wekte ze opeens hun grote interesse.

Sinds die avond wantrouw ik de functie van boerka's diep. 'Van mij hoeft ze niet, maar mijn vrouw wil hem aan,' hoor ik Afghaanse mannen zeggen. 'Liever niet, maar mijn man heeft het graag,' vertelden vrouwen me.

Het zou me niets verbazen als ze het eigenlijk stiekem allebei wel willen. Als je weet wat eronder zit, kan een boerka precies het omgekeerde effect hebben van wat de bedoeling eigenlijk is, dat heb ik zelf gezien. Boerka-babes, in Kabul bestaan ze.

BERICHT UIT AFRIKA

Over strategie (m/v)

M.F.J. Houben – majoor der mariniers*

De laatste jaren hebben een rijke oogst aan (theoretische) beschouwingen over oorlogvoering opgeleverd. Martin van Creveld heeft met *Rise and decline of the Nation State* zijn oeuvre verder uitgebouwd. Philip Bobbit heeft *Shield of Achilles* het licht doen zien. Generaals Wesley Clark (VS) en Rupert Smith (VK) hebben hun recente operationele ervaringen uit respectievelijk de Balkan en Irak gebruikt in *Modern War* en *The Utility of Force*. William T. Vollmann heeft met *Rising Up and Rising Down* een fenomenale alternatieve geschiedenis van de oorlog geproduceerd.

Dit zijn stuk voor stuk indrukwekkende verhandelingen. De auteurs schenken veel aandacht aan het niet-reguliere karakter van oorlog en oorlogshandelingen. Mede door de geschriften van deze auteurs heeft de notie van asymmetrische oorlogvoering een vaste plek in ons denken over conflicten, tactieken enzovoort gekregen.

Opvallend is dat geen van deze auteurs – voor zover mij bekend en ook enkele minuten googelen levert geen resultaat op – onderscheid maakt tussen een mannelijke of *masculiene* en een vrouwelijke of *feminiene* vorm van oorlogvoering. Dat wil zeggen: masculiniteit-feminiteit als dimensie waarlangs een strategie gescoord kan worden. Wel wordt de 'Western way of war' gecontrasteerd met 'non-Western ways of war'. Ook worden regelmatig statelijke en niet-statelijke vormen van oorlogvoering met elkaar vergeleken.

Ik ben van mening dat het masculiene-feminiene onderscheid saillante aanknopingspunten biedt voor verdere uitwerking. Ik haast mij te zeggen dat masculien hier niet als synoniem mag worden gebruikt met 'man' en feminiën met 'vrouw'.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en majoor mariniers Marc Houben.

Noties als masculiniteit en feminiën zijn niet automatisch gelokaliseerd in een mannelijk of vrouwelijk lichaam. Immers, vrouwen kunnen mannelijk zijn en mannen vrouwelijk. Een goed voorbeeld is de film 'GI Jane' waarin de hoofdrolspeelster succesvol een man 'werd'.

De opvatting die ik hier zal uitwerken is dat in een 'modern war' met zijn kenmerken van chaos, non-lineariteit en asymmetrie een strategie met feminiene kenmerken mogelijk tot betere resultaten leidt dan de puur masculiene aanpak. Ik zal daarbij gebruikmaken van het werk van de socioloog Geert Hofstede, die het masculiene-feminiene onderscheid als 'cultuurdimensie' introduceerde in het wetenschappelijk jargon.

JONGENS SCHOPPEN, MEISJES KRIJSEN

Beginnen wij bij het begin: jongens schoppen en slaan, meisjes krijzen en krabben. Zo zullen de meeste ouders van jonge kinderen kunnen bevestigen. Het format ligt voor de hand: broertje is fysiek sterker dan zusje. Schoppen en slaan heeft voor haar geen zin. Krijzen en krabben hebben dat wel, het trekt de aandacht van de ouders en heeft een schokeffect ('ze heeft me gekrabt'). Vaak gevolgd door een veroordeling 'je mag je zusje niet slaan'. 'Maar zij begon', brengt broertje daar tegenin, echter zonder dat dat veel uithaalt.

Krijzen en krabben als tactiek is effectief tegen een sterkere opponent. Een symmetrische reactie, ook schoppen heeft geen zin want de ander wint door simpel te escaleren. Wie begonnen is of schuld heeft, is hier minder relevant, het gaat om de speelstijl.

'Krijzen' is een metafoor voor het kabaal dat de zwakkere partij maakt om aandacht te trekken voor haar of zijn zaak en een schokeffect te veroorzaken bij een tegenstander. Een voorbeeld van gekrijzen in cyberspace zijn natuurlijk de ont-

hoofdingen in Irak die via het internet voor iedereen zichtbaar zijn.

MANNEN JAGEN, VROUWEN ZORGEN

De voorvaderlijke rolverdeling was gebaseerd op een situatie waarin de mannen jaagden en vrouwen voor huis en haard zorgden. De jacht is gebaseerd op een relatief simpel gegeven: de prooi moet worden verschalkt. Maar de uitvoering daarvan vereist vernuft, inzicht, kennis van het terrein en van het prooidier, uithoudingsvermogen, goede ogen en een vaste hand.

Het conceptuele format dat aan de jacht ten grondslag ligt is dit: het constateren van situatie A, de wens om naar situatie B te geraken, een plan van hoe van A naar B te komen (meestal een rechte lijn) en de uitvoering. *Straightforward* zegt de Amerikaan, lineair dus. Masculiene actie is dominant lineair, doelgericht, efficiënt en effectief.

De vrouw daarentegen voert in dit schema de huishouding, verzorgt de kinderen en bereidt de voeding. Dat een gezin geen lineaire organisatie is, zal door iedere werkende moeder worden bevestigd. Niks geen 'roadmap' om van A naar B te komen. Kinderen worden ziek, plannen veranderen voortdurend, flexibiliteit en aanpassing zijn kritische succesvoorwaarden.

De zorg om en voor het gezin is de zorg dat de vele ballen in de lucht blijven. Hier ziet het reischema eruit als dat van A naar B via C en D en misschien wel E en F. Het is misschien te sterk om te stellen dat mannen lineaire wezens zijn, en te suggereren dat vrouwen dat niet zijn. Wel lijkt mij dat mannen een sterkere predispositie hebben ten aanzien van lineair handelen. Beiden zijn zo in de loop der tijden als het ware geformatteerd geraakt.

VECHTEN OF OPBOUWEN?

Irak en Afghanistan zijn de eerste moderne conflicten waar zo grootschalig en dramatisch is aangetoond dat de werkelijkheid van de moderne oorlog chaotisch, onvoorspelbaar en niet-lineair is. Het gaat niet slechts om het verslaan van een vijand (conceptueel een simpele lineaire opdracht) maar om het stabiliseren en wederopbouwen van een land, een uit conceptueel oogpunt complexe en niet-lineaire verzameling activiteiten.

Operaties in Irak en Afghanistan tonen aan dat het noodzakelijk is om de 'insurgents' te verslaan maar een militaire strategie die alléén op het ver-

slaan van die 'insurgents' is gericht, is incompleet en derhalve instabiel. De Nederlandse aanpak in Afghanistan staat een integrale benadering voor, waarin 'defence', 'development' en 'diplomacy' gecombineerd worden ingezet. De nadruk ligt op het opbouwen, maar als vechten moet, dan moet het. Een aanpak die vooralsnog vruchten afwerpt.

Nederland is eerder geneigd zijn opdracht in Afghanistan als de invulling van zijn zorgplicht jegens de Afghanen te beschouwen dan als een 'vechtmissie' tegen de Taliban.

Hofstede constateerde dat het feminiene-masculiene onderscheid een belangrijke cultuurdimensie van een land is. Zo hebben Nederland en de Scandinavische landen een duidelijk feminiene cultuur terwijl de VS en Japan een sterk masculiene cultuur hebben. Mijn punt is dat die cultuurdimensie mogelijk mede bepalend is voor een land om een bepaalde militaire strategie te kunnen uitvoeren. Landen met een feminiene cultuur kunnen relatief gemakkelijk een strategie met feminiene aspecten uitvoeren. Dit in tegenstelling tot landen met een masculiene cultuur.

Een interessante vraag is de rol die vrouwelijke militairen hierin kunnen spelen. Vrouwen in krijgsmachten van landen met een feminiene cultuur hebben een 'natuurlijke' plek en rol in die strategie te vervullen terwijl vrouwen in een krijgsmacht uit een masculiene cultuur vanwege die institutionele programmering weinig kans van slagen hebben. Het gaat overigens te ver te stellen dat in de moderne, irreguliere oorlog vrouwen de betere militairen zijn, maar wel dat die krijgsmachten die in staat zijn het masculiene conceptuele format (via de kortste route van A naar B) te complementeren met een feminiën format (meerdere ballen tegelijkertijd in de lucht kunnen houden) succesvoller zijn dan krijgsmachten die alleen in staat zijn om het masculiene format toe te passen.

De vraag die zich vervolgens opdringt is of de keuze van de strategie (m/v) wel een reële keuze is. De meeste landen en krijgsmachten kunnen eenvoudigweg niet anders optreden dan zij nu doen. Zij hebben een soort interne programmering die ontstaan is uit de specifieke politieke cultuur, structuur en geschiedenis van een land. Daarmee is in de discussie over een eventuele taakverdeling tussen krijgsmachten en landen de cultuurdimensie, naast het militair vermogen en politieke wil, een factor van onmiskenbaar belang. ■

Editoriaal – Draagvlak

Burgerslachtoffers in Afghanistan veroorzaken woede. Maar niet alleen daar. Volgens *Human Rights Watch* kwamen er in 2006 ten minste 230 burgers tijdens militaire operaties om het leven. Deze *collateral damage* ondergraaft ook het draagvlak binnen Nederland. De werkelijkheid in Afghanistan is gecompliceerd en concrete resultaten vragen tijd. De vraag is niet of we de missie moeten verlengen, de vraag is hoe we aan de doelen van Afghanistan Compact blijven bijdragen. De Afghanen, maar ook de militairen die daar hun werk hebben gedaan, verdienen meer dan een goed uitgevoerde exit-strategie.

P.H. de Vries – Ethisch handelen op het gevechtsveld

Soldaat 'Jan' – 'ergens' betrokken bij een vredesoperatie – wordt geconfronteerd met een jongetje dat voor een schutter als waarnemer functioneert. Hij richt op de schutter en drukt af. Hij blijkt het jongetje te hebben gedood. Wat had 'Jan' kunnen doen? Wat doet de krijgsmacht voor hem, of niet? De auteur pleit voor een 'ethische commissie te velde'. Deze is niet bedoeld om de verantwoordelijkheid van commandanten of officieel onderzoek geweld aan te doen. De argumenten afwegend concludeert de auteur dat zowel de soldaat als de organisatie met dit voorstel gediend is.

Z. Jobbagy – 'Developing Strategy'

De auteur van deze Engelstalige bijdrage heeft twee doelstellingen. Hij verheldert het fenomeen 'oorlog' als een complex adaptief systeem en gaat na wat het praktische nut is van aandacht voor causale verbanden. Hij gaat eerst in op Clausewitz. Vervolgens stelt hij de traditionele top-down benadering van strategie aan de orde. Hij beschrijft een bottom-up benadering en mogelijkheden om beide te combineren. Afrondend gaat hij in op het nut van een *effects-based approach*. In zijn ogen vraagt het moderne gewapende conflict om een fundamenteel andere benadering.

J.F.W. van Angeren – Airpower-symposium

Dit symposium in 1938 heeft nooit plaatsgevonden. Maar het had plaats kunnen vinden. Want toen, vlak vóór het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, was al duidelijk dat airpower belofte en bedreigingen inhield. De auteur schetst de denkbeelden van drie toenmalige advocaten van airpower: Giulio Douhet uit Italië, Hugh Trenchard uit het Verenigd Koninkrijk en William 'Billy' Mitchell uit de Verenigde Staten. Hun gedachten bleken later waarheid te worden. Analytisch denken en verbeeldingskracht telden toen. Dat doen ze nog steeds.

C.L. Turnhout – 'NATO Response Force'

Tijdens de NAVO-top in Riga van november 2006 werd de snelle-reactiemacht van de NAVO, de NRF, volledig operationeel verklaard. Daarmee waren echter niet alle problemen uit de lucht. De auteur beschrijft de wordingsgeschiedenis van de NRF. Hij beschrijft daarna welke voorstellen Nederland in februari 2007 aan de NAVO voorlegde rond de inzetmogelijkheden en de omvang en samenstelling van de NRF. Deze maand komen de ministers van Defensie van de NAVO opnieuw bijeen. De NRF staat op de agenda.

L. Polman – Boerka

In Kabul in Afghanistan kocht ik een boerka. Ze zijn daar goedkoop. De precieze functie van de boerka werd me tijdens mijn verblijf niet helemaal duidelijk. De meerderheid van de Afgaanse vrouwen gaat er in verhoud. Tegelijkertijd liggen de nieuwste slippjescollecties te koop. Mijn collega deed een boerka aan. Twee mannen wisten precies hoe de juiste plooi moest worden vastgehouden. Ook hun blik viel op: mijn collega werd opeens interessant. Volgens mij willen mannen en vrouwen die dracht. Boerka-babes, in Kabul bestaan ze.

M.F.J. Houben – Over strategie (m/v)

De laatste jaren hebben een rijke oogst aan beschouwingen over oorlogvoering opgeleverd. Geen van de auteurs heeft echter onderscheid gemaakt tussen een mannelijke of vrouwelijke vorm van oorlogvoering. Het wordt blijkbaar niet gezien als een dimensie waarlangs een strategie gescoord kan worden. De auteur werkt de gedachte uit dat een strategie met vrouwelijke kenmerken mogelijk tot betere resultaten leidt. Een discussie over de cultuurfactor is in zijn ogen van belang.

Summaries

Editorial – Public Support

Civilian casualties in Afghanistan generate anger. Not only in Afghanistan itself, but everywhere. According to Human Rights Watch at least 230 civilians were killed in 2006 during military operations. This so-called collateral damage also erodes public support in our own country. At the same time the risk of casualties cannot be eliminated. The reality in Afghanistan is complex and changes for the better come slowly. The question is not whether we should prolong the mission, but how we contribute to the targets of the Afghanistan Compact. Both the Afghans and our soldiers deserve better than a well-organized exit strategy.

P.H. de Vries – An Ethics Commission on the Battlefield

Soldier 'John' – somewhere in the world of peacekeeping – is confronted with a small boy, the 'spotter', and an adult opponent, the 'shooter'. He shoots and kills the spotter. The author discusses what 'John's' options were and what the Armed Forces might do for him or not. He proposes an 'Ethics Commission in the field'. This commission is not intended to marginalize command responsibilities or to hinder official investigation. The author discusses the pros and cons and concludes that both 'John' and the defense organization might benefit from such a commission.

Z. Jobaggy – Developing Strategy

The aim of the author is twofold; he conceptualizes war as a complex adaptive system, and examines the practical utility of focusing on causal relationships. He first expands on Clausewitz's Dynamic Law in War. He then delineates the traditional top-down approach in strategy development, details the characteristics of a bottom-up approach, and introduces three ways to combine both. In his final observations he discusses to what extent the effects-based approach is valid. In his view modern war demands a new approach.

J.F.W. van Angeren – Air Power Symposium

This symposium in 1938 never took place. But it could have been organized, as it – shortly before World War II – had become clear that air power held both promises and threats. The author presents the views of three advocates of air power in those days: Guilio Douhet from Italy, Hugh Trenchard from the United Kingdom and William 'Billy' Mitchell from the USA. Their views were 'proven' in the years that came. Analytical thinking and imagination counted then as they do today.

C.L. Turnhout – NATO Response Force

During the NATO summit in Riga in November 2006, the NATO Response Force (NRF) was declared fully operational. However, problems remain to be solved. The author presents a short overview of NRF's history and clarifies Dutch proposals that were presented to NATO in February this year. These proposals focused on two topics: enlarging the options for deployment of the NRF and rationalizing its size and composition. This month the Defense Ministers of the Alliance meet again. The NRF is on the agenda.

L. Polman – Burka

In Kabul, Afghanistan, I bought a burka. They are cheap. The exact function of the burka did not become clear. Most Afghan women are dressed in them, completely covered. At the same time one can find the latest brands of panties at the bazaar. One evening I discovered that two men knew so much about a burka that they must have used one themselves. My female colleague – then dressed in a burka – suddenly became interesting to them. It is my observation that both men and women favor this outfit. Burka babes; in Kabul they exist.

M.F.J. Houben – On Strategy (m/f)

In recent years there have been many observations on war. But none of the authors who addressed this topic wondered whether there is a masculine or feminine dimension of war and strategy. The author reflects on the hypothesis that a more feminine approach to war might bring better results as there is more than the observation that boys fight and girls scream. In his view a discussion on the cultural dimension of conflict and strategy is relevant.

techtexsil

Internationale vakbeurs voor technisch textiel en vliesstoffen

Focusing on Innovation

Protech

Het zekere voor het onzekere met technisch textiel.

De Techttextil 2007 geeft u een compleet overzicht van het thema technisch textiel. Voor het toepassingsgebied Protech bijzonder interessant zijn de internationale exposanten die noviteiten en innovaties presenteren die gebruikt worden voor de bescherming van mens en object tegen bijvoorbeeld schadelijke stoffen, kou, hitte of vuur. Bovendien biedt de Techttextil u de interdisciplinaire dialoog, nieuwe perspectieven, probleemoplossingen en contacten.

Uitgebreide informatie over en toegangskaarten voor de Techttextil vindt u onder info@netherlands.messefrankfurt.com info@belgium.messefrankfurt.com of www.techttextil.com

Frankfurt am Main
12 t/m 14 juni 2007